

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:

Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

**Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju
kogukonnale ning investeeringute vajadus sotsiaalse ja
tehnilise infrastruktuuri parandamiseks
maapiirkondades**

Lõpparuanne

01.12.2012

Lühikokkuvõte

Ernst ja Young Baltic AS viis Põllumajandusministeeriumi tellimusel vahemikus 16.03.–01.12.2012 läbi uuringu „Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju kogukonnale ning investeeringute vajadus sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks maapiirkondades“.

Uuringu eesmärgiks oli vaadata, mida on külameetme toetuste abil aastatega külade arendamisel ja uuendamisel ära tehtud, kuidas see on kogukondadele mõjunud, milline on hetkeolukord ning milline on sotsiaalse- ja tehnilise infrastruktuuri toetusvajadus maapiirkondades. Uuringu keskmes olid külameetmest toetust saanud ning mittesaanud küla-, seltsi- ja kultuurimajad kui avalikud kooskäimiskohad, mille puhul analüüsiti nende majanduslikku olukorda ja võimalusi nende kestliku majandamise tagamiseks. Uuringu käigus analüüsiti külade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri hetkeolukorda ning vajadusi, seniste toetuste mõju ja uuriti süvitsi kogukonnateenuste ning kogukonna arengule suunatud nõuandeteenuse vajadusi ja võimalusi järgmisel Euroopa Liidu toetusfondide programmiperioodil.

Aastatega on toetuste abil küldes palju ära tehtud, eriti suur roll on küla-, seltsi ja kultuurimajade (edaspidi avalikud kooskäimiskohad) olukorra parendamisel olnud külameetmel. Seda näitas külameetmest ja muudest allikatest toetust saanud ning toetust mittesaanud avalike kooskäimiskohtade tehnilise olukorra ja investeeringuvajaduse võrdlus. Siiski esineb veel kehvast olukorras olevaid avalikke kooskäimiskohti. Need hooned on valdavalt KOV-ide omandis ja hallata, mistõttu tuleb Põllumajandusministeeriumil koostöös teiste ministeeriumitega arutada võimalusi KOV-ide omandis olevate hoonete toetamiseks. Eestis on ka hulk pooleliolevate ehitustöödega avalikke kooskäimiskohti, mis said küll külameetmest toetust mõne ehitusetapi läbiviimiseks, kuid ehitustööde lõpuleviimiseks toetust ei õnnestunud saada. Avalike kooskäimiskohtade renoveerimise toetamisel tuleb investeeringud suunata esmajoones just selliste pooleliolevate hoonete kasutusele võtmiseks. Kindlasti tuleb uuel programmiperioodil vältida avalike kooskäimiskohtade renoveerimise osalist rahastamist. Ühekordse toetuse tulemusel peaks avalik kooskäimiskoht jõudma kasutuskõlblikku järku. Samuti tuleb edaspidi piirata uute avalike kooskäimiskohtade rajamist ja suunata tähelepanu sellele, et avalike kooskäimiskohtadena võetaks kasutusele muid maapiirkonnas asuvaid hooneid.

Küla sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri poolelt nähakse kõige suuremat toetusvajadust kogukonnale mõeldud teenuste ehk kogukonnateenuste pakkumise väljaarendamiseks, küla

välisilme parandamiseks ja väiksema tehnilise infrastruktuuri arendamiseks. Samas on toetusvajadus piirkonniti erinev.

Arvestades seni saavutatud ning kaardistatud vajadusi, on soovitatav, et edaspidi keskendub külameede avalikesse kooskäimiskohtadesse tehtavate investeeringute asemel teenuste pakkumisele (sh toetust saanud hoonetes) ning leida võimalusi külade välisilme parandamiseks.

Ülalmainitud soovitusega seoses on oluline ka toetatavate teenuste ulatuse lahtimõtestamine. Soovitame toetusmeetmete kontekstis kogukonnateenust määratleda kui kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutavat teenust, mis lähtub kogukonna vajadustest. Seni külates kogukonnateenuse nime all pakutavad teenused ei vasta alati sellele määratlusele. Lisaks tüüpilistele kogukonnateenustele pakutakse teenuseid, mis on suunatud valdavalt kogukonnast väljapoole (nt majutusteenus, ruumide rent seminarideks jne). Külameetmest kogukonnateenuste väljaarendamise toetamisel tuleb veenduda, et toetatavad teenused ei tekita kõlbatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele.

Kuna toetusvajadus erineb piirkonniti, siis on soovitatav toetusvajadust hinnata ja toetusi jagada piirkonnapõhiselt. Selleks sobib hästi Leader-lähenemine, mille rakendusskeem arvestab paremini kohalike eripäradega ja võimaldab toetusi jagada vastavalt piirkonna vajadustele. Analüüs tõi välja ka selle, et külameetme rakendusliku poole parandamiseks on vajalik tõsta omanike ja haldajate vahel sõlmitud lepingute ning avaliku kasutuse lepingute kvaliteeti. Selleks tuleks taotlejatele koostada näidislepingud. Samuti tasub kaaluda hoonete avaliku kasutuse kohustuse tähtsaja pikendamist. Soovitame kogukonnateenuste ja muude majanduslike teenuste pakkumise eristamiseks toetuste taotlemisel sisse seada äriplaani nõue, mis aitaks läbi mõelda nii pakutavate teenuste tüübid kui ka võimalused ja vajadused objektide kestlikuks majandamiseks.

Kuna äriplaani nõude sisseseadmine on väljakutseks projektide taotlejatele, suureneb ka vajadus kvaliteetse kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenuste järele. Seetõttu on oluline mõelda kogukonna arengu konsulentide võrgustiku tugevamale seostamisele külaelu arendamisele suunatud laiemal nõuandesüsteemiga ning kogukonna arengu konsulentide pakutava nõuandeteenuse jaoks rahastamissüsteemi loomisele, mis sarnaneks ettevõtlusmeetmetega seotud nõuandeteenustele.

Sisukord

Lühikokkuvõte	2
Lühendid	5
Mõisted	6
Executive Summary	8
1. Sissejuhatus	10
1.1 Uuringu korraldamise taust	10
1.2 Uuringu eesmärk	10
1.3 Uuringu käik	11
1.4 Uuringuaruande ülesehitus	11
2. Metoodika	13
2.1 Uuringu valimid	15
2.2 Ankeetküsitlus	20
2.3 Telefoni- ja vahetud intervjuud	20
2.4 Fookusgrupi intervjuud	21
2.5 Kogukondade avalike kooskäimiskohtade kaardi koostamine	22
2.6 Vastamise statistika	22
2.7 Metoodika piirangud	25
3. Avalikuks kasutamiseks olevad objektid ja nende olukord	27
3.1 Objektide kaardistus	27
3.2 Avalike objektide omanikud ja haldajad	28
3.3 Avalike objektide omanike ja haldajate vahelised suhted ning objekti avaliku kasutuse reguleerimine 30	
3.4 Objektide füüsiline olukord	36
3.5 Avalike objektide kasutamine	38
3.6 Avalike objektide ülalpidamine	41
3.7 Teenuste eest tasu võtmine	48
4. Külameetme mõju avalike objektide kasutamisele ja kogukonna arengule	51
4.1 Külameetme mõju avalike objektide kasutamiskiivsusele	52
4.2 Külameetme mõju kogukonna arengule	54
5. Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenus	57
5.1 Nõuandeteenuse kasutamine ja kättesaadavus	57
5.2 Rahulolu nõuandeteenusega	60
5.3 Nõuandeteenuse vajadus	61
6. Kogukonnateenus	65
6.1 Kogukonnateenuse määratlemine	65
6.2 Pakutavad kogukonnateenused ja nende mõju piirkonnale	69
6.3 Avalike objektide roll kogukonnateenuste pakkumisel	77
6.4 Kogukonnateenuse toetusvajadus	77
7. Külakogukondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri toetusvajadus	79
8. Järeldused ja soovitused külameetme kontekstis	84
8.1 Külameetme toetusvajadus	84
8.2 Külameetme rakendamine	88
8.3 Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenus	90
9. Kokkuvõte	92
9.1 Avalikuks kasutamiseks olevad objektid ja nende olukord	92
9.2 Külameetme mõju avalike objektide kasutamisele ja kogukonna arengule	94
9.3 Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenus	94
9.4 Kogukonnateenus	95
9.5 Külakogukondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri toetusvajadus	96
9.6 Järeldused ja soovitused külameetme kontekstis	97
Lisa 1. Ankeetküsitluse küsimustik	99
Lisa 2. Telefoniintervjuude küsimustikud	106
Lisa 3. Vahetute intervjuude küsimustikud	113
Lisa 4. Fookusgrupi intervjuudel osalejate nimekiri	127
Lisa 5. Intervjueeritud avaliku sektori, riiklike asutuste ja seotud katuseorganisatsioonide esindajad	128

Lühendid

AS — Aktsiaselts

EAS — Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

FIE — Füüsilisest isikust ettevõtja

KATA — Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 meede "Kohalike avalike teenuste arendamine"

KOV — Kohalik omavalitsus

KÜSK — Kodanikuühiskonna Sihtkapital

MAK — Maaelu arengukava

MTÜ — Mittetulundusühing

OÜ — Osühing

PKT — Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 meede "Piirkonna konkurentsivõime tugevdamine"

PRIA — Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

RAK — Riiklik Arengukava

SAPARD — *Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*

Mõisted

Käesolevas uuringus kasutatakse järgimisi mõisteid, mille tähendus antud kontekstis võib erineda üldtunnustatud määratlustest.

- ▶ Avalik objekt ehk avalik kooskäimiskoht — maapiirkondades paiknevad küla-, seltsi-, rahva- ja kultuurimajad, mis on kasutusel avalike kooskäimiskohtadena ehk kõigile kasutamiseks avatud.
- ▶ Avalik teenus — avaliku halduse asutuse või vabaühenduste osutatav teenus, kaup, info, hüve.
- ▶ Kogukond (ka külakogukond) — ajalooliselt, kultuuriliselt või looduslikult ühtekuuluv või ühishuvist ajenduv geograafiliselt külgnev piirkond.
- ▶ Kogukonna arengu konsulent — Maamajanduse Infokeskuse omistatud kogukonna arengu konsulendi kutsega isik, kes on spetsialiseerunud kohaliku kogukonna arenguprotsessi toetamisele ja kogukonna nõustamisele.
- ▶ Külameede — katusmõiste erinevatest programmidest rahastatud külade uuendamisele ja arendamisele suunatud kolmele meetmele: SAPARD programmi meede 6 „Külade taastamise ja arendamise investeeringutoetus“; Eesti riikliku arengukava (RAK) meede 3.5 „Külade taastamine ja arendamine“; Maaelu Arengukava (MAK) meede 3.2 „Külade uuendamise ja arendamise investeeringutoetus“.
- ▶ Leader tegevusgrupid — erinevates piirkondades tegutsevad mittetulundusühingud, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud kohaliku elu arendamisele ja kes vastab kohaliku tegevusgrupi kohta kehtestatud nõuetele Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse mõistes, ning kes seeläbi osalevad Leader meetme toetuste jagamise protsessis.^{1, 2}
- ▶ Leader-lähenemine — aluseks on põhimõte, et arvestades Euroopa maapiirkondade mitmekesisust, on arengustrateegiad tulemuslikumad ja tõhusamad, kui nende üle otsustavad ja neid rakendavad kohalikud osalejad kohalikul tasandil ning kui nendega kaasneb selge ja läbipaistev rakendusprotsess, asjaomaste riiklike haldusasutuste toetus ja hea tava edasiandmiseks vajalik tehniline tugi.³
- ▶ Maakondlik hindamiskomisjon — külameetme toetuse taotlusi hindav komisjon, mis hindab oma maakonna taotlusi. Maakondlikud hindamiskomisjonid on tegutsenud alates SAPARD programmist.

¹ Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus §57 (2)

² Nõukogu määrus (EÜ) 1698/2005 artikkel 62, lõige 1

³ Leader-lähenemine: üldjuhend [http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/methodology/leader_approach_et.pdf]

- ▶ Nõuandeteenus — antud uuringu kontekstis külakogukonna arendamiseks ja parendamiseks kasutatud asjakohaste teenusepakkujate pakutav nõustamisteenus valdkondades, nagu projektitaotlused, küla arengukava koostamine, maaettevõtlus, kogukonna kaasamine.
- ▶ Sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur — külameetme ulatuses olevad tegevused, mis on määratletud Euroopa Liidu ettepaneku (2011/0281 „Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta“) artiklis 21.
- ▶ Teistest programmide toetuse saajad — avalikud objektid, mis on saanud investeeringutoetust teistest programmidest kui SAPARD, RAK ja MAK. Nendeks võivad olla näiteks kohaliku omaalgatuse programm, Peipsiveere programm vms.
- ▶ Toetuse mittesaaja — avalik objekt, mille tarbeks ei ole toetust saadud ühestki toetusmeetmest ega -programmist. Siia kuuluvad ka avalikud objektid, mille tarbeks on toetust taotletud, kuid millele pole seda eraldatud.
- ▶ Toetuse saajad — avalikud objektid, mille tarbeks on saadud investeeringutoetust SAPARD-i, RAK-i ja MAK-i külameetmest
- ▶ Vabaühendus — külakogukondades toimivad kolmanda sektori mittetulundusühingud, sihtasutused ja seltsingud, kes panustavad külaelu arendamisse ja avalike kooskäämiskohtade majandamisse.
- ▶ Väiksem tehniline infrastruktuur — väiksemahulised infrastruktuuritööd, nt väiksemahulised valgustus-, veevarustus- ja kanalisatsioonitööd. Väiksema tehnilise infrastruktuuri alla ei kuulu suured investeeringud, nt teedevõrk, haridusasutused, terviseasutused, veevõrk jms.
- ▶ Ääremaa — maakonnakeskustest kaugemal asuv vähenева elanikkonnaga maapiirkond.⁴

⁴ Eesti inimvara raport (IVAR): võtmeprobleemid ja lahendused, Eesti Koostöö Kogu 2010

Executive Summary

Ernst & Young Baltic AS, on the request of the Ministry of Agriculture, carried out a survey “The Influence of Public Facilities on Communities and the Necessity of Investments for Improving Social and Technical Infrastructure in Rural Areas”. The survey was conducted from 16 March to 1 December 2012.

The survey set out to explore whether over the years the villages’ measure has achieved any progress in villages’ development and revival, what kind of influence has it had on communities, what is the current situation and whether and what kind of support rural areas need in relation to social and technical infrastructure. The survey focused on village, community and cultural houses (hereinafter public meeting places), both those that had and had not received funding from the villages’ measure, and analyzed their economic situation and options of sustainable management. To this end, villages’ social and technical infrastructures were examined, the effect of received grants was analyzed and a thorough investigation of community services and community development related advisory services was conducted to find out related needs and identify opportunities available during the next program period of the European Union grant funds.

Over the years, a lot has been achieved; especially large has been the influence of the villages’ measure in improving the situation of public meeting places. This became evident from the analysis of public meeting places’ technical situation and investment needs, among which some had received funding from the villages’ measure, some from other sources and some had not received any kind of financial grants. Yet, some public meeting places are still in poor condition, and usually these are owned by local governments. Therefore, the Ministry of Agriculture, together with other ministries, has to discuss options for supporting local government owned buildings. Secondly, the survey revealed that there are a number of unfinished public meeting places which received grant for one construction stage, but not enough investments to finish construction works. When selecting the public meeting places that are to receive renovation grants, these previously described buildings should be the primary targets. Partial funding of objects should definitely be avoided; the one-time grant should be sufficient to deliver a usable building. What is more, in the future, the establishment of new buildings should be limited and more effort should be put into utilizing other local buildings as community meeting places.

The survey revealed that when asked about social and technical infrastructure, rural areas highlight the grants that help develop community services and minor technical infrastructure and improve the appearance of villages. On the other hand, grant requirements differ from area to area.

Considering the above, it is recommended shifting the villages' measure's focus from construction related investments to those directed towards services and villages' appearance.

This leads to another important issue — the necessity to define the scope of grant-eligible services. Within the context of grant measure, we recommend defining community services as services that satisfy a need that is present in the community and that are provided by and to community members. So far, some services provided as community services do not comply with this definition: in addition to typical community services, communities provide services that, for the most part, are directed outwards (accommodation, rent of facilities for seminars etc). However, developers of community services have to make sure that these services do not become improper competition for local enterprises.

Due to the fact that grant needs vary from area to area, we recommend evaluating and distributing grants by areas. For this purpose, the Leader measure could be used, because it uses a system that provides an efficient means to consider local characteristics and distribute grants based on the area's needs. What is more, it became apparent that in relation to the applicability of the villages' measure, the quality of contracts concluded between owners and managers and for the public use of facilities has to be improved. In order to achieve this, template contracts should be drawn up. We also recommend considering prolonging the term of obligatory public use of facilities. Thirdly, in order to differentiate between community services and other economic services, we recommend enforcing a demand that from now on business plans are added to grant applications. This would cause the applicants to clarify the types of services that are to be provided and identify options and requirements for the sustainable management of facilities.

Because this previous recommendation will create new challenges for applicants, there will be a greater need for quality advisory services. One option to achieve this is to link the network of community development consultants (CDCs) more closely to the wider advisory network for the development of village life, and create a funding system for the advisory services provided by the CDCs, which would resemble the system in place for entrepreneurship measures related advisory services.

1. Sissejuhatus

Ernst ja Young Baltic AS viis Põllumajandusministeeriumi tellimusel läbi uuringu „Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju kogukonnale ning investeeringute vajadus sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks maapiirkondades“ (edaspidi Avalike kooskäämiskohtade uuring). Järgmistes peatükkides on kirjeldatud uuringu korraldamise tausta, eesmärki, uuringu käiku ning uuringuaruande ülesehitust.

1.1 Uuringu korraldamise taust

Alates 2003. aastast on erinevate Euroopa Liidu toetusprogrammide kaudu rahastatud külade uuendamise ja arendamise investeeringutele suunatud „külameedet“ (SAPARD programmi meede 6 „Külade taastamise ja arendamise investeeringutoetus“; Eesti riikliku arengukava meede 3.5 „Külade taastamine ja arendamine“; Maaelu Arengukava meede 3.2 „Külade uuendamise ja arendamise investeeringutoetus“). Külameetme kaudu on rahastatud avalike kooskäämiskohtade renoveerimist ja rajamist, suurim osa toetussummast on investeeritud küla-, kultuuri- ja seltsimajade renoveerimisse ning rajamisse.

Uue Maaelu Arengukava (2014–2020) väljatöötamise eel soovis Põllumajandusministeerium vaadata tagasi, mida on aastatega külade arendamisel ja uuendamisel ära tehtud, milline on hetkeolukord ning milline on sotsiaalse- ja tehnilise infrastruktuuri toetusvajadus maapiirkondades. Sellest lähtuvalt korraldati uuring, mis analüüsiks seniste toetuste mõju, vaataks külade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri hetkeolukorda ning vajadusi ja uuriks süvitsi kogukonnateenuste ning kogukonna arengule suunatud nõuandeteenuse vajadusi ja võimalusi järgmisel programmiperioodil.

1.2 Uuringu eesmärk

Uuringu lähteülesande kohaselt on uuringu eesmärgiks „analüüsida külade uuendamise ja arendamise investeeringutoetust saanud ja nimetatud toetust mittesaanud avalikuks kasutamiseks mõeldud seltsi-, kultuuri- ja külamajade majanduslikku olukorda ning selgitada välja võimalused, kuidas tagada nende kestlik (jätkusuutlik) tegevus. Selgitada välja investeeringute vajadus maapiirkondades sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks ning teha ettepanekuid Eesti maaelu arengukava sotsiaal-kultuurilise elukeskkonna parandamiseks ettenähtud meetmete kujundamiseks järgmisel programmiperioodil (2014–2020)“.

1.3 Uuringu käik

Töö läbiviimise aluseks olev leping sõlmiti 16.03.2012 ja uuringu lõpparuande valmimise tähtaeg oli 19.10.2012, kogu töö valmimise tähtaeg oli 01.12.2012.

Avalike kooskäimiskohtade uuringu teostamine toimus neljas etapis:

- ▶ Ettevalmistustööd (ingl „*structuring*”)

Ettevalmistustööde käigus täpsustati uuringu ulatus ja töötati koos Tellijaga välja uuringu lähteülesandest lähtuv uuringuküsimuste kava. Uuringuküsimuste kavale tuginedes töötati välja küsitluse ja erinevate sihtrühmade intervjuude küsimustikud.

- ▶ Andmekogumine (ingl „*observing*”)

Andmekogumise etapi keskmes oli ankeet- ehk veebiküsitluse, telefonintervjuude ja vahetute intervjuude läbiviimine avalike objektide esindajate, külavanemate, Leader tegevusgruppide juhtide, maakondlike hindamiskomisjonide liikmete, kohalike omavalitsuste esindajate ja muude valdkondade ekspertidega. Lisaks viidi läbi sekundaarandmete analüüs. Täiendavalt koguti infot kahe fookusgrupi raames.

- ▶ Analüüs (ingl „*analysing*”)

Andmeanalüüsi etapis viidi läbi veebiküsitluse käigus kogutud andmete statistiline analüüs ning koondati küsitluse ja intervjuude teel kogutud kvalitatiivseid andmeid. Andmeanalüüsi keskmes oli kombineeritud andmeanalüüs, kus kvalitatiivseid ja sekundaarandmeid kasutati kvantitatiivsete andmete täiustamiseks ja tehtud järelduste kinnitamiseks.

- ▶ Lõpparuande koostamine ja tööde üleandmine (ingl „*finalising*”)

Andmeanalüüsi tegemise ajal alustati ka lõpparuande koostamist, keskendudes uurimisküsimuste kavas määratletud küsimustele. Uuringu neljandas ja viimases etapis viidi läbi ka fookusgrupiarutelu, mille käigus tutvustati uuringu esmaseid tulemusi ning valideeriti sõnastatud soovitusi ja järeldusi.

Uuringu läbiviimise metoodikat ja sellega kaasnevaid piiranguid on kajastatud käesoleva aruande peatükis 2.

1.4 Uuringuaruande ülesehitus

Käesoleva aruande sisuline käsitlus on tulenevalt lähteülesande küsimustest jagatud viieks keskseks peatükiks ning eraldiseisvaks koondjärelduste ja soovitude peatükiks. Esimene sisupeatükk keskendub küla-, seltsi ja kultuurimajade (edaspidi avalikuks kasutuseks olevad objektid) kaardistusele, kasutamisele ja majandamisele (ptk 3). Peatükk tugineb peamiselt ankeetküsitlusega

kogutud andmetele. Peatükis analüüsitakse teemasid, nagu avalike objektide paiknemine, objektide omanikud ja haldajad ning nendevahelised lepingulised suhted, avaliku kasutuse lepinguline reguleerimine, avalike objektide füüsiline olukord, objektide kasutamine ja ülalpidamine (sh avalikes objektides pakutavate teenuste tasustamine).

Aruande neljas peatükk keskendub külameetme mõjule. Peatükis analüüsitakse külameetme mõju avalike objektide kasutamiskiivsusele ja kogukonna arengule. Peatükk tugineb valdavalt küsitlusandmetele.

Peatükk viis käsitleb kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenust: selle kättesaadavust, mõju ja vajadust, keskendudes kogukonna arengu konsulentide pakutavatele külaelu arendamisele ja planeerimisele suunatud nõuandeteenustele. Peatükk tugineb nii küsitluse, intervjuude kui fookusgrupi käigus saadud andmetele.

Kogukonnateenuseid käsitletakse peatükis kuus. Peatükis analüüsitakse kogukonnateenuse mõistet, kirjeldatakse seniseid kogukonnateenuse praktikaid ja nende mõju, uuritakse avalike objektide rolli kogukonnateenuste pakkumisel ning kogukonnateenuste pakkumise elavdamise võimalusi toetusskeemide abil. Peatükk tugineb võrdselt nii intervjuudest, küsitlusest kui fookusgrupi kohtumisel kogutud andmetele.

Tuginedes eelnevale analüüsile ning ankeetküsitluse tulemustele, analüüsitakse seitsmendas sisupeatükis külakogukondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri üldist toetusvajadust.

Analüüsitulemustele tuginevad soovitused Eesti maaelu arengukava sotsiaal-kultuurilise elukeskkonna parandamiseks ettenähtud meetmete kujundamiseks järgmisel programmiperioodil (2014–2020) on koondatud eraldi peatükki 8.

2. Metoodika

Allpool kirjeldatakse avalike kooskäimiskohtade uuringu läbiviimise metoodilist lähenemist. Peatükis antakse ülevaade uuringu andmekogumisprotsessist, valimi moodustamisest, analüüside teostamisest ning järelduste ja ettepanekute väljatöötamisest.

Avalike kooskäimiskohtade majandamise, kogukonnateenuse ning maapiirkondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri vajaduste analüüsi läbiviimiseks koguti vajalikke andmeid ja taustinformatsiooni ühtse andmekogumisprotsessi käigus. Andmekogumisprotsessi juhtimiseks tugineti koos Tellijaga väljatöötatud uurimisküsimuste kavale, mis sisaldab uuringu eesmärkidest lähtuvaid teemavaldkondi, nendele vastavaid uurimisküsimusi ja teabeallikaid.

Analüüsi läbiviimiseks vajalik informatsioon koguti põhiliselt järgmistelt sihtrühmadelt:

- ▶ küla-, seltsi-, rahva- ja kultuurimajade (ehk kogukondade avalike kooskäimiskohtade) omanikud, haldajad ja kasutajad (edaspidi avalike objektide esindajad)
- ▶ kohalike omavalitsuste esindajad
- ▶ külavanemad
- ▶ LEADER tegevusgruppide juhid
- ▶ maakondlike hindamiskomisjonide liikmed
- ▶ asjasse puutuvad avaliku sektori, riiklike asutuste ja katusorganisatsioonide esindajad

Antud sihtrühmade esindajatest moodustati uuringu valim, mida kasutati ankeetküsitluse, poolstruktureeritud telefoniintervjuude ja poolstruktureeritud vahetute intervjuude (ingl *face-to-face*) vastajaskonnana. Tabelis 1 on ülevaade uuringu käigus läbiviidud küsitluste, intervjuude ja fookusgrupi intervjuude mahtudest.

Tabel 1. Uuringu käigus läbiviidud küsitlused ja intervjuud.

Tegevus	Sihtrühm	Vastajate arv	Teema fookus
Ankeetküsitlus	Kogukondade avalike kooskäämiskohtade omanikud, haldajad ja kasutajad	- 211 avalikku kooskäämiskohta, mis on saanud toetust SAPARD-ist, RAK-ist ja MAK-ist - 80 avalikku kooskäämiskohta, mis on saanud toetust muudest programmidest - 103 avalikku kooskäämiskohta, mis ei ole toetust saanud (sh toetust taotlenud ja mittetaotlenud)	Külameetme mõju; avalike kooskäämiskohtade majandamine ja kestlikkus; kogukonnateenuse osutamine; maapiirkondade sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur.
Poolstruktureeritud telefonintervjuud	Külavanemad	20	Külameetme mõju; avalike kooskäämiskohtade majandamine ja kestlikkus; kogukonnateenuse osutamine; maapiirkondade sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur.
	LEADER tegevusgruppide juhid	25	Külameetme mõju; kogukonnateenuse osutamine; maapiirkondade sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur; külameetme toetuste jagamine ja uue programmiperioodi külameede.
	Maakondlike hindamiskomisjonide liikmed	30	Külameetme mõju; kogukonnateenuse osutamine; maapiirkondade sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur; külameetme toetuste jagamine ja uue programmiperioodi külameede.
Poolstruktureeritud vahetud intervjuud	Kogukondade avalike kooskäämiskohtade omanikud, haldajad ja kasutajad	38	Külameetme mõju; avalike kooskäämiskohtade majandamine ja kestlikkus; kogukonnateenuse osutamine; maapiirkondade sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur.
	Kohalike omavalitsuste esindajad	30	Külameetme mõju; avalike kooskäämiskohtade majandamine ja kestlikkus; kogukonnateenuse osutamine; maapiirkondade sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur.
	Avaliku sektori, riiklike asutuste ja seotud katusorganisatsioonide esindajad	15 (intervjueeritute nimekiri on lisas 5)	Külameetme mõju; avalike kooskäämiskohtade majandamine ja kestlikkus; kogukonnateenuse osutamine; maapiirkondade sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur; toetusvajadus.
Fookus-grupi intervjuud	Asjasse puutuvad isikud ja valdkonna spetsialistid	2 (fookusgrupi intervjuude osavõtjate nimekiri on lisas 4)	Kogukonnateenuse osutamise määratlemine. Ankeetküsitluse ja intervjuude tulemuste valideerimine, probleemkohtade defineerimine, ettepanekute väljatöötamine.
KOKKU:		394 küsitletut 158 intervjuud 2 fookusgrupi intervjuud	

Ülesande püstituses oli seatud eesmärgiks 360 vastuse saamine, millest 180 pidid olema kooskäämiskohad, kes on toetust saanud (MAK-i, RAK-i ja SAPARD-i programmidest) ning 180 pole antud uuringu fookuses olevatest programmidest toetust saanud. Seega koosnes lõplik vastajate arv 211 toetust saanud avalikust kooskäämiskohast ja 183 toetust mittesaanud avalikust

kooskäämiskohast (st teistest programmidest toetatud ja üldse mitte toetust saanud avalikud kooskäämiskohad).

Leader tegevusgruppide juhtidega oli planeeritud 26 intervjuud (st iga tegevusgrupiga üks), kuid ühe tegevgrupi juhiga ei saadud kontakti. Seega tehti puuduva intervjuu asendamiseks üks täiendav intervjuu avaliku sektori, riiklike asutuste ja seotud katusorganisatsioonide esindajate sihtrühmas.

2.1 Uuringu valimid

Uuringu brutovalimi⁵ moodustamiseks koostasime sihtrühmade kaupa kontaktide loendid, milleks kasutasime PRIA, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse EAS-i, Rahvakultuuri Keskuse, Eesti Külaliikumise Kodukant ja Maamajanduse Infokeskuse andmebaase ning avalike andmeallikaid. Sihtrühmade lõikes valimi moodustamise andmeallikad on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Uuringu valimi andmeallikad sihtrühmade kaupa.

Sihtrühm	Tegevus	Andmeallikas
Kogukondade avalike kooskäämiskohtade omanikud, haldajad ja kasutajad	Ankeetküsitlus, personaalsed vahetud intervjuud	PRIA EAS Rahvakultuuri Keskus Külaliikumine Kodukant
Külavanemad	Telefoniintervjuud, fookusgrupid	Külaliikumine Kodukant
LEADER tegevusgruppide juhid	Telefoniintervjuud, fookusgrupid	Maamajanduse Infokeskus
Maakondlike hindamiskomisjonide liikmed	Telefoniintervjuud, fookusgrupid	PRIA, avalikud andmeallikad
Kohalike omavalitsuste esindajad	Personaalsed vahetud intervjuud, fookusgrupid	Avalikud andmeallikad
Avaliku sektori, riiklike asutuste ja katusorganisatsioonide esindajad	Personaalsed vahetud intervjuud, fookusgrupid	Asjakohased esindajad valiti välja koos Tellijaga

Kõikide sihtrühmade netovalimid⁶ koostati lihtsa juhuvalimise meetodiga, teisisõnu isekaaluva valimi põhimõttel, mis tagab valimikihi proportsionaalsuse külameetme programmi, maakonna ja teiste oluliste sihtrühma struktureerivate tunnuste lõikes.

Juhuväljavõttega saadud brutovalimist kvaliteetse netovalimini jõudmiseks tagati võimalikult väike valimikirjete kadu. Selleks kontakteeruti ja motiveeriti valimisse sattunud küsitletavaid uuringus osalema ning dokumenteeriti ka juhtumite kadu, millega hinnati esinduslikkust allrühmade (nt maakondade) lõikes.

⁵ Brutovalim ehk üldkogum on uuringu fookuses oleva sihtrühma objektide koguhulk ehk kõik Eestis tegutsevad avalikud kooskäämiskohad.

⁶ Netovalim on uuringusse kaasatud üldkogumi objektide alamhulk, millesse kuuluvad objektid on mingi konkreetse põhimõtte alusel välja valitud.

Avalike kooskäämiskohtade esindajad

Ankeetküsitluse ja personaalsete vahetute intervjuude jaoks koostati valimid, kasutades PRIA, EAS-i, Rahvakultuuri Keskuse ja Eesti Külaliikumine Kodukant asjakohaseid andmeid avalike kooskäämiskohtadest.

PRIA andmetest kasutati järgnevaid taotlejate, sh nii toetust saanud, kui toetust mittesaanud andmeid:

- ▶ SAPARD programmi meede 6
- ▶ RAK 2004–2006 meede 3.5
- ▶ MAK 2007–2013 meede 3.2
- ▶ Leader meede

EAS-i avalikest andmebaasidest koondati avalike kooskäämiskohtade valimi jaoks toetust saanud informatsiooni rahastusprogrammide (kohaliku omaalgatuse programm, regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm, Setomaa arengu programm, kohalike avalike teenuste arendamine, piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (2007–2013) ja Peipsiveere programm) kohta. Seejärel täiendati valimit veel Eesti Külaliikumise Kodukant ja Rahvakultuuri Keskuse avalike kooskäämiskohtade andmebaasides oleva informatsiooniga.

Avalike kooskäämiskohtade esindajaid kaasati nii küsitlusse kui intervjuudesse, mistõttu oli oluline välistada, et samad vastajad ei osaleks veebiküsitlusel ja vahetul intervjuul. Selleks kasutati uuringu andmekogumisel kõiki avalike kooskäämiskohtade esindajate kontakte ühekordselt (st avalikud kooskäämiskohad olid esindatud ühekordselt). Dubleerivad kirjed eemaldati brutovalimist loogiliste kontrollidega.

Täiendavalt eraldati külameetmest toetust saanud ja toetust mittesaanud avalike kooskäämiskohtade valimid. Personaalsete vahetute intervjuude jaoks määratleti valimis ääremaadel ja mitte-ääremaadel (nt maakondade keskustes) paiknevad avalikud kooskäämiskohad, tuginedes kohalike omavalitsuste võimekuse indeksile⁷. Eesmärgiks oli kindlustada ääremaadel ja mitte-ääremaadel asuvate valdade avalike objektide esindajate ja KOV-ide esindajate tasakaalustatud esindatus valimis.

Vallad jaotati ääremaadeks ja mitte-ääremaadeks, lähtudes kohaliku omavalitsuse indeksi keskmisest väärtusest (st ääremaalised ja ääremaastumise ohuga KOV-id). Seega liigitati antud

⁷ Kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks, Geomedia 2011

uuringu kontekstis ääremaadeks kõik KOV-id, mille võimekuse indeks oli väiksem kui 48. Eesti inimvara raportis toodud ääremaastuvate valdade jaotust otsustati mitte kasutada, sest see keskendub ainult elanike tihedusele ja kaugusele keskusest. Kohaliku omavalitsuse indeks hõlmab enam kriteeriume ja keskendub KOV-ide võimekusele. Antud lähenemise kasutamine kooskõlastati Põllumajandusministeeriumi esindajatega.

Külavanemad

Külavanemate brutovalim telefoniintervjuude jaoks moodustati Külaliikumise Kodukant külavanemate andmebaasi alusel. Vajadusel täiendati külavanemate kontaktandmed avalikest andmeallikatest.

Netovalim moodustati juhuvaljõuga, tagades maakondade ääremaadel ja keskustes tegutsevate külavanemate tasakaalustatud esindatuse valimis.

Leader tegevusgruppide juhid

Leader tegevusgruppide telefoniintervjuude brutovalim moodustati Maamajanduse Infokeskuse andmetele tuginedes. Kuna brutovalim sisaldas ainult 26 kirjet, otsustati kasutada telefoniintervjuude läbiviimiseks kõiki kontakte.

Maakondlike hindamiskomisjonide esindajad

Külameetme maakondlike hindamiskomisjonide liikmete brutovalim telefoniintervjuude jaoks moodustati PRIA kodulehel avaldatud hindamiskomisjoni liikmete nimekirja alusel. Hindamiskomisjoni liikmete kontaktandmed koguti avalikest andmeallikatest.

Netovalim moodustati juhuvaljõuga, kindlustades valimis hindamiskomisjoni liikmete võrdse esindatuse maakondade lõikes. Netovalimisse valiti hindamiskomisjoni liikmed, kes omasid erinevat organisatsioonilist tausta (nt ettevõtjad, mittetulundusühingute esindajad, arengukodade esindajad, linnavalitsuste ja maavalitsuste esindajad jne), et tagada mitmekülgsed hinnangute ja laialdase informatsiooni kogumine, mille põhjal on võimalik teha objektiivseid, kallutamata üldistusi ja järeldusi.

Kohalike omavalitsuste esindajad

Kohalike omavalitsuste brutovalim personaalsete vahetute intervjuude jaoks moodustati avalike andmeallikate alusel. Netovalim moodustati juhuväljavõtuga, et tagada maakondade ääremaadel ja mitte-ääremaadel tegutsevate kohalike omavalitsuste tasakaalustatud esindatus valimis.

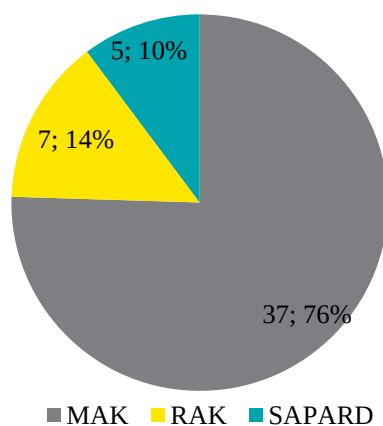
Avaliku sektori, riiklike asutuste ja katusorganisatsioonide esindajad ning valdkonna eksperdid

Personaalsete vahetute intervjuude jaoks koostasime valimid avaliku sektori, riiklike asutuste ja katusorganisatsioonide esindajatest ning valdkonna spetsialistidest. Intervjueeritavate nimekiri koostati koos Tellijaga.

Fookusgruppide aruteludele kaasati erinevate sihtrühmade esindajad (vt lisa 5), mis võimaldas arutelul erinevate huvipoolte arvamust esile tuua ja vastandada. Fookusgrupi intervjuude jaoks küsiti täiendavalt Tellija soovitusi osavõtjate osas.

Lepinguanalüüs

Lepinguanalüüsi läbiviimiseks moodustati valim 49 külameetme toetuse taotlusest, millest enamik oli sihipäraselt valitud MAK-i programmiperioodist (37 taotlust). See moodustas kogu valimist 76% (joonis 1). Ülejäänud taotlused pärinesid RAK-i (7 taotlust) ja SAPARD-i (5 taotlust) programmiperioodidest. Valimi moodustamisel valiti välja heakskiidetud ja toetust saanud taotlused, kuid ka tagasilükatud taotlused. Lisaks kaeti erinevaid toetusvaldkondi.

Joonis 1. Valimis olnud lepingute arv programmide lõikes.

Taotlustega kaasas olnud avaliku kasutuse ning objekti omaniku ja haldaja vahelisi suhteid reguleerivaid lepinguid (nt rendileping, vara tasuta kasutamise leping) analüüsiti dokumendianalüüsi käigus seatud uurimisküsimustele vastamiseks.

Uuringu teemavaldkonna avamiseks ja probleemistiku mõistmiseks koondati erinevad sekundaarandmed, mis hõlmasid valdkonnas varem läbiviidud uuringuid, strateegilisi dokumente, arengukavasid ja seadusandlike õigusakte.

Sekundaarandmete analüüsil kasutati järgmiseid allikaid.

- ▶ Uuring „Eesti kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks“, Geomedia OÜ 2010.
- ▶ Uuring „Kohalike omavalitsusüksuste avalike teenuste lepinguline delegerimine kodanikeühendustele“, Poliitikauuringute Keskus Praxis, 2009.
- ▶ Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise analüüs (2006–2007), Poliitikauuringute Keskus Praxis ja Kodanikeühenduste Uurimis- ja Arenduskeskus (TLÜ RASI) 2008.
- ▶ Uuring „Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetme 3.2 „Külade uuendamine ja arendamine“ mõju maapiirkonnale ja selle elanikele“, Eesti Maaülikool 2009.
- ▶ Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetme 3.2 „Külade uuendamine ja arendamine“ investeringuobjektide kasulikkus ja vajalikkus maapiirkondades, Eesti Maaülikool 2009.
- ▶ Uuring „Toetusvajadus maapiirkonna ettevõtlussektoris“, Eesti Maaülikool ja Maaelu Arengu Instituut OÜ 2006.
- ▶ Projekti „Nõuandesüsteemid ja nõuandetooted“ lõpparuanne, Eesti Konsulentide Ühing, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda ja Maaelu Arengu Instituut 2008.
- ▶ Uuringu „Külades enamlevinud sotsiaalse ühistegevuse analüüs“ läbiviimine, Bradley Dunbar Associates Estonia OÜ ja Saar Poll OÜ 2006.
- ▶ Uuring „Kohaliku initsiatiivi arendamine — LEADER-tüüpi meede“, Bradley Dunbar Associates Estonia OÜ ja Saar Poll OÜ 2006.
- ▶ Uuring „Eesti kantide rahvastik ning sotsiaalse infrastruktuuri teenused“, Geomedia OÜ 2011 .
- ▶ Käsiraamat „Kogukonnateenused külas“, Eesti Külaliikumine Kodukant 2006.
- ▶ Projekti „Kogukonnateenused külas“ lõpparuanne, Eesti Külaliikumine Kodukant 2006.
- ▶ Maaelu arengukava (MAK) ja Euroopa Kalandusfondi (EKF) toetuste veebikaart, [<http://www.agri.ee/maaelu-mak-ja-kalanduse-ekf-toetuste-veebikaart>] (18.06.2012).
- ▶ Maakondade teemaplaneeringud „Sotsiaalne infrastruktuur“.
- ▶ Kohalike omavalitsuste eelarved.

Sekundaarandmete dokumendianalüüsi kasutati kogutud primaarandmete tõlgendamiseks ning järelduste ja ettepanekute sõnastamisel taustinformatsioonina.

2.2 Ankeetküsitlus

Toetust saanud ja mittesaanud avalike kooskäimiskohtade esindajatelt koguti vajalikku informatsiooni valdavalt ankeetküsitluse kaudu. Ankeetküsitlus viidi läbi veebiküsitlusena, tuginedes eelnevalt Tellijaga kooskõlastatud küsimustikule.

Küsimustiku koostamisel lähtuti uurimisküsimuste kavast. Küsitlusankeet koosnes valdavalt valikvastustega küsimustest, mida toetasid avatud küsimused, mis laiendasid teemakäsitlust. Ankeetküsitluse küsimustikuga on võimalik tutvuda lisas 1. Enne ankeetküsitluse alustamist viidi läbi ankeedi testimine testvalimiga, et kontrollida küsimuste ühest mõistetavust ja täitmise lihtsust.

Ankeetküsitluse läbiviimiseks kasutati avalike kooskäimiskohtade netovalimit. Suurema vastavusmäära kindlustamiseks viidi telefonitsi läbi eelvärbamine, et julgustada valimisse langenud avalike kooskäimiskohtade esindajaid uuringus osalema. Seejärel saadeti meili teel individualiseeritud link veebiküsimustikule teel, millega oli võimalik siduda küsitluses osaleja vastused konkreetse valimi kirjega. Küsimustiku pooleli jättnud kontaktidega võeti telefonitsi uuesti ühendust ja anti võimalus vastata küsimustele telefoni teel. Eesmärgiks oli tagada maksimaalne vastamismäär.

Ankeetküsitluse teel kogutavaid primaarandmeid analüüsiti statistiliste meetoditega, millega iseloomustatakse tunnuste jaotust (ühemõõtmeline ja mitmemõõtmeline kirjeldav statistika). Teisisõnu kirjeldati näiteks kindlat tüüpi avalike kooskäimiskohtade hulka ja neid iseloomustavaid tunnused, külameetme sotsiaalset mõju ja avalike kooskäimiskohtade investeringuvajadusi. Kvalitatiivsed andmed kajastasid avalike kooskäimiskohtade majandamise praktikaid, tehnilise ja sotsiaalse infrastruktuuri vajadusi ning kogukonnateenuse mõistet ja vajadust kogukonna arengu konsulentide järele.

Analüüsi käigus mõtestati varasemate administratiivdokumentide, uuringute ja analüüside valguses lahti ankeetküsitluse teel kogutud kvantitatiivsed näitajad ning kvalitatiivne informatsioon ning küllastati neid telefoni- ja vahetute intervjuude teel kogutud informatsiooniga. Seega tutvustatakse käesolevas aruandes üldistatud ja koondatud andmeanalüüsi tulemusi, kus ei vastuseid ega ka tulemusi pole isikustatud (st pole seotud vastajaga).

2.3 Telefoni- ja vahetud intervjuud

Kvalitatiivseid andmeid (so tekstilist andmestikku) uurimisküsimustele vastamiseks koguti poolstruktureeritud (süva-) intervjuudega. Avalike kooskäimiskohtade esindajate, külavanemate ja

kohalike omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuudel koguti täiendavalt ka kvantitatiivseid andmeid, et kindlustada tulemuste võrreldavus. Intervjuude eesmärgiks oli saada uuritava valdkonna kohta informatsiooni sellega seotud subjektide tõlgenduse kaudu, et seeläbi rikastada ankeetküsitluse tulemusi.

Küsimustiku koostamisel tugineti uurimisküsimuste kavale ja ühtlustati seda ankeetküsitluse küsimustikuga. Telefoni- ja vahetute intervjuude küsimustik oli poolstruktureeritud ehk avatud põhiküsimused ning valikvastustega küsimused olid kõigile küsitletavatele samad, kuid kõigile küsitletavatele anti lisaks võimalus esitada subjektiivseid tähelepanekuid ja hinnanguid. Konkreetsele sihtrühmale koostatud telefoniintervjuude küsimustikega on võimalik tutvuda lisas 2 ja vahetute intervjuude küsimustikega lisas 3. Küsimustikud kooskõlastati Tellijaga.

Intervjuud viidi läbi kahe meetodiga: telefoni teel ja vahetute personaalsete intervjuudena. Konkreetse sihtrühma jaoks sobiva meetodi valimisel lähtuti kogutava informatsiooni iseloomust, hulgast ja kasutatava ankeedi pikkusest. Kasutatavate meetodite ülevaade sihtrühmade lõikes on toodud tabelis 2. Küsitluse läbiviimiseks kasutati juhuväljavõtuga koostatud netovalimeid (vt peatükk 2.1. Lisas 5 on toodud avaliku sektori organisatsioonide ja katuseorganisatsiooni sihtrühmas läbi viidud intervjuude nimekiri.

Intervjuu tulemused transkribeeriti. Uurimisküsimustele vastamiseks kombineeriti ankeetküsitluse kvantitatiivsete andmete analüüsi ja intervjuude kvalitatiivseid tulemusi. Kombineeritud analüüsi tulemusel sõnastati ettepanekud ja järeldused külameetme mõju, avalike kooskäämiskohtade majandamise ja kestlikkuse, kogukonnateenuse osutamise ning sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamise kohta.

2.4 Fookusgrupi intervjuud

Uurimisküsimustele vastamiseks viisime täiendavalt läbi fookusgrupi intervjuud. Fookusgruppide eesmärgiks oli koguda hindamiseks vajalikku kvalitatiivset teavet, sh valideerida sekundaarandmetest, küsitlusest ja intervjuudest kogutud teavet ning sõnastada hinnangud, järeldused ja soovitused ning saada täiendavat sisendit kaardistatud probleemide lahendamiseks ja külameetme fookuse seadmiseks tuleval perioodil.

Fookusgrupi intervjuudeks koostati intervjuu- ehk arutelukava esmase analüüsi tulemuste põhjal. See tähendab, et tutvustati ankeetküsitluse, intervjuude ning sekundaarandmete analüüsi esmaste

tulemuste põhjal kaardistatud probleeme, üldistatud järeldusi ja esialgseid ettepanekuid, mida valideeriti ja täpsustati fookusgrupiga arutelude käigus.

Kokku viidi läbi 2 fookusgrupi intervjuud, millest üks keskendus kogukonnateenuste defineerimisele ja sellele iseloomulike karakteristikute arutelule ning teine külameetme senistele mõjudele ja tulevasele fookusele ja toetusvajadusele. Fookusgrupi intervjuudel osalenute nimekiri on leitav lisas 4.

2.5 Kogukondade avalike kooskäimiskohtade kaardi koostamine

Küla-, seltsi-, rahva- ja kultuurimajade paiknemise visualiseerimiseks koostati kogukondade avalike kooskäimiskohtade kaart. Tegemist on MapInfo formaadis kaardiga, mille põhjal on võimalik hinnata avalike kooskäimiskohtade arvu, paiknemist ning esinemissagedust valla ja maakonna täpsusega.

Kaardile kantud avalike kooskäimiskohtade valimi ehk objektide nimekirja koostamisel lähtuti ankeetküsitluse jaoks koostatud brutovalimist, mis koondas PRIA (jooksvalt uuendatav), EAS-i (jooksvalt uuendatav), Rahvakultuuri Keskuse (2012. a seis) ja Külaliikumise Kodukant (2010. a seis) avalike kooskäimiskohtade andmebaase. Seeläbi püüti kaardil kajastada võimalikult paljusid Eestis eksisteerivaid avalikke kooskäimiskohti. Kaardi koostamisel võeti aluseks ka Geomedia varasema uuringu käigus Rahvakultuuri Keskuse andmebaasi põhjal koostatud MapInfo kaart, et vältida dubleerivat tegevust.

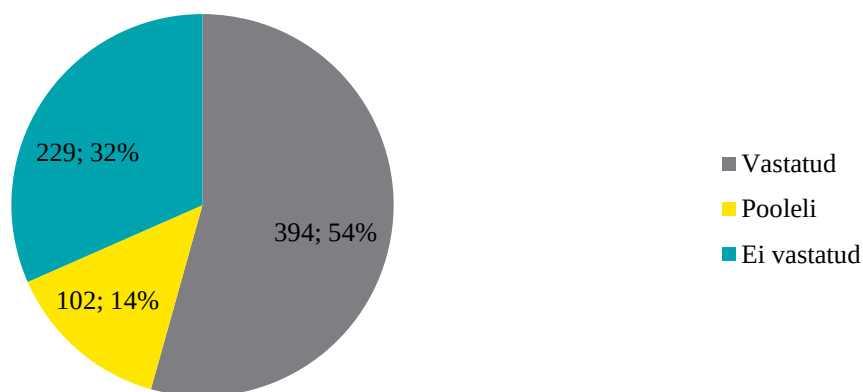
Koostatud kaardil kajastatud avalikke kooskäimiskohti võrreldi maakondade teemaplaneeringutega ning ankeetküsitluse käigus kogutud avalike kooskäimiskohtade nimetuste ja aadressidega, et tagada kaardi korrektsus. Täiendavalt uurisid kaarti maakondade kogukonna arengu konsulendid, kes kontrollisid, kas mõni kajastatud objektidest on lõpetanud tegevuse või kas mõni objekt on värskelt rajatud ja seega vaja veel täiendavalt kaardile kanda.

2.6 Vastamise statistika

Allpool kirjeldatakse erinevate andmekogumismeetodite lõikes sihtrühmade vastamise statistikat.

Ankeetküsitlus

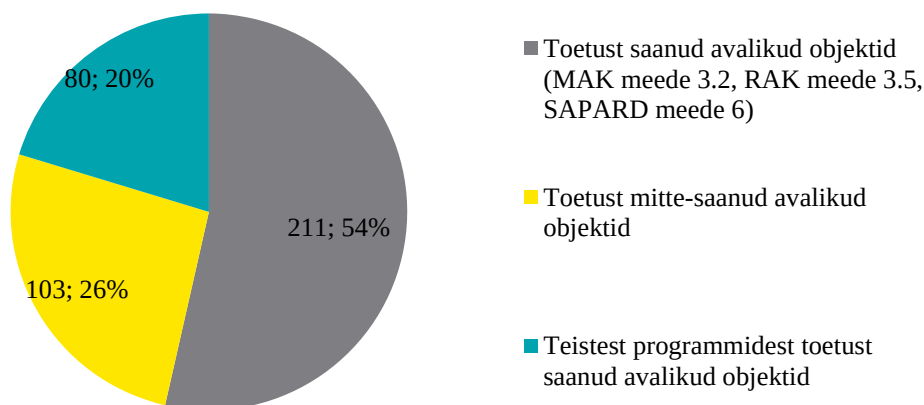
Ankeetküsitluse brutovalim sisaldas 1153 kirjet, millest netovalimisse jõudis 856 avaliku objekti ehk avaliku kooskäimiskoha esindaja kontakti. Nende hulgas oli nii toetust saanute kui toetust mittesaanute kontaktid.

Joonis 2. Avalike objektide esindajate ankeetküsitluse vastamismäär.

Ankeetküsitluse täitis lõpuni 54% küsimustiku saanud avaliku objekti esindajatest (joonis 2). 14% vastajatest jätsid küsimustiku vastamise pooleli ja neid poolikuid ankeete ei võetud ka analüüsis arvesse.

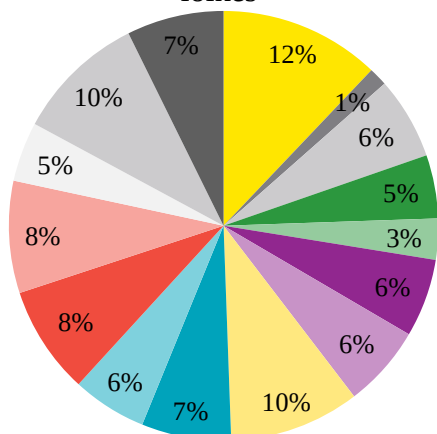
MAK-i, RAK-i ja SAPARD-i külameetmetest toetust saanud avalikud objektid moodustasid vastajate hulgast 54% (joonis 3). Teistest programmidest toetust saanud avalikud objektid moodustasid 20% ja toetust mittesaanud avalikud objektid 26% vastajate hulgast (valimi jagunemist toetust saanuteks ja toetust mittesaanuteks on selgitatud peatükis 4.1).

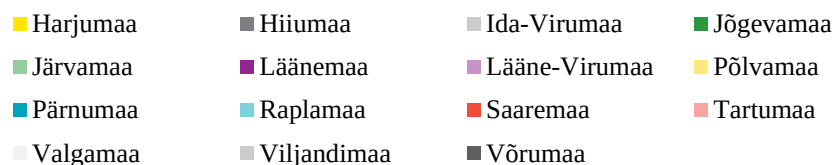
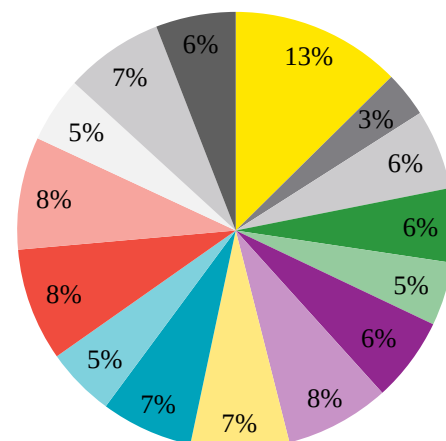
Joonis 3. Vastajate osakaal toetust saanute ja toetust mitte-saanute avalike objektide lõikes.

Maakondade lõikes oli vastamisaktiivsus väga varieeruv, kuid vastuste arvu maakonna kohta mõjutas ka maakonna valimi suurus (joonis 4). Muuhulgas on ka avalike objektide tihedus Eesti piires ebaühtlane (vt peatükk 3.1). Seega ongi osades maakondades tunduvalt vähem avalikke kooskämiskohti kui teistes ja parima ülevaate ühe maakonna avalike objektide vastamisaktiivsusest annab maakonna valimi võrdlemine maakonna vastamismääraga.

Vastanute jagunemine maakondade lõikes

Valimi jagunemine maakondade lõikes

Joonis 4. Avalike objektide vastanute ja valimi jagunemine maakondade lõikes.

Hiiumaa, Järvamaa, Raplamaa ja Valgamaa vastamismäär oli madalaim, kuid samas kuulus nendest maakondadest ka võrdeliselt vähesel määral kontakte brutovalimisse (joonis 4). Võrreldes maakonna vastamismäära ja maakonna kontaktide osakaalu valimis, siis oli kõige madalam vastamismäär Hiiumaal, Järvamaal ja Lääne-Virumaal. Kõige aktiivsemalt vastasid ehk kõige suurem vastamismäär oli Põlvamaal ja Viljandimaal.

Telefoniintervjuud

Telefoniintervjuud viidi läbi Leader tegevusgruppide juhtidega, külameetme maakondlike hindamiskomisjonide liikmetega ja külavanematega. Sihtgrupi kohta moodustatud netovalimites ei kasutatud kõiki kontakte, vaid ainult nii palju kui oli vastanute planeeritud arvu saavutamiseks vajalik.

Tabel 3. Telefoniintervjuude vastamisosalus.

	Leader tegevusgruppide juhid	Maakondlike hindamiskomisjonide liikmed	Külavanemad
Brutovalim	26	175	1473
Netovalim	26	54	114
Kasutatud kontaktide arv	26	49	31
Ei vasta / vale number	1	11	8
Keeldus osalemast	0	8	3
Vastanute arv	25	30	20

Leader tegevusgruppide juhtidest osalesid telefoniintervjuudel 96%, sest ainult ühe intervjueeritava polnud võimalik kontakti saada (tabel 3). 175 maakondliku hindamiskomisjoni liikmest (k.a hindamiskomisjonide esimehed ja asendusliikmed) intervjueriti kokku 30 isikut ehk vastanute arv moodustas brutovalimist ehk kõikide maakondlike hindamiskomisjonide liikmete arvust 17%. Külavanemaid oli Eestis uuringu läbiviimise seisuga 1473, kellest netovalimisse valiti 114 kontakti, millest lõplikult kasutati 31 kontakti. Kokku osales telefoniintervjuudes 20 külavanemat, mis moodustab 1,35% netovalimist. Külavanemate sihtgrupi väikese valimi tõttu pole nende vastuste analüüsi tulemusi võimalik üldistada ka kogu sihtgrupile. Samas ei olnud see ka nendega läbiviidavate telefoniintervjuude eesmärgiks, vaid sooviti koguda ankeetküsitluse ja teiste sihtrühmade intervjuude tulemusi täiendavat ja valideerivat informatsiooni.

Vahetud intervjuud

Vahetud intervjuud viidi läbi kohalike omavalitsuste esindajate ja avalike objektide esindajatega.

Tabel 4. Vahetute intervjuude vastamisosalus.

	Kohaliku omavalitsuse esindajad	Avalike objektid esindajad
Brutovalim	226	1153
Netovalim	67	856
Kasutatud kontaktide arv	55	59
Vale number	0	2
Keeldus osalemast	25	19
Vastanute arv	30	38

Kohalike omavalitsuste esindajatega läbiviidavate intervjuude jaoks valiti netovalimisse 67 kontakti, millest kasutati 55 kontakti (tabel 4). Vahetutel intervjuudel osales kokku 30 kohaliku omavalitsuse esindajat ehk erinevate valdade omavalitsuste esindajat, mis moodustab 13% brutovalimist.

Avalike objektide esindajate intervjuude brutovalimina kasutati ankeetküsitluse jaoks koostatud valimit. Selle netovalimist kasutati 59 kontakti vahetute intervjuude läbiviimiseks. Seega moodustab lõplik vastajate määr kasutada olevast brutovalimist 3,3%.

2.7 Metoodika piirangud

Kuna küsitlusega oli kohustus koguda rohkem kui kolmandik üldkogumi andmetest, mille moodustasid enam kui pooled kvaliteetsete kontaktandmetega vastajad, siis ei olnud võimalik erinevate näitajate sarnasuse alusel moodustatud paaride kaudu toetuse saajaid ja mittesaajaid võrreldavaks muuta (ingl *matching*). Seetõttu ei pruugi analüüsi tulemuste tutvustamiseks moodustatud toetuse saajate ja toetust mittesaanute grupid olla homogeensed. Seega võivad

hinnangud külameetme mõjule olla mõneti moonutatud, st erinevused vaadeldavates näitajates ei pruugi tulla toetuse saamisest, vaid näitajatest, mis näiteks mõjutasid osapooli toetust taotlema või taotlemisest loobuma (objekti omand, objekti suurus, objekti alternatiivsed kasutuseesmärgid vms).

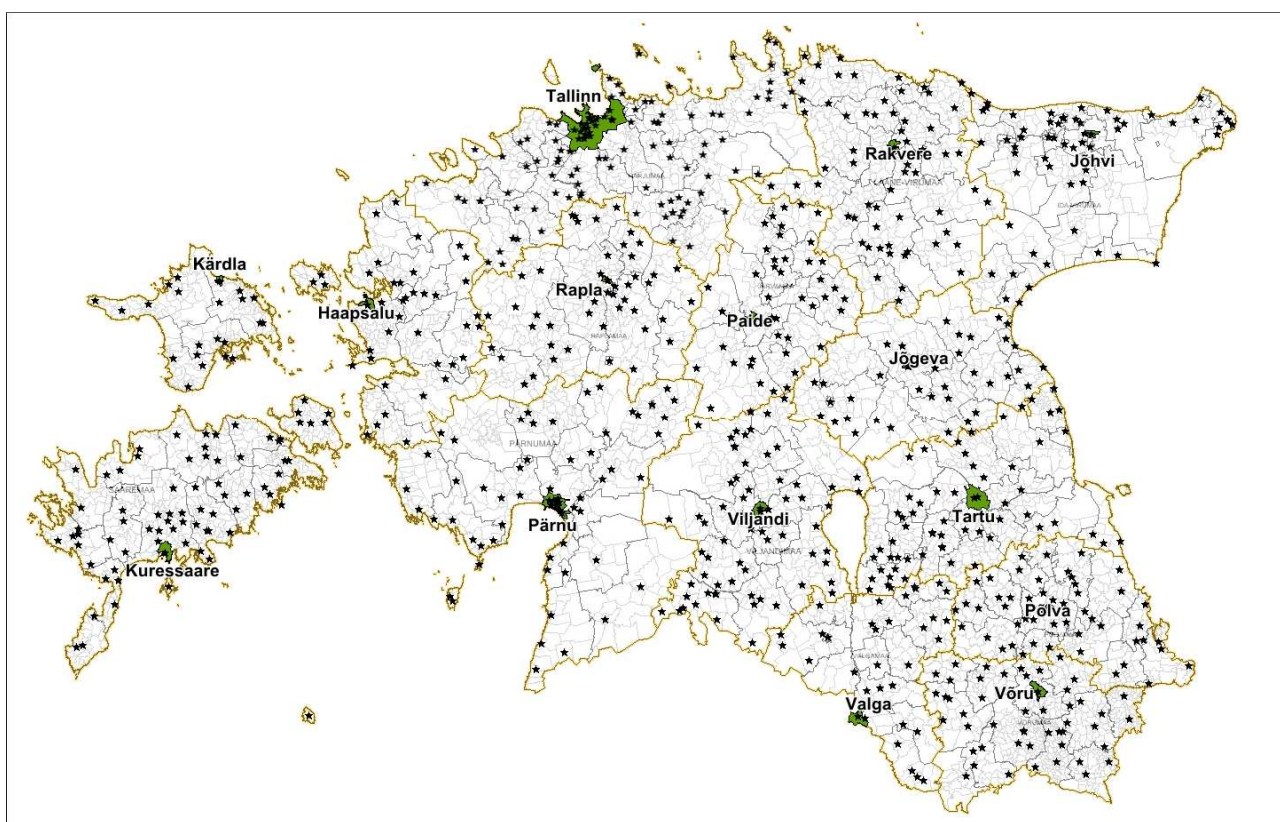
Teiseks kitsaskohaks võib olla küsitluste ja intervjuudega kogutud hinnangute subjektiivsus. Nii näiteks võisid vastajad, soovist näidata toetuste sihipärast kasutamist või suuremat toetusvajadust, oma vastustega reaalselt vajadust moonutada. Seega ei pruugi kvalitatiivne informatsioon vastavate küsimuste lõikes olla täielikult objektiivne.

Kolmas metoodika piirang on seotud avalike objektide kaardistuse ja kaardi koostamise aluseks oleva andmete kvaliteediga. Kaardi alusmaterjal koondati erinevate andmebaaside põhjal, nt Rahvakultuuri andmebaas (2012), Kodukandi andmebaas (2010), PRIA taotlejate ja toetuse saajate andmebaas (jooksev alates SAPARD programmi taotlejatest), EAS taotlejate andmebaas (jooksev). Andmebaasid olid koostatud erinevatel ajahetkedel. Veendumaks kaardi andmete õigsuses kasutati kaardi kontrollimisel kogukonna arengu konsulentide abi. Kaardi ülevaatamisel tuvastati mitmeid andmebaasides olnud vigu, mis võisid tuleneda sellest, et toetust mittesaanud kooskäämiskohti kasutama ei hakatud, mõned varem kaardistatud kohad on kasutusest välja langenud ning lisandunud on mitmeid uusi kooskäämiskohti. Kuna konsulentide viidete kohaselt algandmetesse tehtud muudatused ei pruugi olla täielikud, ei ole tagatud, et kaardistus vastab täielikult tegelikule olukorrale. Samuti tuleb arvestada, et külamajade arv on ajas muutuv, mistõttu tuleb periooditi kaardistust uuendada.

3. Avalikuks kasutamiseks olevad objektid ja nende olukord

3.1 Objektide kaardistus

Avalike objektide kaardistuse põhjal moodustati Eestis tegutsevate avalike kooskäämiskohtade kaart. Kokku kaardistati uuringu käigus 931 objekti andmed, mis kaardile kanti (vt kaardi koostamise metoodikat ptk 2.5). Seejuures on tegemist eraldiseisvate küla-, rahva-, seltsi- ja kultuurimajadega, kuid ka objektidega nagu raamatukogud, vallahooned, kogudusehooned jms, mis lisaks oma põhifunktsioonile täidavad avaliku kooskäämiskoha funktsiooni (st selles toimub üritusi, huviringe, külakogukonna liikmete kogunemisi).

Joonis 5. Avalike objektide paiknemise kaart.

Keskmine avalike objektide arv 1000 elaniku kohta on 0,69 (joonis 5 ja tabel 5), samas kui jätta välja Eesti kaks suurimat linna, on see kõrgem (1,09). Kõige enam objekte 1000 elaniku kohta on Hiiumaal (2,60), Põlvamaal (2,24), Saaremaal (2,20) ja Läänemaal (2,02), kõige vähem aga Harjumaal (0,22), Ida- Virumaal (0,39), Tartumaal (0,43) ja Pärnumaal (0,76). Jättes Harju- ja Tartumaa puhul kõrvale nende keskused, on Harjumaa vastav näitaja endiselt küllaltki madal (0,76), Tartumaa näitaja aga üle keskmise (1,32). Vähem objekte 1000 elaniku kohta on suuremate linnaliste piirkondadega maakondades ning enam saarelistes ja suurte linnadeta piirkondades.

Vahed piirkondade vahel on suured (ca 12 kordsed), samas jättes välja suuremad linnalised piirkonnad vähenevad erinevused oluliselt.

Keskmine objektide arv 100 km² kohta on 2,14. Kõige rohkem objekte pindala kohta on Põlvamaal (3,19), Harjumaal (2,63), Saaremaal (2,60), ja Hiiumaal (2,54). Kõige vähem aga Pärnu- (1,33), Jõgevamaa- (1,84), Valga- (1,86) ja Ida-Virumaal (1,93). Antud näitaja puhul suuremate linnade kõrvalejätmine tulemusi tugevalt ei mõjuta. Vahed piirkondade vahel on veidi enam kui kahekordsed. Objektide tihedus on väiksem maakondades, kus üldine rahvastikutihedus on madal või kus paikneb looduslikest tingimustest (nt sood, metsad) tulenevaid väherahvastatud piirkondi.

Tabel 5. Objektide paiknemise statistika maakondade lõikes

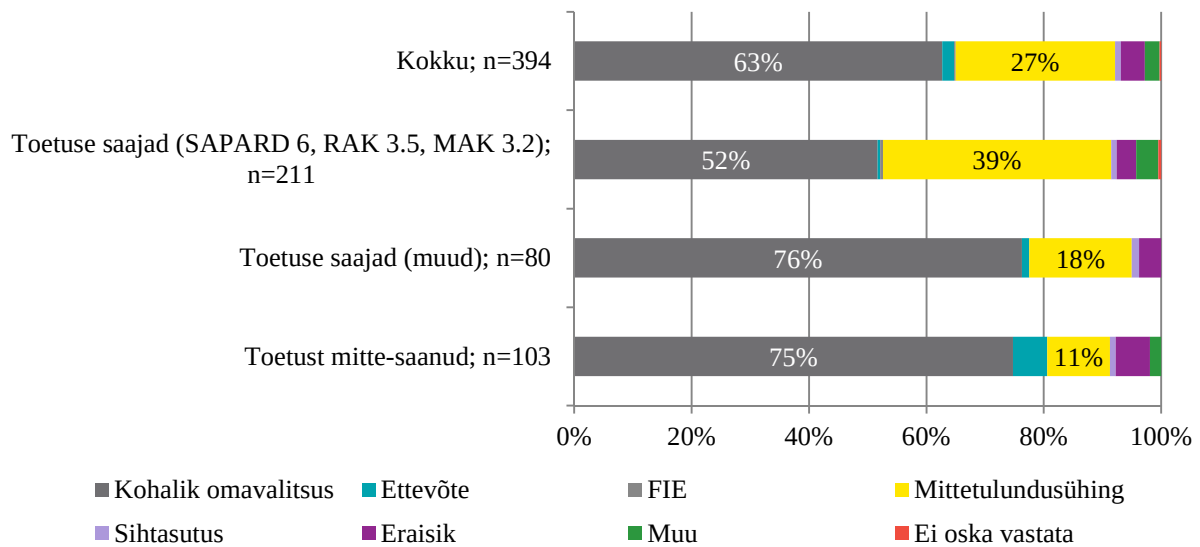
Maakond	Objektide arv	Rahvaarv	Objektide arv 1000 elaniku kohta	Pindala km ²	Objektide arv 100 km ² kohta
Harjumaa	114	528 468	0,22	4 333,1	2,63
Tartumaa	64	150 535	0,43	2 992,7	2,14
Hiiumaa	26	10 000	2,60	1 023,3	2,54
Ida-Virumaa	65	167 542	0,39	3 364,1	1,93
Jõgevamaa	48	36 550	1,31	2 603,8	1,84
Järvamaa	48	35 963	1,33	2 459,6	1,95
Läänemaa	55	27 283	2,02	2 383,1	2,31
Lääne-Virumaa	74	66 861	1,11	3 627,8	2,04
Põlvamaa	69	30 778	2,24	2 164,8	3,19
Pärnumaa	64	88 327	0,72	4 806,7	1,33
Raplamaa	64	36 652	1,75	2 979,7	2,15
Saaremaa	76	34 577	2,20	2 922,2	2,60
Valgamaa	38	33 889	1,12	2 043,5	1,86
Viljandimaa	72	55 275	1,30	3 422,5	2,10
Võrumaa	54	37 494	1,44	2 305,4	2,34
Kokku	931	1 340 194	0,69	43 432	2,14
Harjumaa, va Tallinn	97	128 254	0,76	4 174,9	2,32
Tartumaa, va Tartu	62	46 795	1,32	2 953,9	2,10
Kokku, va Tallinn ja Tartu	912	836 240	1,09	43 235,3	2,11

Avalike objektide paiknemine on maakondade lõikes ebaühtlane, kuid vaadates vaid maapiirkonda, on erinevused piirkondade vahel väiksemad ning objektide arv on seostatav rahvastiku tihedusega.

3.2 Avalike objektide omanikud ja haldajad

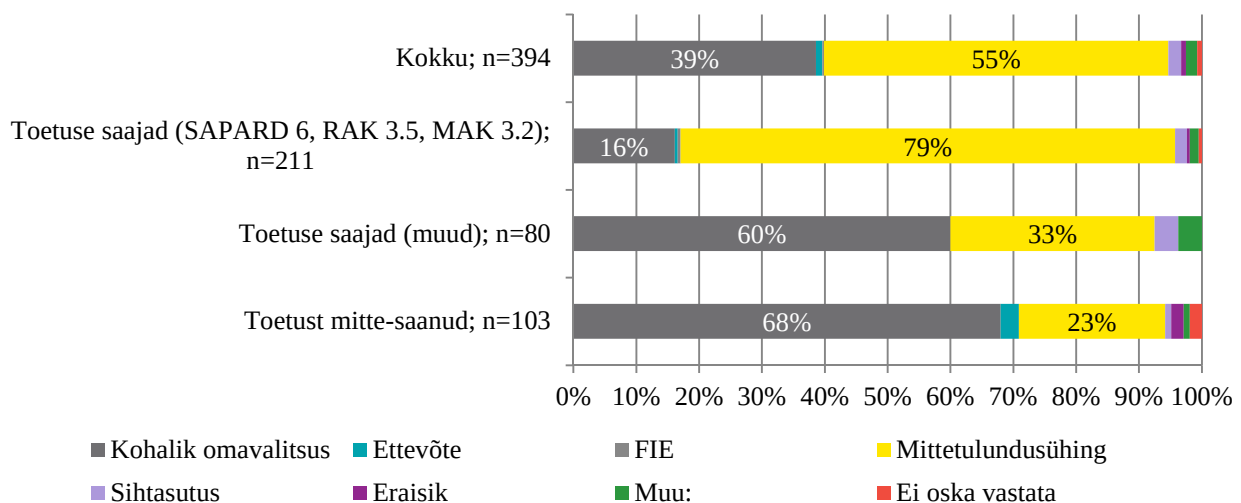
Veebiküsitluse põhjal on enamik avalikke objekte KOV-ide või mõne mittetulundusühingu omandis (joonis 6). Seejuures on märkimisväärsed erinevusi külameetmest toetuse saajate ja teiste gruppide lõikes. Nimelt on külameetmest toetust saanud avalikest objektidest oluliselt väiksem osakaal KOV-ide omandis (52%) ja selle võrra rohkem objekte MTÜ-de omandis (39%). Teistest fondidest ja meetmetest toetuste saajate ja toetust mittesaanute puhul on seevastu KOV-i omandisse kuuluvate objektide osakaal ligikaudu 75%. Üldjoontes on küsitlusesse kaasatud avalike objektide seas vähesel

määral objekte, mis kuuluvad ettevõtete, FIE-de, sihtasutuste või eraisikute omandisse, kuid just toetust mittesaanud avalikest objektidest on kõige suurem osakaal ettevõtete ja eraisikute omandis.

Joonis 6. Avalike objektide omanikud.

Muuhulgas ilmnes veebiküsitluse andmete põhjal (joonis 7), et toetust saanud avalikke objekte haldavad valdavalt MTÜ-d (79%). Samas olid MTÜ-d ainult 39% avalike objektide omanikuks, (joonis 5). Ainult 16% avalike objektide puhul kannab haldamise kohustust KOV (joonis 7), kuigi 52% toetust saanud avalikke objekte on nende omandis (joonis 6). See tähendab, et suurt osa KOV-ide omandis olevaid toetust saanud objekte haldavad MTÜ-d. Samas, toetust mittesaanud (68%) ja teistest allikatest toetust saanud (60%) avalike objektide puhul tegeleb KOV ka oluliselt suuremal määral ise objektide haldamisega.

Joonis 7. Avalike objektide haldajad.

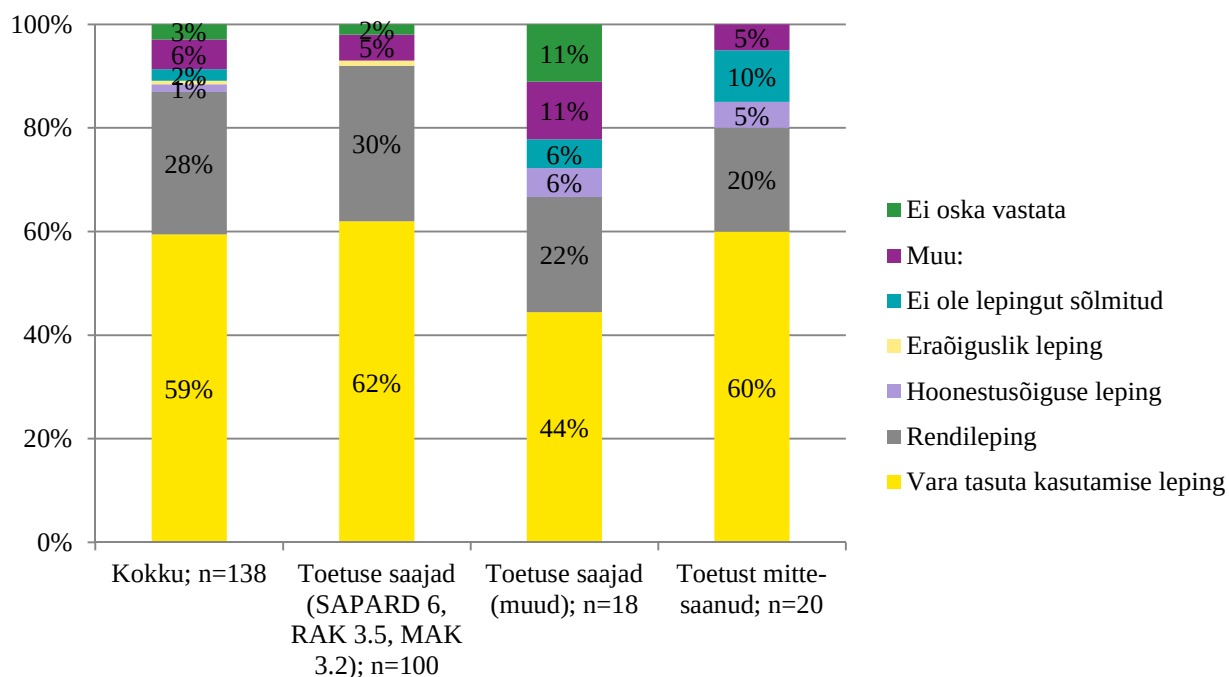
Sellest lähtuvalt võib järeldada, et KOV-id on kas MTÜ-sid loonud külameetmest avalike objektide korrastamiseks investeeringutoetuse taotlemiseks või kasutavad KOV-id olemasolevaid MTÜ-sid enda omandisse kuuluvate objektide korrastamiseks, määraes neile haldamise kohustuse. Seega pole KOV-ile külameetmest toetuste piiramine oma otsest eesmärki täitnud, kuid see on siiski soodustanud külakogukonnas tegutsevate vabaühenduste rolli suurenemist külaelu arendamisel.

Nii on ka veebiküsitlusel osalenud avalike objektide haldajate enamlevinud põhikirjaline tegevus külakogukonna arendamine, kultuurielu ning seltsielu edendamine, sealhulgas rahvuskultuuri säilitamine, liikumisharrastuste ja käsitöö edendamine ning vaba aja veetmise ja huvitegevuste võimaluste pakkumine. Vähesed vastajad nimetasid põhikirjaliste tegevustena jahindust, misjonitöö tegemist ja looduslähedase mõtteviisi propageerimist.

3.3 Avalike objektide omanike ja haldajate vahelised suhted ning objekti avaliku kasutuse reguleerimine

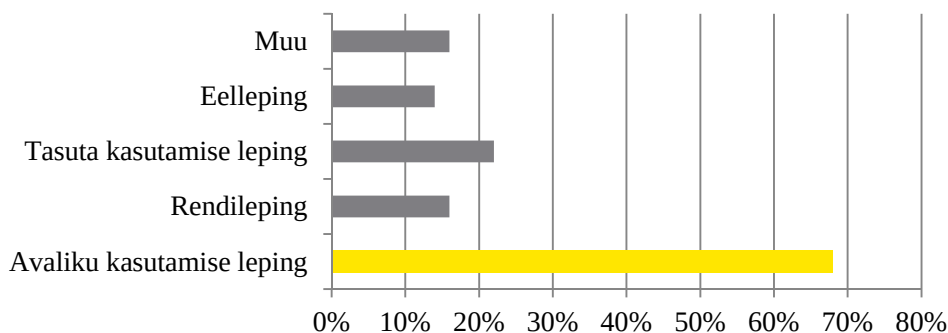
Avalike objektide omanike ja haldajate vahelisi suhteid analüüsi objekti kasutamist ja haldamist reguleerivate lepingute põhjal (nt rendileping, vara tasuta kasutamise leping jt). Andmeid lepingute sõlmimise ja sisu kohta koguti veebiküsitluse käigus avalike objektide esindajatelt. Lisaks viidi läbi koos külameetme toetuse taotlustega esitatud lepingute analüüs (vt lepinguanalüüsi valimi koostamise põhimõtteid ptk 2.1). Lepinguanalüüsi käigus keskenduti lepingute kvaliteedi ja tingimuste hindamisele. Lepinguanalüüsis võeti lisaks objekti kasutamist ja haldamist reguleerivatele lepingutele vaatluse alla ka avaliku kasutamise lepingud, mille sõlmimine on külameetme toetuse taotlemisel eeltingimuseks. Nimelt reguleerivad avaliku kasutamise lepingud investeeringutoetust saanud avaliku objekti jäämist kogukonnale avalikult kasutatavaks. Avaliku kasutamise lepingud sõlmitakse toetuse saaja ja kohaliku omavalitsuse vahel vähemalt 5 aastaks.

Veebiküsitlusse kaasatud avalike objektide puhul on objekti omaniku ja haldaja vahelised suhted enamikel juhtudel lepinguliselt fikseeritud, sest ainult 2% küsitletutest polnud lepingut sõlminud (joonis 8). Kõigi toetust saanud avalike objektide puhul olid omaniku ja haldaja vahelisi suhteid korraldavad lepingud sõlmitud. Toetust mittesaanute seas on aga kõige suurem osakaal neid objekte, mille puhul pole omaniku ja haldaja vahel lepingut sõlmitud (10%). Kõikide vastajate sihtgruppide lõikes on kõige levinum vara tasuta kasutamise leping ja rendileping.

Joonis 8. Omanike ja haldaja vahelisi suhteid sätestavate lepingute liigid.

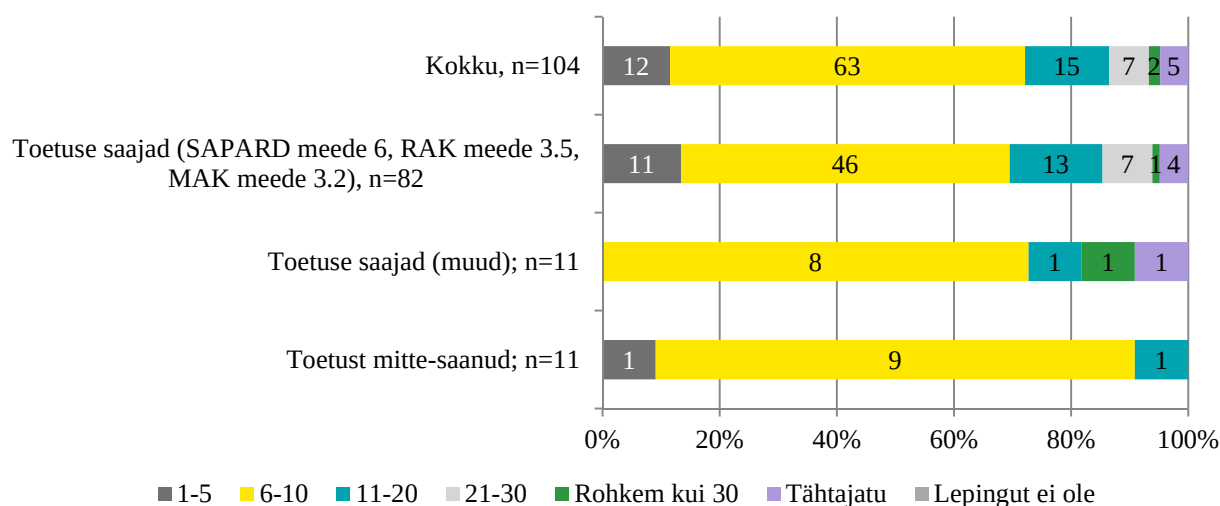
Ka lepinguanalüüsist ilmnes, et enamjaolt on avalike objektide omanike ja haldajate vahel sõlmitud vara tasuta kasutamise leping või rendileping (joonis 9). Lisaks avaliku objekti kasutamist ja haldamist reguleerivale lepingule on taotluse jaoks kohaliku omavalitsusega sõlmitud avaliku kasutamise leping, mis sätestab objekti avaliku kasutamise tingimused. Kui objekti omanik polnud vallavalitsus, siis oli avaliku kasutamise leping sõlmitud selle klausliga, et MTÜ annab objekti avalikuks kasutamiseks.

Joonis 9. Lepingute analüüsiga kaardistatud lepingute liigid.

Analüüsitud taotluste puhul oli 5 juhul kombineeritult sõlmitud avaliku kasutamise leping ja rendileping ning 4 juhul oli kombineeritult sõlmitud avaliku kasutamise ja vara tasuta kasutamise leping. Samas, nendel juhtudel, mil kohustuslikku avaliku kasutamise lepingut polnud sõlmitud, olid objekti avaliku kasutamise tingimused sätestatud kas tasuta kasutamise lepingu või rendilepingu raames.

Mitmete taotluste (12%) puhul oli sõlmitud eelleping, mis sätestas esialgsed kohaliku omavalitsuse ja toetuse taotleja lepingu alusel. koostöö tingimused sõltuvalt sellest, kas avaliku objekti esindajale määratakse taotletud toetus (joonis 9). Muuhulgas olid objekti omaniku ja haldaja vahelised suhted määratletud 15% juhtudest muud tüüpi Mõningal juhul korralik leping üldse puudus ja sõlmitud oli lihtsalt kirjalik kokkuleppe, mis ei sätestanud ei avaliku kasutamise ega objekti haldamise tingimusi.

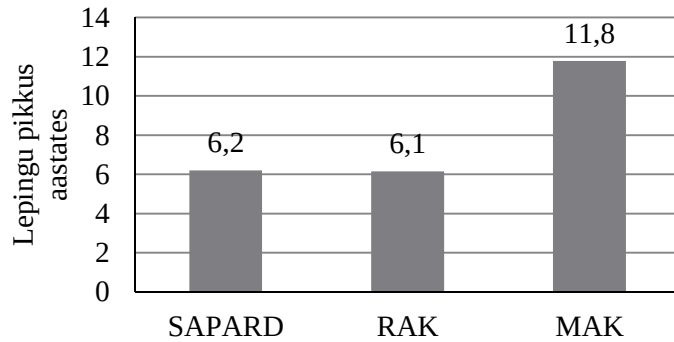

Joonis 10. Lepingute kehtivusaja pikkus.

Veebiküsitluse põhjal on tavapäraseks avaliku objekti omaniku ja haldaja vahelisi suhteid korraldava lepingu pikkuseks 6–10 aastat (joonis 10). Külameetmest toetuse saajate puhul on enamik lepinguid sõlmitud maksimaalselt 10 aastaks (ca 65% vastajate andmetel), kuid ligikaudu 25% juhtudest on lepingu kehtivusaeg pikem kui 11 aastat.

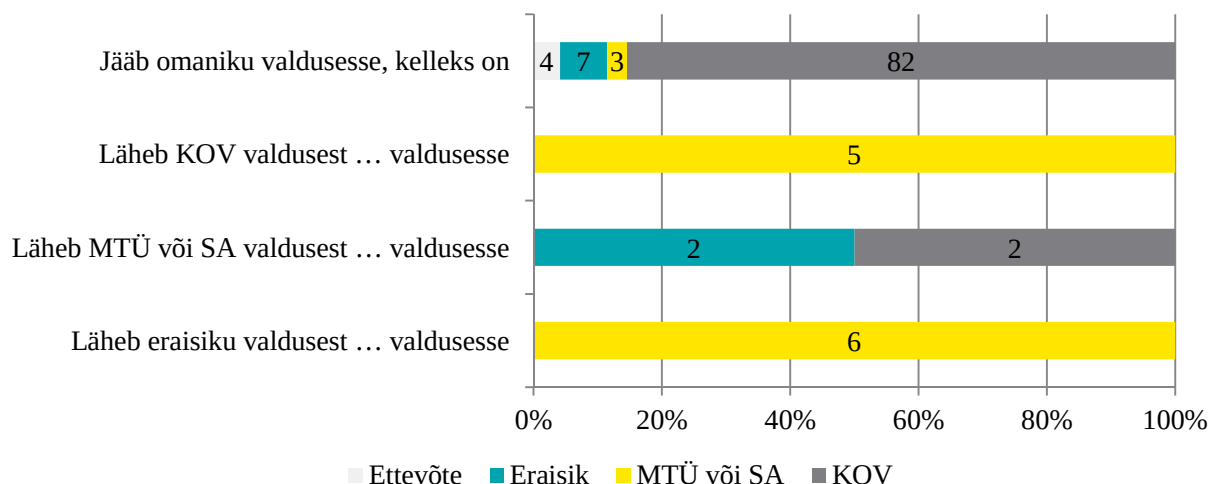
Antud lepingute kehtivusaja tendents sai kinnitust ka taotluste lepinguanalüüsi tulemusel, kus 59% taotlusega kaasasolnud lepingutest oli sõlmitud 6–10 aastaks. Ka intervjuueeritud KOV-ide esindajad on kinnitanud, et enamik lepinguid sõlmitakse 5 või 10 aastaks. Lisaks ilmnes lepinguanalüüsist, et 14% vaadeldud lepingutest oli sees tingimus, et kui lepingut ei soovita lõpetada, siis pikeneb see automaatselt 1-aastaste tähtaegade kaupa.

Lepingute pikkus on muutunud ka külameetme erinevate programmiperioodide jooksul (joonis 11). Kui SAPARD-i ja RAK-i taotluste puhul on tavapäraseks keskmiseks lepingu pikkuseks 6 aastat, siis MAK-i programmiperioodi ajal on lepingute keskmine pikkus olnud märgatavalt suurem ja koguni 12 aastat.

Joonis 11. Keskmine lepingu pikkus programmide lõikes.

Pärast avaliku objekti omaniku ja haldaja vahel sõlmitud objekti kasutamise ja haldamise lepingu lõppemist jäävad objektid valdavalt omaniku valdusesse (ca 86% juhtudest). Seejuures on omanikud enamasti kohalikud omavalitsused (joonis 12). Ligikaudu 14% juhtudest läheb lepingu lõppedes objekt kellegi teise kui omaniku valdusesse ja objekti uueks omanikuks saab enamikel juhtudel MTÜ.

Joonis 12. Lepingujärgne avaliku objekti valdus.

Avalike objektide omanike ja haldajate vahel sõlmitud lepingute kvaliteeti hinnati täpsemalt lepinguanalüüsi käigus. Vaadeldud lepingutes sätestatud tingimuste ülevaade on toodud tabelis 6. Lepingute kvaliteet on varieeruv ja tihtipeale ei ole lepingud piisavalt detailsed. Näiteks oli ainult 57% analüüsitud lepingutes välja toodud kõnealustes objektides haldaja pakutavate teenuste valdkonnad. Nendes lepingutes, kus see välja oli toodud, mainiti objekti kasutamist põhiliselt külakogukonna kooskäimiskohana, külaelu edendamiseks, kultuuritegevuse arendamiseks, avaliku internetipunktina ja ürituste korraldamiseks.

Tabel 6. Lepingute tingimused.

Tingimus	Sätestamine lepingutest
Teenuse osutamise valdkonna kirjeldamine	57%
Teenuseosutaja kontrollimine	41%
Sanktsioonide kehtestamine	31%
Avaliku kasutamise nõue defineerimata	85% (kui polnud sõlmitud avaliku kasutamise leping)
Teenusehinna määratlemine	8%
Hinnakujunduse põhimõtted	16%
Objekti haldamise kohustus	61%
Haldamise kulude katmine	57%
Haldaja toetamine	10%

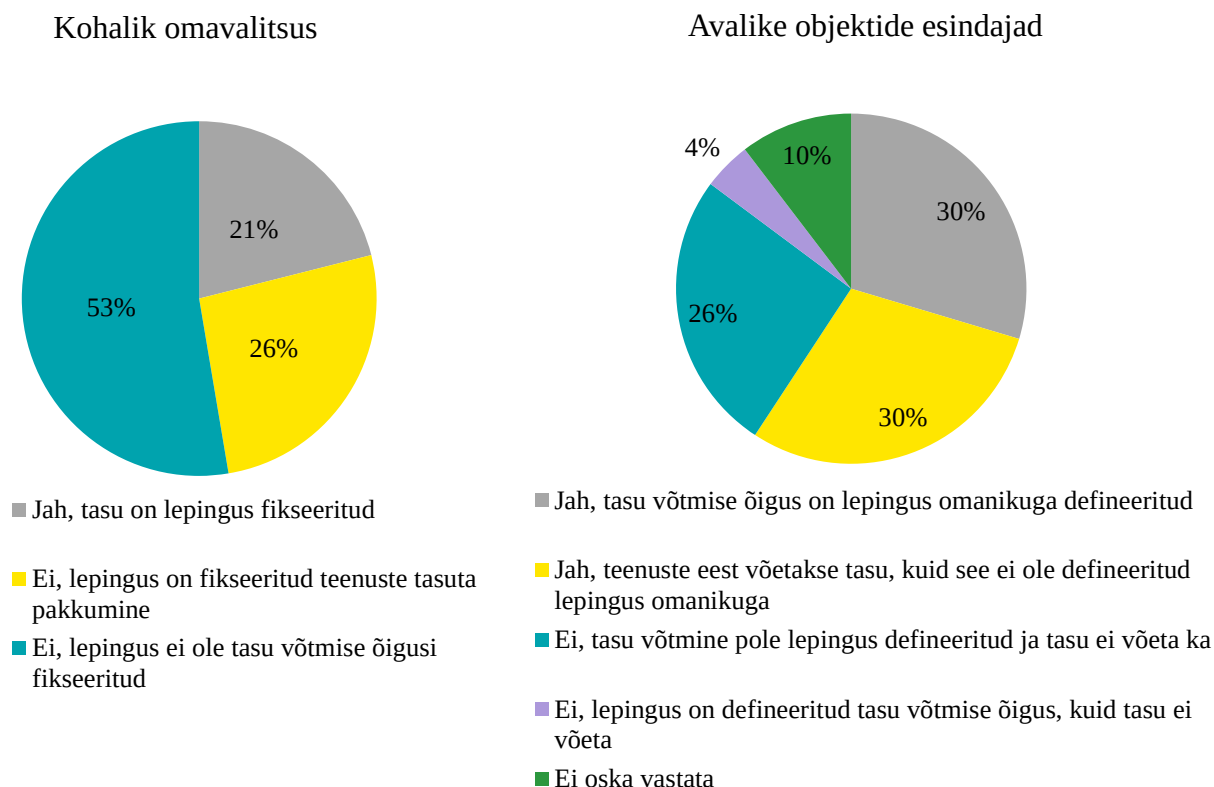
41% lepingute puhul oli objekti omanikul lepingutingimuste alusel õigus kontrollida objekti eesmärgipärast ja lepinguga kooskõlas olevat kasutamist. Ainult ühes lepingus oli eraldi välja toodud ka avaliku kasutuse järelevalve. Samas kinnitas enamik uuringu käigus intervjueritud kohalike omavalitsuste esindajaid, et pidevat järelevalvet ei toimu ja seda tehakse pigem pisteliselt. Samas, lepingutingimuste rikkumise tagajärjed ehk sanktsioonid objekti haldajale olid määratletud ainult 31% analüüsitud lepingute puhul. See tähendab, et umbes 10% lepingutest, kus oli kontrolli teostamise kord sätestatud, polnud määratud reeglite rikkumisega kaasnevaid sanktsioone. Enamlevinud karistustena oli nimetatud lepingu ennetähtaegne lõpetamine ja leppetrahvid või tekitatud kahjude hüvitamine.

Objekti avaliku kasutamisega seotud tingimusi oli enamjaolt käsitletud üldsõnaliselt vaatamata sellele, kas tegemist oli eraldi sõlmitud avaliku kasutamise lepinguga või objekti haldamist ja kasutamist reguleeriva lepingu osaga. Objekti avaliku kasutamise kohustus polnud selgelt sätestatud 85% taotluse puhul, kus polnud avaliku kasutamise lepingut eraldi sõlmitud. Selliseid juhtumeid esines nii MAK-i, RAK-i kui SAPARD-i taotluste puhul. Muuhulgas oli 10% juhtudest lepingu kehtivus seotud taotluse positiivse vastusega. Seega ei hakanud avaliku kasutamise nõue objektile kehtima, kui avaliku objekti jaoks planeeritud investeeringutoetust ei saadud.

Mõningad lepinguanalüüsi käigus vaadeldud avalike objektide kasutamist ja haldamist reguleerivad lepingud kajastasid ka avalikes objektides teenuste osutamise seotud tingimusi. Samas, ainult 8% vaadeldud lepingutes oli fikseeritud teenuste osutamise hind, millest 3 korral oli see tasuta. Seega on enamikel juhtudel jäetud hinnakujundus objekti haldaja ehk teenuseosutaja otsustada või suuliselt kokku lepitud.

Enam kui pooled intervjuudel osalenud KOV-ide esindajatest (53%) kinnitasid, et üldjuhul pole lepingus tasu võtmise õigusi fikseeritud (joonis 13). Samamoodi kinnitasid 56% veebiküsitlusel vastanud avalike objektide esindajatest, et tasu võtmise õigus pole lepingus määratud. Seejuures on

avaliku objekti haldajal tasu võtmise õigus 30% juhtudest, isegi kui seda lepingus määratletud ei olnud.

Joonis 13. Kohalike omavalitsuste ja avalike objektide esindajate hinnang teenusehinna määratlemisele lepingus.

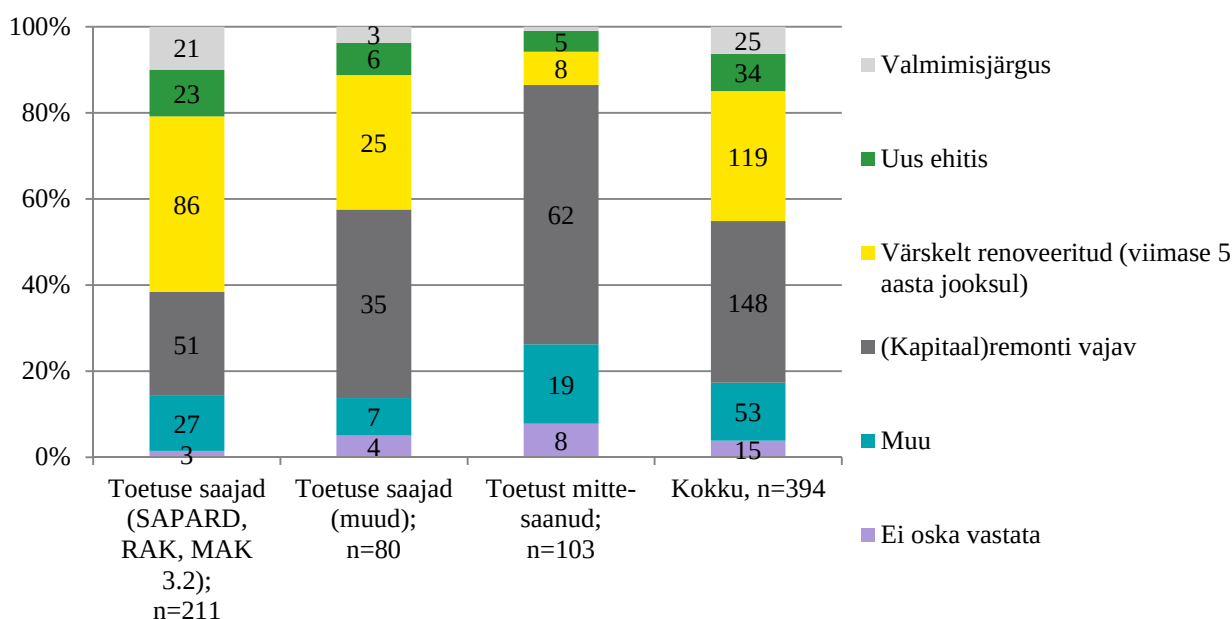
Kui lepingus on teenuste eest võetav tasu fikseeritud, siis 26% KOV-ide esindajate sõnul on sätestatud teenuste tasuta osutamine (joonis 13). Samas, avalike objektide esindajate hinnangul on lepingus tasu võtmine fikseeritud 34% juhtudest ning enamasti tasu ka võetakse (30%). Seega on kohalike omavalitsuste ja avalike objektide esindajate hinnangutes teenuse maksumuse kohta vastuolu.

Objekti haldamise täpsed kohustused oli sätestatud 61% lepinguanalüüsis vaadeldud lepingutest. Siinjuures, 57% juhtudest oli see kohustus seatud objekti haldajale ja ainult ühel juhul olid kohustused jagatud objekti omaniku, KOV-i, ja haldaja, MTÜ, vahel. Samuti oli 57% juhtudest koos haldamise kohustusega määratletud ka haldus- ja ülalpidamiskulude katmise eest vastutav osapool. Enamikel juhtudel oli selleks objekti haldaja (43% juhtudest), kuid 32% juhtudest oli halduskulude katmise kohustus jagatud objekti omava KOV-i ja haldava MTÜ vahel. Objekti omaniku KOV-i rahaline toetus haldajale oli esile toodud ainult 10% lepingutest.

Vaatamata sellele, et lepingute kvaliteet pole väga kõrge ja tingimused pole tihtipeale piisava detailsusega sätestatud, on nii KOV-ide esindajad kui objektide omanikud ning ka MTÜ-d kui objektide haldajad läbiviidud intervjuude käigus kinnitanud, et erilisi probleeme seoses lepingutega pole esinenud. Toodi välja, et on olnud küll väiksemaid probleeme, kuid need on enamasti läbirääkimiste teel kergesti lahendatud. Mõnede KOV-ide esindajad mainisid ka soovi tingimuste täpsemaks sätestamiseks. Põhilised küsimused tekivad objekti ülalpidamise ja avaliku kasutamise tingimuste tõlgendamisega. On palju neid KOV-e, kes kiidavad koostööd seltsidega, kuid mõnel üksikul juhul ei ole KOV huvitatud kasutamise- ja haldamisõiguse andmisest kellelegi teisele ning tegeleb objektiga ise.

3.4 Objektide füüsiline olukord

Veebiküsitluse tulemuste põhjal ilmnes, et avalike objektide füüsiline olukord on seotud sellega, kas objekt on toetust saanud või mitte. Külameetmest toetust saanud avalike objektide füüsiline olukord on tunduvalt parem kui muudest meetmetest või programmidest toetust saanud objektidel või toetust üldse mitte saanud objektidel.

Joonis 14. Avalike objektide füüsiline olukord toetuse saajate ja mittesaajate lõikes.

Seni külameetmest toetust mittesaanud objektide hulgas on kõige rohkem remonti või kapitaalremonti (62%) vajavaid hooneid (joonis 14). Külameetmest toetust saanud avalikest objektidest on 41% värskelt renoveeritud, 11% uued ehitised ja 10% valmimisjärgus. Samas, ligikaudu 25% avalikest objektidest, mis on külameetmest juba toetust saanud, vajavad veel (kapitaal)remonti.

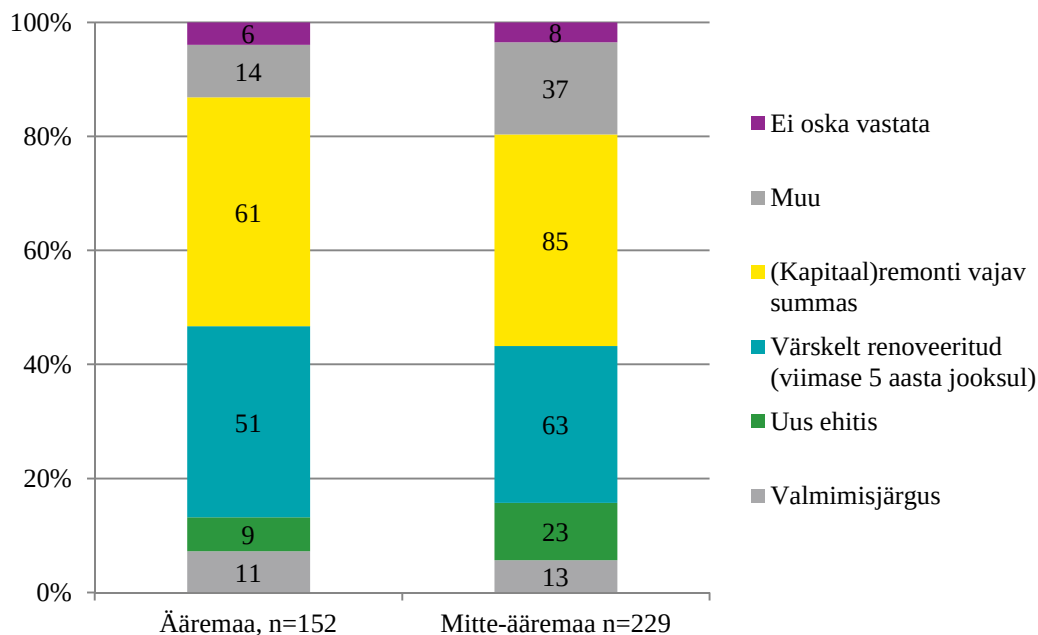
Oluline on tähelepanu pöörata valmimisjärgus objektidele, mida külameetmest toetatud objektide seas on tunduvalt rohkem (10%) kui teisi toetusi saanud objektide seas. Kuigi osa neist võib projektirahade abil lõpetatud saada, siis saab intervjuude põhjal juhtida tähelepanu ka olulisele hulgale objektidele, mis on rahastust saanud ehituse mõneks etapiks, kuid hoone valmiseni ei ole vahendeid õnnestunud leida.

Avalike objektide esindajate hinnangul on külameetmest toetust saanud avaliku objekti keskmine toetusvajadus ligikaudu 119 000 eurot objekti kohta (tabel 7). Seevastu teistest fondidest ja meetmetest toetust saanud (kapitaal)remonti vajavate objektide puhul hinnatakse keskmist investeeringuvajadust 167 000 euro peale objekti kohta. Suurem osa avalikest objektidest vajab toetust summas 50 000–200 000 eurot, olenemata sellest, kas tegemist on toetust saanud või toetust mittesaanud avaliku objektiga.

Tabel 7. Remonti või kapitaalremonti vajavas seisukorras olevate objektide investeeringuvajadus.

Investeeringuvajadus €	Toetust saanud (külameede)	Toetust saanud (muud)	Toetust mittesaanud
0–10 000	15%	10%	14%
10 001–50 000	15%	3%	11%
50 001–100 000	23%	35%	19%
100 001–200 000	21%	13%	28%
200 001–300 000	8%	3%	2%
350 001–400 000	3%	10%	4%
400 001–1 000 000	3%	13%	12%
suurem kui 1 000 000	4%	2%	4%
summat ei märgitud	9%	11%	7%
Kokku vastuseid	78	62	114
Keskmine	119 456	166 998	183 449

Toetust mittesaanud objektide füüsiline olukord on oluliselt halvem. Remonti või kapitaalremonti vajavate objektide hulk on 65% kõikidest objektidest (joonis 14), kusjuures ainult 13% avalikest objektidest on heas seisukorras. Vastajad leidsid, et (kapitaal)remonti vajavate objektide jaoks on tarvis keskmiselt 183 000 euro suurust investeeringut objekti kohta (tabel 7). Siinkohal tuleb meeles pidada, et veebiküsitlus näitas, et enamik toetust mittesaanud objekte kuuluvad KOV-i omandisse, kellel ei olnud võimalik ka külameetmest avalike objektide renoveerimiseks investeeringutoetust taotleda.

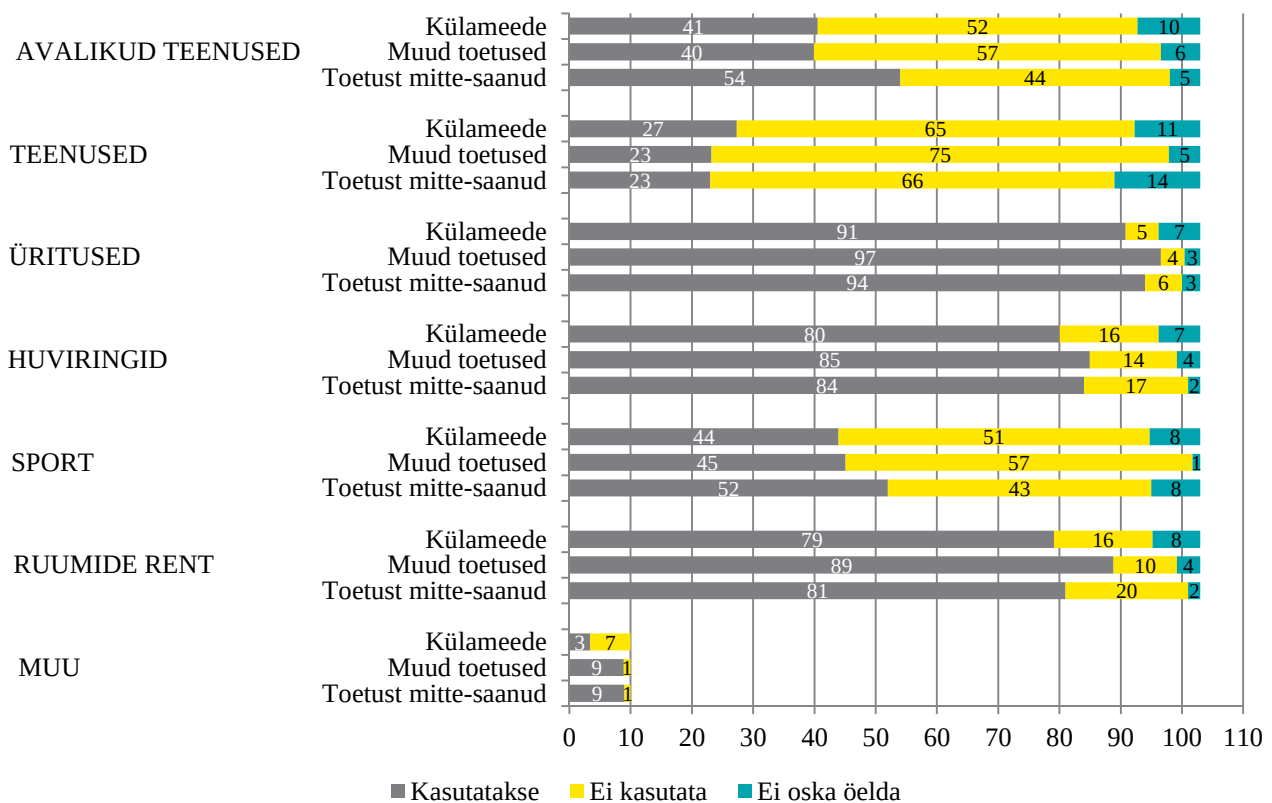
Joonis 15. Avalike objektide füüsiline olukord ääremaa ja mitte-ääremaa lõikes.

Objektide füüsilises seisukorras ei esine märkimisväärsed erisusi selles osas, kas tegemist on ääremaal või mitte-ääremaal asuva avaliku objektiga (joonis 15). Ääremaal on mõnevõrra suurem osakaal valmimisjärgusja värskelt renoveeritud avalikke objekte.

3.5 Avalike objektide kasutamine

Toetust saanud avalikke objekte kasutatakse peamiselt erinevate ürituste läbiviimiseks (külameetme toetuse saajad 88%, muude toetuste saajad 94%, toetust mittesaanud 91%), huviringide tegevuseks (külameetme toetuse saajad 78%, muude toetuste saajad 83%, toetust mittesaanud 82%) ja/või renditakse ruume välja (külameetme toetuse saajad 77%, muude toetuste saajad 86%, toetust mittesaanud 79%) (joonis 16). Samuti kasutatakse avalikke objekte väiksemal määral avalike teenuste osutamiseks (külameetme toetuse saajad 39%, muude toetuste saajad 39%, toetust mittesaanud 52%), sportimiseks (külameetme toetuse saajad 43%, muude toetuste saajad 44%, toetust mittesaanud 50%) või muude teenuste osutamiseks (külameetme toetuse saajad 27%, muude toetuste saajad 23%, toetust mittesaanud 21%).

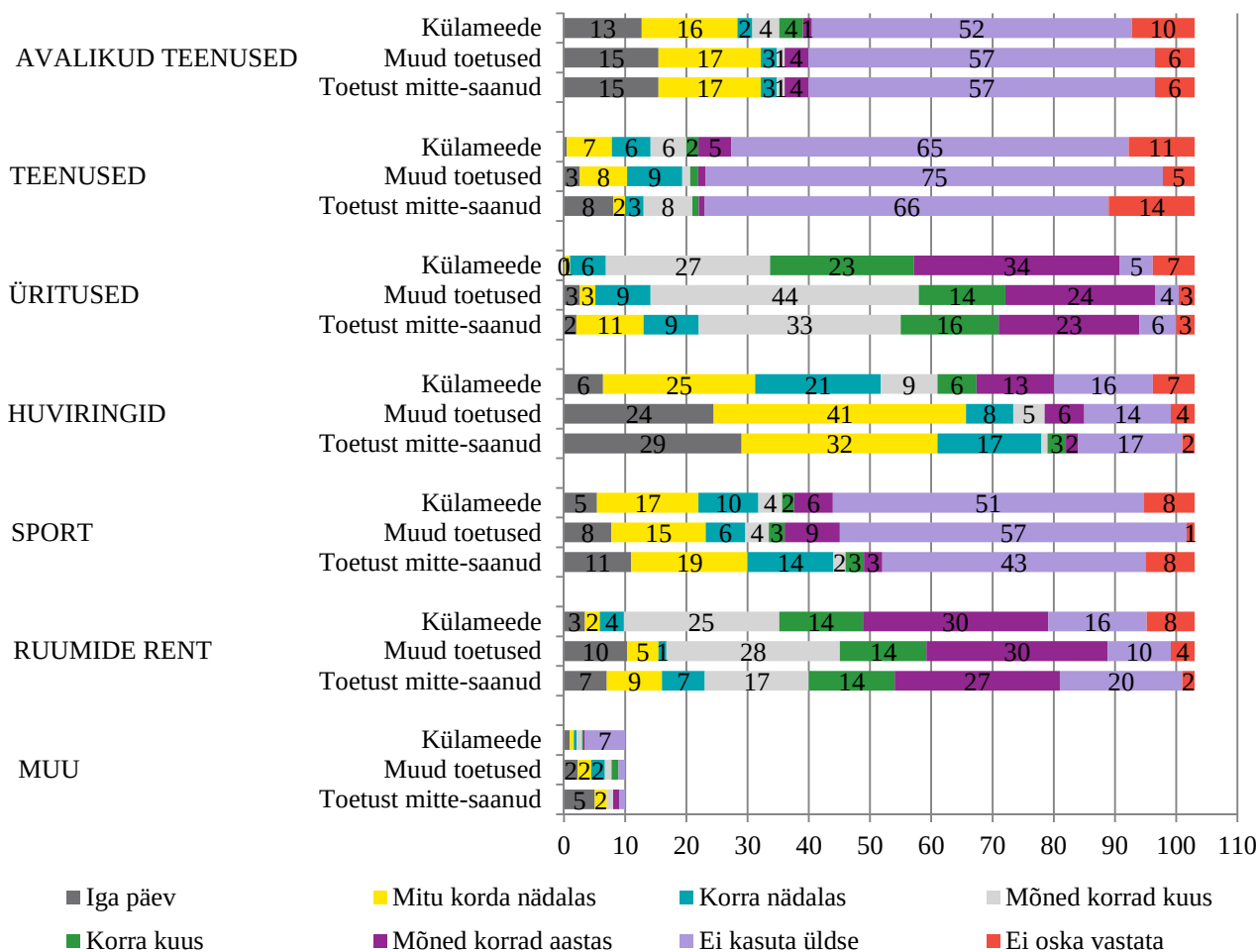
Siinjuures ei erine avalike objektide kasutusvaldkonnad toetuse saajate ja toetust mittesaanute lõikes. Seega, külameetmest toetuse saamisest ei sõltu avalikus objektis pakutavad teenused.

Joonis 16. Avalike objektide kasutamise valdkonnad toetuse saajate ja mitte-saajate lõikes.

Muude valdkondade all nimetati vallavalitsuse ja volikogu koosolekuid, vaba aja veetmise võimalusi ja seltsilist tegevust (nt pensionäride klubi, jahindusseltsi tegevus jne), vaimulikke ringe, tegutsemist lasteaiana, kaugtöö ja arvutikasutamise võimalust ning parkimis- ja majutusteenust.

Analüüsides avalike objektide kasutussagedust erinevates valdkondades, ilmneb, et vähemalt korra nädalas kasutatakse avalikke objekte peamiselt huviringide tegevuseks (külameetme toetuse saajad 50%, muude toetuste saajad 71%, toetust mittesaanud 76%), aga ka sportimiseks (külameetme toetuse saajad 31%, muude toetuste saajad 29%, toetust mittesaanud 43%) ning avalike teenuste osutamiseks (külameetme toetuse saajad 30%, muude toetuste saajad 34%, toetust mittesaanud 50%) (joonis 17). Ürituste läbiviimine ja ruumide väljarentimine toimub harvem (korra või mõned korrad kuus või aastas).

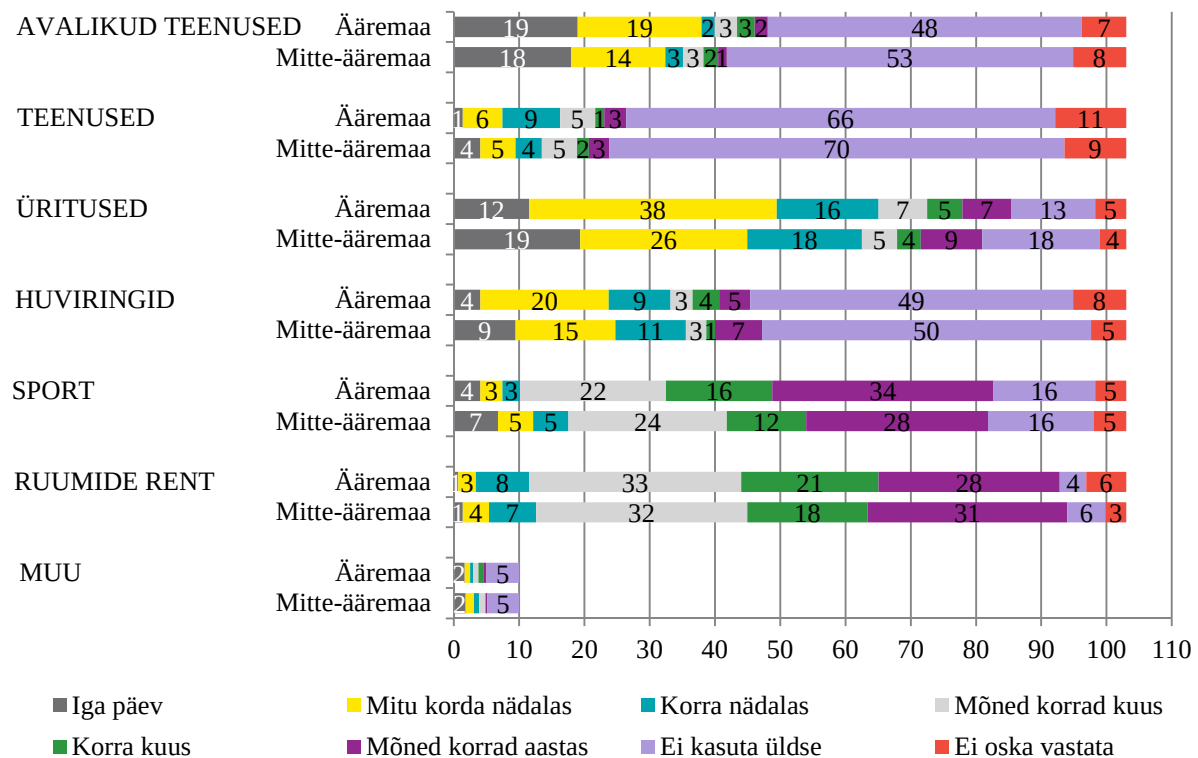
Joonis 17. Avalike objektide kasutamissagedus valdkondade lõikes.

Ka avalike objektide kasutussageduse osas ei esine üldjoontes märkimisväärsed erisusi nende objektide vahel, mis on toetust saanud külameetmest, muudest meetmetest ja programmidest või pole toetust saanud. Samas võib aga märgata külameetmest toetust saanud objektide puhul avalike objektide harvema kasutuse tendentsi mõningate kasutusvaldkondade raames. Näiteks kasutatakse muudest meetmetest toetust saanud ja toetust mittesaanud avalikke objekte huviringide läbiviimiseks, ruumide rentimiseks ja ürituste korraldamiseks sagedamini kui külameetmest toetust saanud objekte.

Külameetmest toetust saanud objekte kasutatakse vähem ka muudeks otstarveteks, mis võib tuleneda asjaolust, et teatud kasutusvaldkondades on külameetmest toetust saanud objektide kasutamine piiratud, kuna toetuse saajad ei tohi viie aasta jooksul pärast külameetmest toetuse saamist toetust saanud objektis majandusliku tegevusega tegeleda.

Veebiküsitlusele vastanud avalike objektide esindajate hinnangute põhjal ei esine ääremaal ja mitte-ääremaal paiknevate avalike objektide lõikes märkimisväärsed erinevusi objektide kasutamises

(joonis 18). Samuti hindasid intervjuueeritud ääremaa ja mitte-ääremaa KOV-ide esindajad avalike objektide kasutamist pigem kõrgeks.

Joonis 18. Ääremaa ja mitte-ääremaa avalike objektide kasutamisagedus valdkondade lõikes.

Seega, vaatamata ääremaade madalamale rahvastiku tihedusele, kasutatakse avalikke objekte külakogukonna hüvanguks sama tihti kui mitte-ääremaadel.

3.6 Avalike objektide ülalpidamine

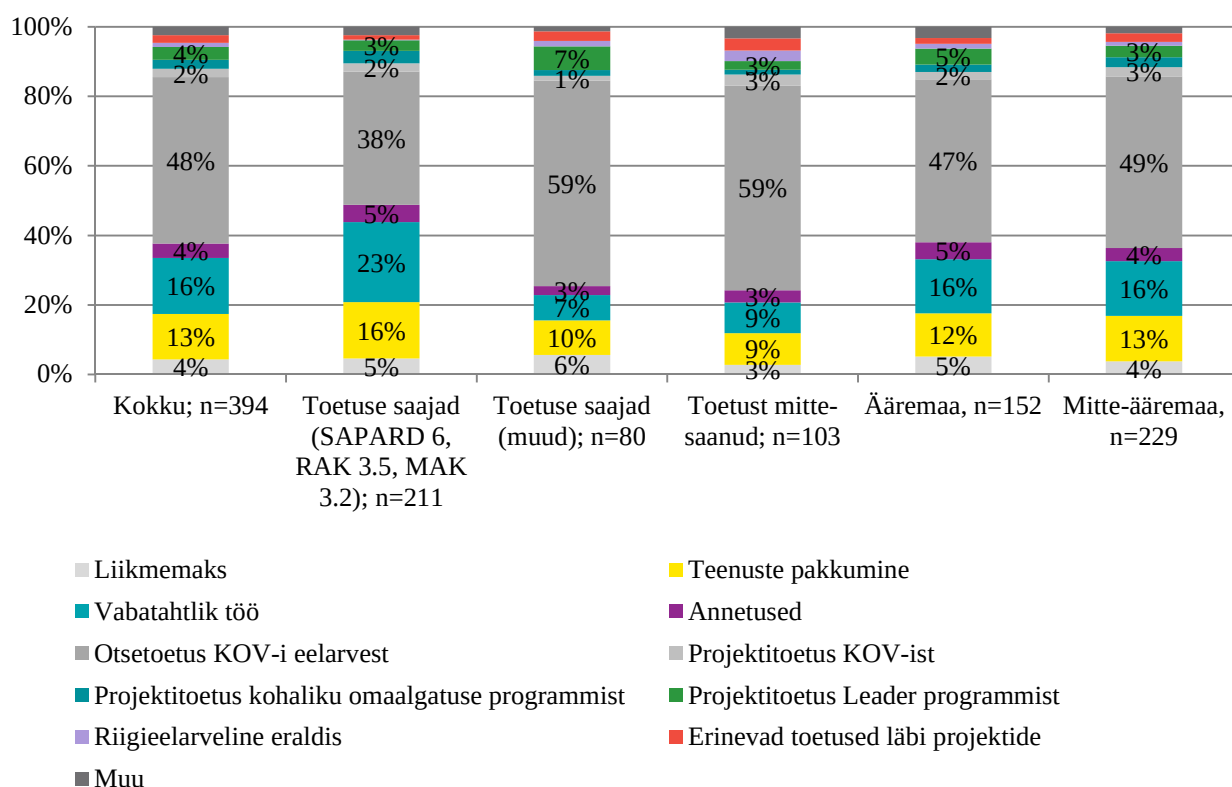
Avalike objektide ülalpidamiskulude rahastusallikate kohta koguti veebiküsitlusega avalike objektide esindajate ja intervjuudega KOV-ide esindajate hinnanguid. Seejuures paluti avalike objektide esindajatel ära märkida konkreetse avaliku objekti majandamiskulude katmiseks kasutatavate sissetulekuallikate protsentuaalne osakaal kogueelarvest. KOV-ide ja avalike objektide esindajate hinnanguid võrreldi omanike ja haldajate vahel sõlmitud lepingutes kaardistatud objektide ülalpidamise tingimustega, mis saadi taotlustega kaasasolevate lepingute analüüsi tulemusel.

Täiendavalt koondati Rahandusministeeriumi ja Statistikaameti andmeid KOV-ide külakogukondade tegevuste ja avalike objektide seotud valdkondade⁸ 2007.–2011. aasta eelarvete

⁸ Kohalike omavalitsuste eelarveread: kultuuriüritused, täiskasvanute huviasutused, noorsootöö ja huvikeskused, laste huvimajad, seltsid, rahva- ja kultuurimajad, muu vaba aeg.

ning elanike arvude kohta. Antud informatsioonile tuginedes analüüsiti ääremaa ja mitte-ääremaa KOV-ide eelarveliste vahendite jagunemist külakogukondade tegevuste ning avalike objektide ülalpidamisega seotud valdkondade lõikes ja vahendite jagunemise muutust aastates. Mitte-ääremaa KOV-ide eelarvete analüüsist on välja jäetud Tallinna ja Tartu linnas vastavatele tegevustele planeeritud eelarveliste vahendid, sest antud linnade eelarved on Eesti mastaabis väga suured ja nende kaasamine moonutaks analüüside tulemusi.

Veebiküsitluse tulemuste põhjal majandatakse avalikke objekte keskmiselt 48% ulatuses KOV-i eelarvest otsetoetuste (st tegevustoetuste) kaudu (joonis 19). Külameetmest toetust saanud objektide puhul on see protsent keskmisest 10% võrra väiksem (40%), teistest meetmetest toetust saanud ja toetust mittesaanud avalike objektide puhul aga 10% võrra suurem (59%). Objektide majandamisel on oluline roll ka vabatahtlikul töö (keskmiselt 16%, külameetmest toetust saanud objektide puhul 23%) ning teenuste pakkumisel (13%, külameetmest toetust saanud objektide puhul 16%). Külameetmest toetust mittesaanute (st muude toetuste saajad ja toetust mittesaanud) puhul on KOV-i suurema otsetoetuse määra tõttu vabatahtliku töö ja teenuste pakkumise osakaal rahaliste allikatena väiksem.

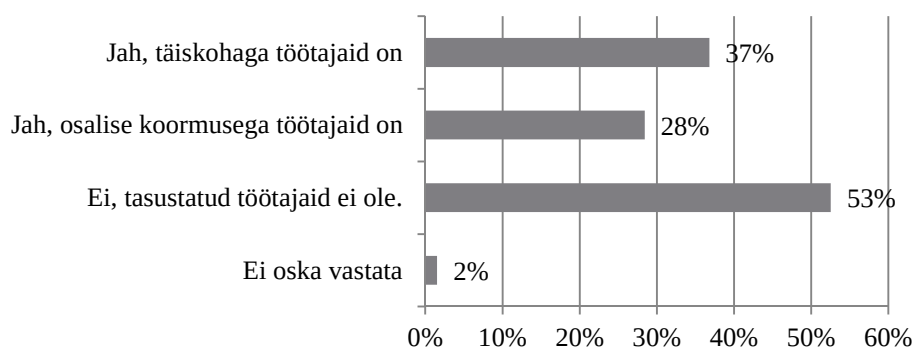

Joonis 19. Avalike objektide majandamiseks vajalike rahaliste vahendite allikad.

Objektide majandamise osas ei esine olulisi erisusi ääremaal ja mitte-ääremaal asuvate avalike objektide vahel (joonis 19). Mõlema puhul on kõige olulisemaks rahastuse allikaks otsetoetused

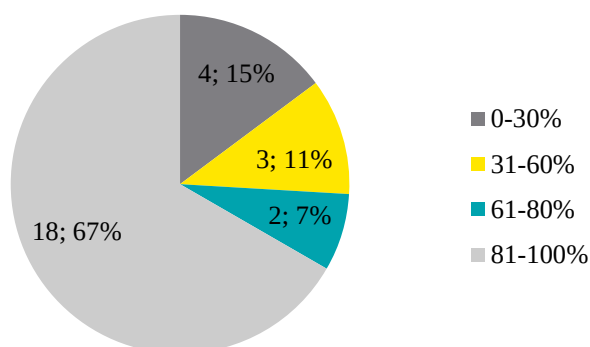
KOV-ide eelarvetest, mis moodustab objekti majandamiseks vajalikest rahalistest vahenditest peaaegu poole.

Eelnevalt ilmes, et vabatahtlik töö on nii ääremaa kui mitte-ääremaa objektides oluline majandamise viis. Samas on vabatahtliku töö väärtus objekti majandamise juures ka arusaadav, sest 53% küsitlusele vastanud avalike objektide esindajate hinnangul ei ole objektis tegevuste elluviimiseks töötajaid palgatud (joonis 20). Tasustatud töötajaid on seega vähem kui pooltes küsitluses osalenud avalikes objektides ja seejuures kasutatakse kombineeritult nii täiskohaga (37%) kui osalise koormusega töötajaid (28%).

Joonis 20. Tasustatud töötajad avalike objektide esindajate organisatsioonides.

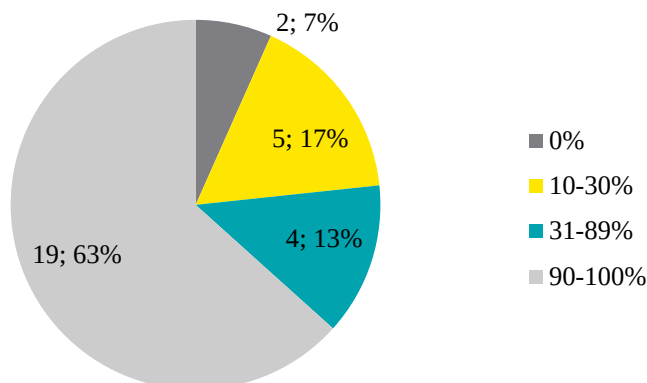
67% küsitletud avaliku objekti esindaja hinnangul moodustab vabatahtliku töö panus 81–100% objekti majandamiseks kasutatavast kogutööjõust (joonis 21). Ainult 15% hinnangul moodustab vabatahtliku töö panus alla 30% objekti majandamise kogutööjõust. Kuna vabatahtlik tööjõud on kujunenud objekti majandamisel äärmiselt oluliseks, kasutatakse seda nii objekti majandamise, teenuste pakkumise ja ürituste korraldamisega seotud tegevuste elluviimiseks.

Joonis 21. Avaliku objekti majandamiseks kasutatava vabatahtliku töö panus protsentuaalselt kogu tööjõust.

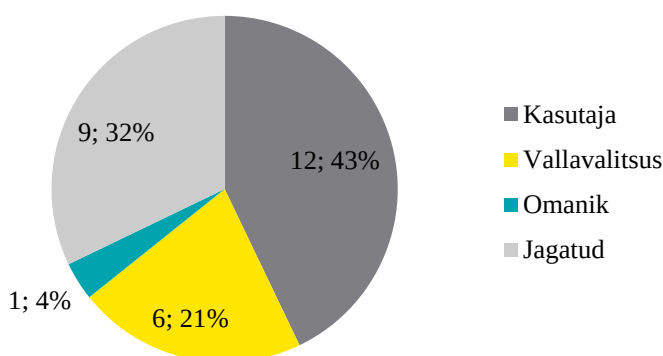
Intervjueeritud KOV-ide esindajad pidasid protsentuaalset KOV-i panust objekti ülalpidamiskuludes suuremaks kui seda tegid avalike objektide esindajad (joonis 22). Nii hindasid

63% KOV-ide esindajatest KOV-i panust ligikaudu 90–100%-le. Ainult 24% juhtudest hinnati KOV-i panust avalike objektide ülalpidamiskuludesse väiksemaks kui 30%. Esitatud andmete põhjal oleks KOV-i keskmine panus objekti ülalpidamiskulude katmisesse ligikaudu 74%, mis on mõningal määral suurem kui avalike objektide esindajate hinnang — ligikaudu 50% (vt joonis 19).

Joonis 22. KOV-ide esindajate hinnang KOV-i panusele avalike objektide ülalpidamiskulude katmisel.

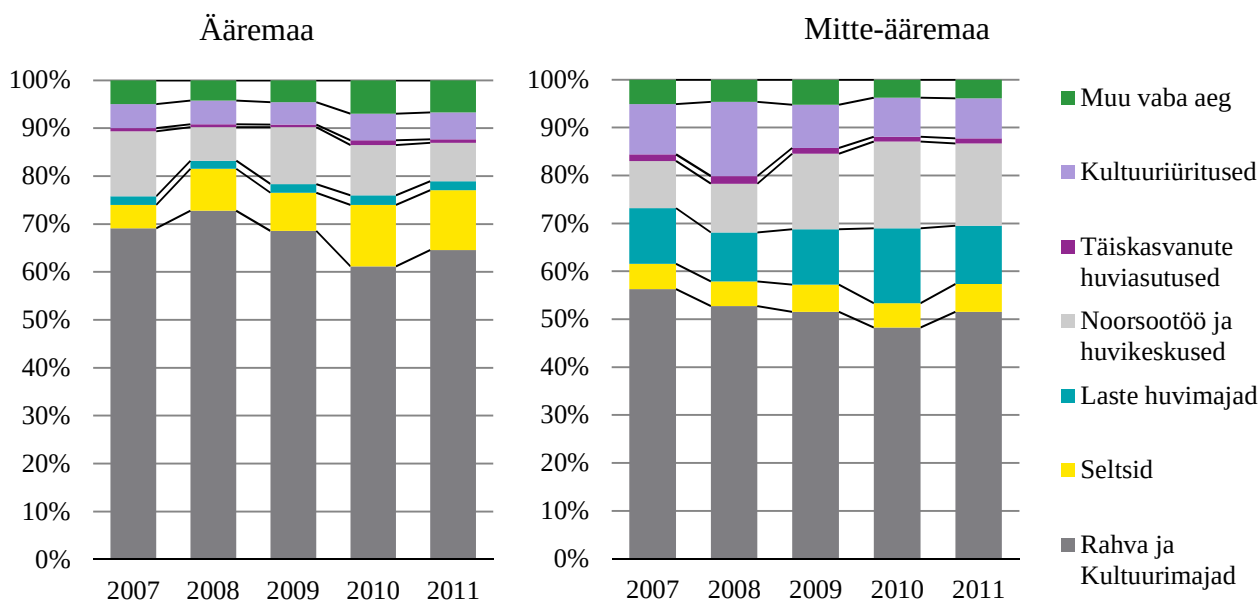
Seega hindavad KOV-id oma panust avalike objektide ülalpidamiskulude katmisel kõrgemaks kui küsitletud avalike objektide esindajad. Siinjuures võib olla tegemist lihtsalt tunnetuslike arvamuste lahknevusega. Muuhulgas ei pruugi KOV-id arvestada vabatahtliku töö osakaaluga ning nad ei puugi olla täiel määral teadlikud MTÜ-de omandisse kuuluvate või nende hallatavate objektide erinevatest sissetulekuallikatest.

Joonis 23. Lepinguanalüüsi põhjal kaardistatud avalike objektide haldamise kulude katmise allikad.

Tulles tagasi lepinguanalüüsi juurde, siis ilmnes, et suurem osa MTÜ-sid on kohustatud objektide majandamisega seotud kulud ise katma (43%) (joonis 23). Samas, ainult 10% vaadeldud lepingutes oli määratletud KOV-i otsetoetused avalike objektide haldajatele. Üldjuhul oli tegemist iga-aastaste toetustega, kus toetuse summa lepitakse KOV-i ja toetuse saaja vahel iga aasta alguses uuesti kokku. Samas oli paljudes lepingutes kirjeldatud ka avaliku objekti majandamiskulude jagatud katmine (32%). See tähendab, et osad objekti ülalpidamisega seotud kulud katab KOV (tavaliselt

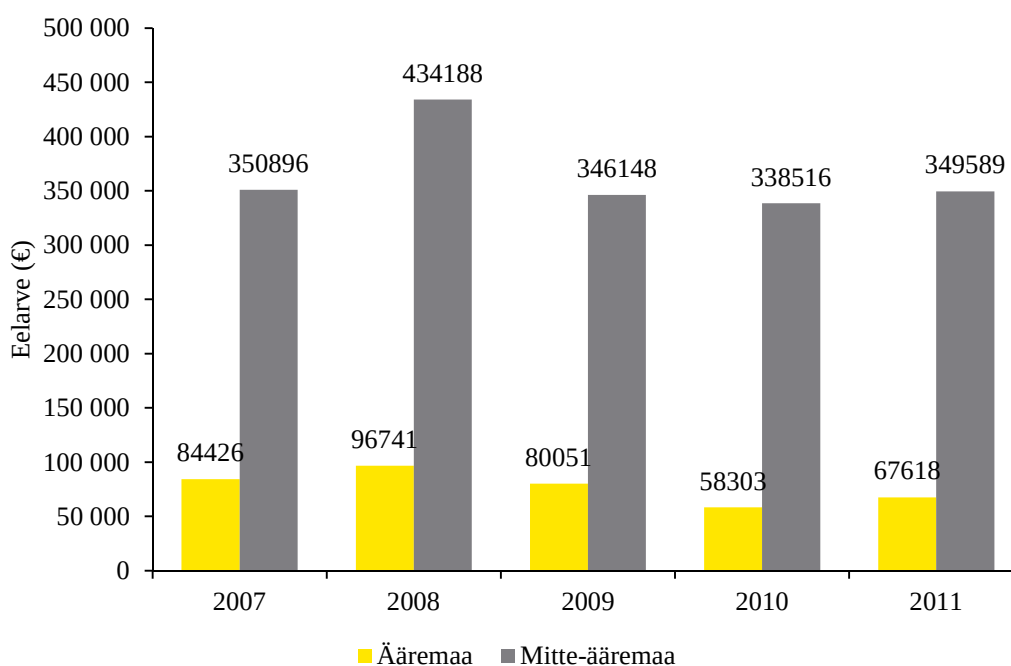
Kui vaadata KOV-ide avalike objektide ja kogukondadega seotud tegevustele suunatud eelarvete jagunemist aastate lõikes, ilmneb, et kõige rohkem raha on planeeritud rahva- ja kultuurimajadega seotud tegevuste eelarvesse (joonis 24). Järgmisteks eelarvemahukateks tegevusteks on mitte-ääremaa KOV-ide puhul noorsootöö ja huvikeskused, kultuuriüritused ning laste huvimajad. Seevastu ääremaa KOV-ide jaoks on teisteks olulisemateks valdkondadeks seltside ning noorsootöö ja huvikeskuste toetamine.

Ääremaal ja mitte-ääremaal paiknevate KOV-ide puhul on kõige olulisemaks erinevuseks rahva- ja kultuurimajadele suunatud rahade osakaal eelarvest. Siinkohal suunavad ääremaa KOV-id osakaaluliselt tunduvalt rohkem raha rahva- ja kultuurimajadele kui mitte-ääremaa KOV-id. Samas on laste huvimajade poolest on olukord vastupidine. See võib viidata asjaolule, et ääremaa KOV-ides kasutatakse rahva-ja kultuurimaju erinevate sihtrühmade, sh laste, poolt.

⁹ Tallinna ja Tartu linna aastaeelarvete informatsioon on ülevaatest välja võetud, et vältida tulemuste moonutamist.

objektide ja kogukondadega (st rahva- ja kultuurimajad, noorsootöö ja huvikeskused, seltsid, kultuuriüritused jne). Nii ääremaade kui mitte-ääremaade KOV-idel oli 2008. aastal nendele tegevustele planeeritud kõige suurem eelarve (joonis 25), kuid järgneval aastal toimus tugev langus. Kui mitte-ääremaa KOV-ide avalike objektide ja kogukonnale pakutavate tegevuste eelarve jäi peale 2008. aastat üldjoontes stabiilseks, siis ääremaa KOV-ide eelarve samade tegevuste jaoks jätkuvalt langes kuni 2011. aastani. 2011. aastal nii mitte-ääremaa kui ääremaa KOV-ide kõnealune eelarve suurenes, kuid keerulise majandusolukorra tõttu polnud 2008. aasta eelarve uuesti saavutatav.

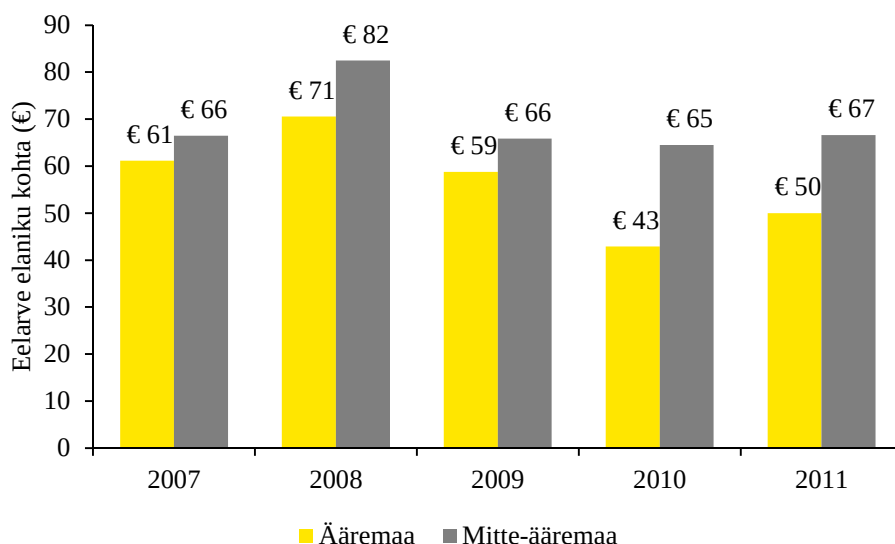
Joonis 25. Ääremaa ja mitte-ääremaa avalike objektidele ja kogukondadega seotud tegevustele suunatud eelarve KOV-i kohta 2007.–2011. aastal.¹⁰

Seevastu on paljude intervjuueeritud KOV-ide esindajate endi hinnangul 2007.–2011. aastatel KOV-i avalike objektidega seotud eelarve suurenenud proportsionaalselt üldelise elukalliduse tõusuga. Samas näitavad KOV-i eelarved siiski vastupidist trendi, mis ühtib nende KOV-ide esindajate arvamusel, kes seostasid KOV-ide endi kogueelarvete vähenemist ka avalikele objektidele suunatud otsetoetuste vähenemisega.

Antud joonisel 25 tuleb ka selgelt välja ääremaa ja mitte-ääremaa KOV-ide avalikele objektidele suunatud ja kogukonnale pakutavate tegevuste eelarvete suuruste vahe. Samas, kui vaadata ääremaa ja mitte-ääremaa lõikes antud eelarvete jagunemist elaniku kohta, siis ilmneb, et elaniku kohta ei esine eelarves nii olulisi erinevusi (joonis 26). Küll on aga ääremaa ja mitte-ääremaa võrdluses kulu

¹⁰ Tallinna ja Tartu linna aastaelarvete informatsioon on ülevaatest välja võetud, et vältida tulemuste moonutamist.

elaniku kohta 2007.–2011. aasta vahemikus suurenenud. Kui 2007. aastal oli ääremaa KOV-ide avalikele objektidele ja kogukonnale suunatud tegevuste eelarvet planeeritud elaniku kohta ainult 5 euro võrra vähem kui mitte-ääremaal, siis 2010. aastal oli nimetatud vahe 22 eurot ja 2011. aastal 17 eurot.

Joonis 26. Ääremaa ja mitte-ääremaa avalike objektide ja kogukondadega seotud tegevustele suunatud eelarve elaniku kohta 2007.–2011. aastal.¹¹

Intervjueeritud KOV-i esindajate hinnangul on tulenevalt KOV-i tagatavate eelarveliste vahendite vähenemisest avalike objektide majandamiseks kasutatud aktiivsemalt projektitoetusi, kuid on toimunud ka objektidega seotud personali koondamist ning muud kulude kokkuhoidu. Viimaste aastate KOV-i toetuste fookus on muutunud eelarvekärbetest tingitult, sest keskenduma on hakatud kokkuhoiule ja investeeringuid suunatakse näiteks energiasäästlikkusele (nt parema soojustuse abil). Samal ajal on investeeringute fookus suhteliselt kaootiline, sest investeeringuid suunatakse valdkondadesse, milles õnnestub finantseerimist saada toetuste abil.

Järelilikult kasutatakse avalike objektide majandamiseks palju projektipõhist finantseerimist, mis ei taga avalike objektide ega ka MTÜ-de ning seltside jätkusuutlikku arengut. See viib olukorrani, kus objektide ja vabaühenduste eelarve pole piisavalt läbi mõeldud ja seatakse ohtu nende ülalpidamine ning eksisteerimine. Samas on nii intervjueeritud KOV-ide kui avalike objektide esindajad objektide jätkusuutlikku majandamist heaks pidanud ning kinnitanud, et vajalik suutlikkus on olemas. Nende hinnangul on suutlikkus küll tulenevalt majanduslikust olukorrast vähenenud, kuid on siiski veel piisav. Seejuures on aga ka mõned KOV-ide esindajad väitnud, et ilma

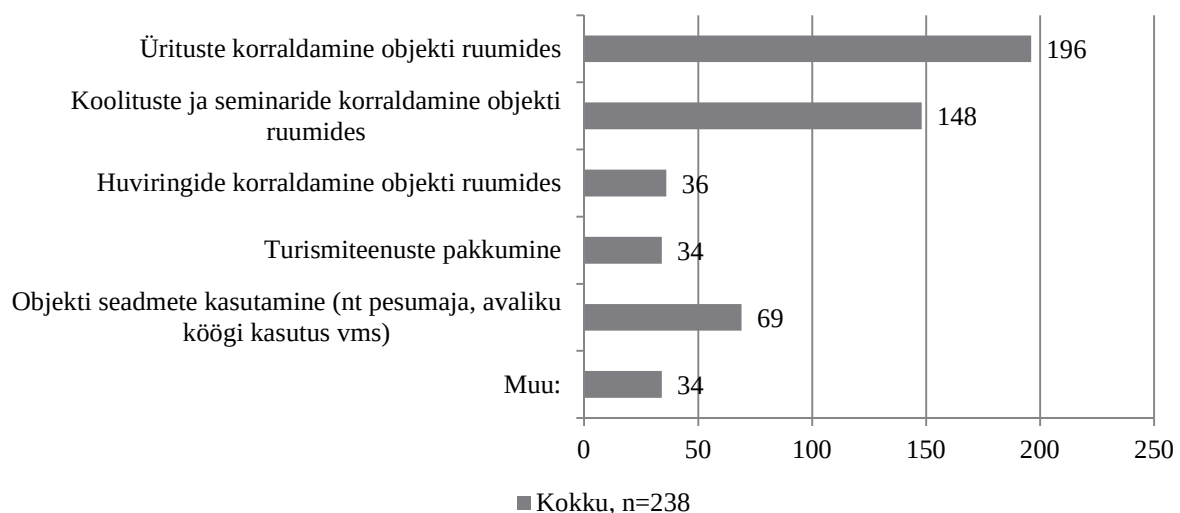
¹¹ Tallinna ja Tartu linna aastaelarvete informatsioon on ülevaatest välja võetud, et vältida tulemuste moonutamist.

kõrvaltoetuseta (nt otsetoetused KOV-ilt või projektitoetused) küllakogukondades tegutsevad vabaühendused end ära ei majandaks.

3.7 Teenuste eest tasu võtmine

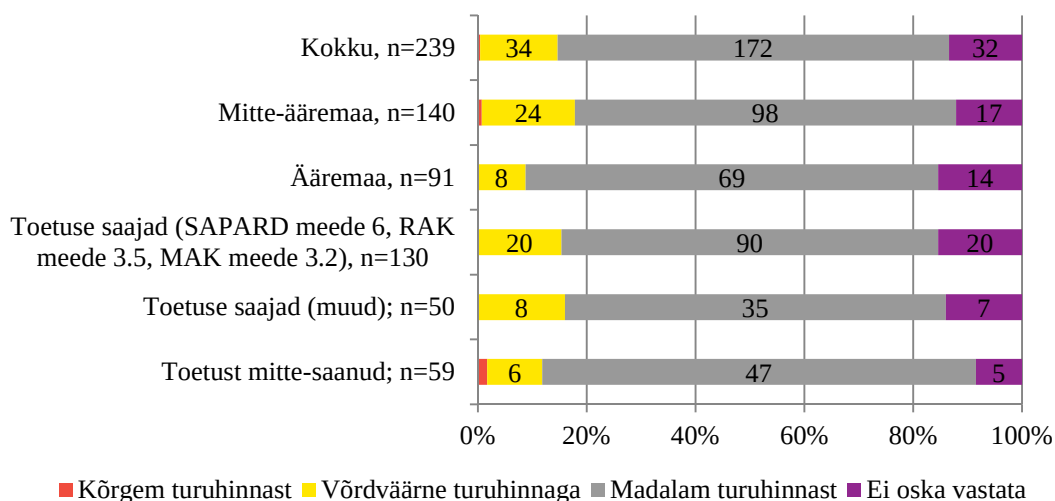
Üheks oluliseks avalike objektide majandamiseks vajalike rahaliste vahendite allikaks on objektides pakutavad teenused. Seltsid hindasid, et teenuste osakaal majandamises on keskmiselt 13% ning rohkem kui 50% veebiküsitlusesse kaasatud avalikes objektides on haldajal õigus pakutavate teenuste eest tasu võtta (vt ptk 3.7).

Avalike objektide puhul, kus teenuste eest tasu võetakse, tehakse seda enamasti ürituste korraldamisel ja koolituste ning seminaride korraldamisel objekti ruumides (joonis 27). Siia alla kuulub ka objekti ruumide väljarentimine, st, et üritusi ja koolitusi ei pruugi avaliku objekti haldaja ise korraldada. Seega on tõenäoline, et suur osa tasustatud teenuseid pole mõeldud kohalikule küllakogukonnale.

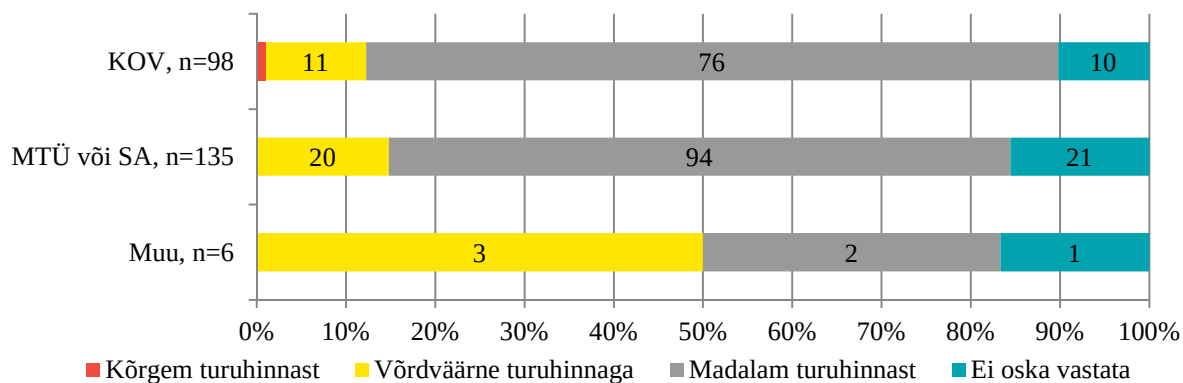
Joonis 27. Avalikes kooskäimiskohtades pakutavad tasustatud teenused.

Teiste teenuste, nagu huviringide korraldamine ja turismiteenuste pakkumine, eest võetakse harvem tasu. Turismiteenuse puhul võib madala tasu võtmine tuleneda selle teenuse vähesest pakkumisest, huviringide puhul aga teenuse parema kättesaadavuse tagamise soovist. Pakutavate tasustatud teenuste osas ei esine erinevusi külameetmest toetust saanute ja toetust mittesaanute vahel.

Joonis 28. Avalikus objektis osutatavate teenuste eest võetava tasu võrdlus turuhinnaga.

Turuhinnaga võrreldes on teenuse eest võetav tasu valdavalt madalam (ligikaudu 70% küsitletud avaliku objekti esindaja hinnangul), ligikaudu 15% juhtudest on tasu turuhinnaga võrdväärne (joonis 28). Ääremaal asuvate objektide puhul on teenuste eest võetav tasu turuhinnaga võrreldes mõnevõrra madalam kui mitteääremaal asuvatel objektidel. Seega on märgata tendentsi, et toetatud objektid muudavad teenuste maksumuse kohaliku külakogukonna liikmete jaoks odavamaks. Samas tuleb tähelepanu pöörata sellele, et avalikes objektides pakutakse ka turismiteenust, mis võib odavate hindade tõttu tekitada paikkonna majutus- ja turismiettevõtjate jaoks ebaausat konkurentsi.

Joonis 29. Avalikus objektis osutatavate teenuste eest võetava tasu võrdlus turuhinnaga, haldajate lõikes.

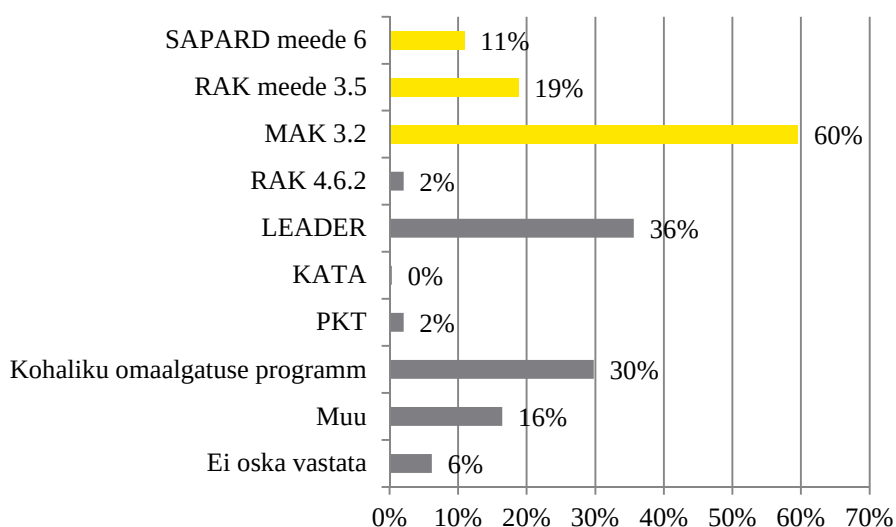
Kui vaadelda teenuste eest võetavaid tasusid objekti haldaja liikide lõikes, ilmneb, et võrreldes turuhinnaga, on teenuste eest võetav tasu iga haldaja puhul üldjuhul turuhinnast madalam (joonis 29). Vabaihenduste ja muude sihtgruppide hallatavate avalike objektide puhul esineb aga sagedamini turuhinnaga võrdväärseid hindasid kui KOV-ide puhul. Seega pakuvad KOV-id kui

riiklikud asutused oma hallatavates objektides sagedamini turuhinnast madalama hinnaga teenuseid. Seevastu võib teenustest saadav tasu olla vabaühendustele väga oluliseks sissetulekuallikaks, mida kasutatakse objekti majandamiseks, ja seega on teenuste eest turuhinnaga võrdväärse tasu võtmine hädavajalik. Muuhulgas on paljud vabaühendused nende hallatavaid objekte külameetme toetuste abil renoveerinud (vastupidiselt KOV-i hallatavatele objektidele, millel oli oluline remondivajadus) ja tulenevalt korralikust füüsilisest olukorrast on võimalik teenuste eest turuhinnaga võrdväärset tasu võtta.

4. Külameetme mõju avalike objektide kasutamisele ja kogukonna arengule

Küsitluse teel uuriti kaardistatud avalike objektide esindajatelt, kas ja millistest programmidest või meetmetest on nad taotlenud ja/või saanud toetust objekti finantseerimiseks, et välja selgitada erinevate avalike objektide finantseerimiseks kasutatavate meetmete populaarsust.

Veebiküsitlusele vastanud toetuse saajatest (st nii külameetmest kui muudest meetmetest ja programmidest toetust saanud) oli kõige suurem hulk saanud toetust MAK-i 3.2 meetmest (60%), Leader meetmest (36%) ja kohaliku omaalgatuse programmist (30%) (joonis 30). Teistest külameetmetest, SAPARD-i meetmest 6 ja RAK-i meetmest 3.5, oldi toetust saadud tunduvalt vähem. Samas oli suurem osa vastajaid saanud toetust mitmest erinevast meetmest ja programmist mitmel erineval aastal.

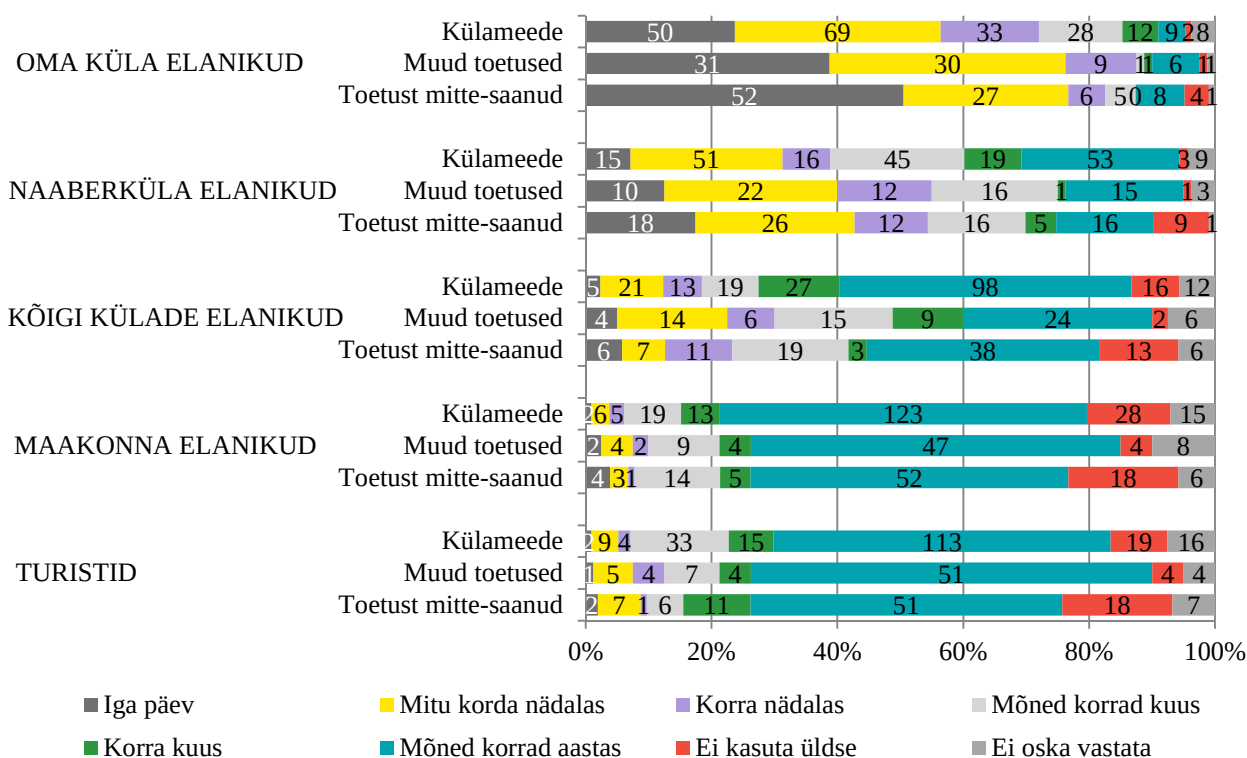
Joonis 30. Toetust saanud avalikud objektid.

Külameetme mõju hinnati objektide kasutamisaktiivsuse ja üldise mõju kaudu ühiskonnale. Kasutamisaktiivsuse vaatlemisel võrreldi avalike objektide gruppe (külameetmest toetust saanud, muudest allikatest toetust saanud ning toetust mittesaanud) ning tugineti ka külameetmest toetust saanute hinnangutele selle kohta, milline on olnud toetuse mõju kasutamisaktiivsusele. Toetuse mõju kogukonnale hinnati valdavalt küsitlusele antud vastuste põhjal, mis kajastasid külameetmest toetust saanud avalike objektide esindajate hinnanguid.

4.1 Külameetme mõju avalike objektide kasutamiskiivsusele

Toetust saanud ja toetust mittesaanud avalikke objekte võrreldi, et hinnata külameetme mõju nende objektide kasutamiskiivsusele.

Olulist erinevust külameetmest toetust saanud, muudest meetmetest toetust saanud ja toetust mittesaanud objektide kasutamissageduses ei ole. Muudest allikatest toetust saanud ja toetust mittesaanud objektide kasutamine on isegi mõnevõrra sagedasem (iga-päevaseid kasutajaid on külameetme puhul vähem kui teiste gruppide puhul). Seejuures ilmnes, et kõige sagedamini kasutavad avalikke objekte siiski oma küla elanikud (joonis 31). Külameetmest toetust saanud (72%), muid toetusi saanud (88%) ning toetust mittesaanud (83%) objektide puhul on oma küla elanikud iganädalased või -päevased kasutajad. Naaberküla elanikud kasutavad avalikke objekte üldjuhul harvem. Samas on külameetmest toetust saanud objektide (39%) puhul naaberkülade elanike objekti iganädalane või -päevane kasutamissagedus tunduvalt madalam kui toetust mittesaanud (54%) ja muude toetuste saajate (55%) lõikes. Sama valla teiste külade elanikud, maakonna elanikud ning turistid külastavad avalikke objekte tavaliselt mõnel korral aastas.

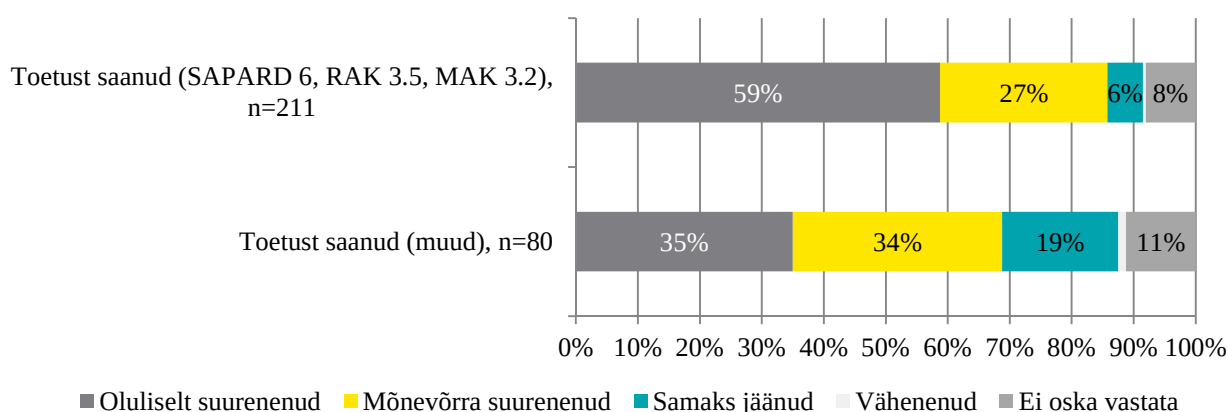

Joonis 31. Avalike objektide kasutamissagedus kasutajagruppide lõikes.

Kuigi objekte kasutatakse sagedasti, tõid intervjuueeritud KOV-ide esindajate välja mõningad tegurid, mis takistavad avalike objektide optimaalset ja võimalikult sagedast kasutamist. Nendeks

on rahaliste vahendite puudus, külaelanike huvi puudumine, väike külaelanike arv ja transpordiühenduste puudumine. Samas on ka öeldud, et mõningate objektide renoveerimine on pooleli või need vajavad kapitaalremonti ning seega ei ole need aktiivseks kasutamiseks või avalike teenuste pakkumiseks veel valmis.

Toetust saanud hinnangul on toetuse mõju kasutusaktiivsuse suurenemisele olnud positiivne. Samuti kinnitasid külavanemad, et avalikud kooskäimiskohad on külakogukonna jaoks keskse tähtsusega, ning nende renoveerimisele kuluval investeeringul on külaelanike jaoks suurem väärtus kui see rahaliselt mõõdetav on.

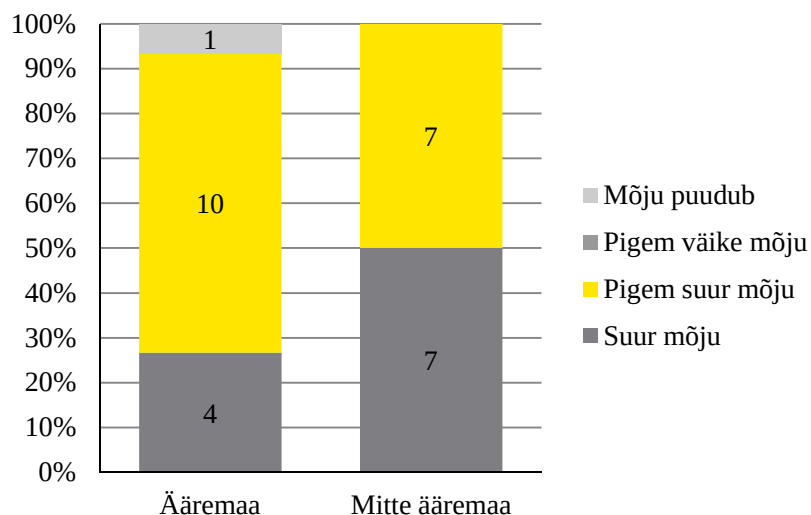
Joonis 32. Külameetme toetuse mõju objekti kasutamiskiivsusele.

Külameetmest toetust saanud avalike objektide esindajatest 59% hinnangul on avalike objektide kasutamiskiivsus toetuse abil tehtud investeeringu tulemusel oluliselt suurenenud (joonis 32). Seejuures hindasid 27% avalike objektide esindajatest, et toetuste tulemusel on objekti kasutatavus mõnevõrra suurenenud. Muudest meetmetest ja programmidest toetust saanud objektide esindajatest 35% hindasid, et objekti kasutamiskiivsus on oluliselt suurenenud ning 34% leidsid, et kasutamiskiivsus on mõnevõrra suurenenud. Seega tunnetatakse investeeringutoetuste positiivset mõju avalike objektide kasutamiskiivsusele kõrgemana just külameetme puhul. Kuigi toetuse saajate hinnangul on investeeringutoetused avaldanud positiivset mõju avalike objektide kasutamiskiivsusele, siis objektide kasutamiskiivsuse võrdlemine gruppide lõikes seda ei kinnitanud. Põhjused, miks külameetmest toetust saanud objekte kasutatakse harvem kui muid objekte, võib tuleneda nende omanike ja haldajate ning hoonete tüübist — KOV-ide omandis ja KOV-ide hallata olevad majad on tihti enamkasutatavad suuremad kultuurimajad või kooskäimiskohad ning neid objekte on muude toetuse saajate ja toetust mittesaanud hulgast rohkem kui külameetmest toetatute hulgas.

4.2 Külameetme mõju kogukonna arengule

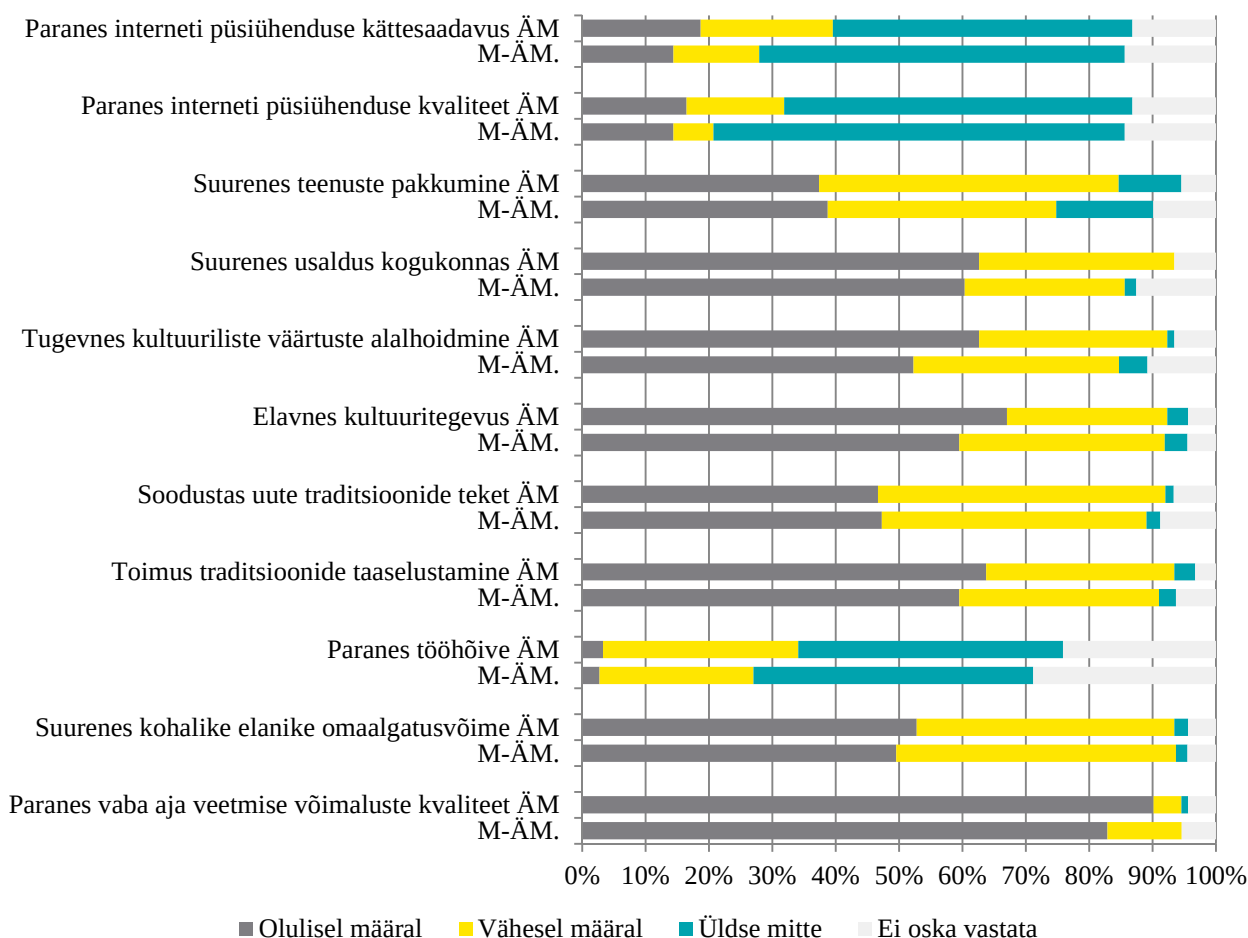
Külameetme toetuste jagamise otsustusprotsessis osalevate Leader tegevusgruppide juhtide ja maakondlike hindamiskomisjonide liikmete hinnangul on toetuste mõju külakogukondadele olnud suur. Nende tulemusel on elavnenu kolmanda sektori tegevus, aktiveerunud külaelu, suurenenud kogukonnasisene kokkuhoidmine ja paranenu maapiirkondade elukeskkond. Lisaks on kohalike inimeste koostöö ja initsiatiivi suurenemise tulemusel arenenu külakogukondade ettevõtlikkus.

Ka KOV-ide esindajad hindasid külameetme toetuste mõju kogukonnale üldjoontes suureks (joonis 33). Siinjuures tuleb tõdeda, et ääremaa KOV-ide esindajad pidasid külameetme mõju pigem suureks (ligikaudu 70% vastajatest), kuid mõningate arvates mõju puudus. Mitte-ääremaa KOV-ide esindajatest 50% pidas toetuste mõju väga suureks ja 50% pidas mõju pigem suureks.

Joonis 33. Külameetme toetuste sotsiaalne mõju kogukonnale KOV-i esindajate hinnangul.

Intervjueeritud KOV-ide esindajate ja maakondlike hindamiskomisjonide liikmete hinnangul on külameetme abil muuhulgas pidurdunud inimeste väljaränne, mis on ka üheks külameetme eesmärgiks. Kultuurielu edendamist ja vaba aja veetmise võimaluste täienemist nähti siinkohal ühe meetmena külaelanike maapiirkonnas hoidmiseks. Samas tõdeti, et piirkonniti on mõju varieeruv, sest kõikides külakogukondades pole võrdset võimekust projekte välja töötada ja realiseerida.

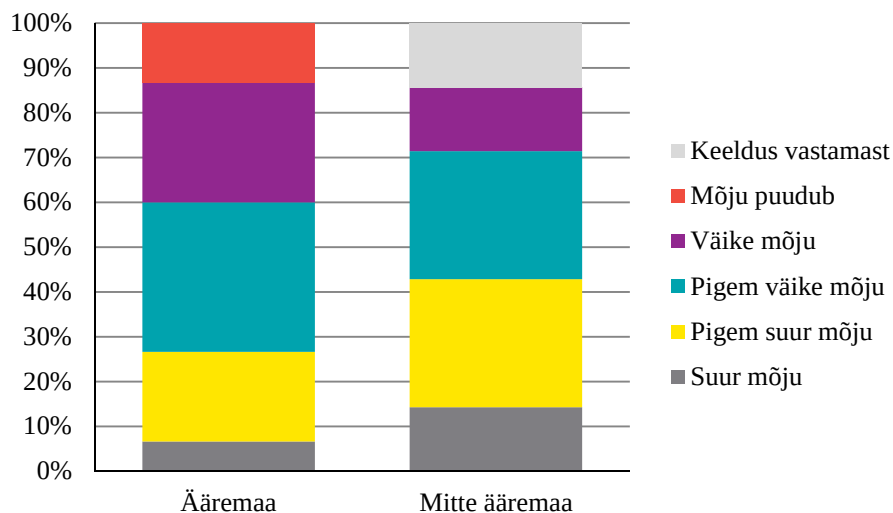
Joonis 34. Külameetme toetuste mõju külakogukonnale (toetust saanud avalike objektide esindajate hinnang).

Toetuse abil tehtud investeeringute suurim mõju on olnud vaba aja veetmise võimaluste kvaliteedi tõusule (86% toetatud objektide puhul) (joonis 34). Lisaks on toetuse abil olulisel määral elavnenud kultuuritegevus (63% toetatud objektide puhul), suurenenud usaldus kogukonnas (63% toetatud objektide puhul), toimunud traditsioonide taaselustamine (60% objektide puhul), suurenenud kohalike elanike omaalgatusvõime (51% objektide puhul) ning investeeringud on mõnel puhul olulisel määral soodustanud uute traditsioonide teket (47% objektide puhul). Samuti võib välja tuua teenuste pakkumise suurenemist — avalike objektide esindajatest 39% leidis, et see on toimunud olulisel määral.

Muuhulgas arvas valdav osa avalike objektide esindajatest, et külameetme toetustest tehtud investeeringud ei ole aidanud parandada interneti püsiühenduse kvaliteeti (61% vastanutest) ega interneti püsiühenduse kättesaadavust (53% vastanutest). Samuti oli tööhõive paranemise osas avalike objektide esindajate seas levinuim arvamus, et investeeringud ei ole sellele kaasa aidanud

(43% vastanutest). Ainult 28% vastanutest leidsid, et investeeringute tulemusel on tööhõive paranenud vähesel määral.

Sarnaselt hindasid KOV-ide esindajad külameetme toetuste mõju tööhõivele väikeseks või puuduvaks (joonis 35). Alla 30% ääremaa KOV-idest ja alla 45% mitte-ääremaa KOV-idest hindasid mõju suureks või pigem suureks. Nii avalike objektide kui ka KOV-ide esindajad tõid intervjuudel esile, et külameetme toetustel võib olla olnud mõju tööhõive säilimisele, kuid mitte suurendamisele.

Joonis 35. Külameetme toetuste mõju piirkonna tööhõivele KOV-i esindajate hinnangul.

Kui võtta arvesse, et külameetme tulemusel on külakogukonnas suurenenud MTÜ-de ja seltside roll, siis võiks eeldada nende tegevuse väljundina mõju tööhõivele. Samas puudub kõikide avalike objektide ja KOV-ide esindajate hinnangul külaseltsidel igasugune otsene mõju paikkonna tööhõivele. Samas see on ka loogiline, sest nagu eelnevalt sai kirjeldatud, majandavad ühingud avalike objekte suures osas vabatahtliku töö alusel.

Kokkuvõtlikult on külameetme toetuste mõju külakogukonna seltsielule, kultuurilisele elule ja koostööle pidanud suureks nii avalike objektide esindajad kui KOV-ide esindajad. Samas ei nähta positiivset mõju interneti levikule maapiirkondades. See on seletatav asjaoluga, et antud valdkonna investeeringutoetuste rakendamine projektide näol ei ole veel lõpule jõudnud. Muuhulgas toetati MAK-i meetme 3.2 alameetme raames küll lairiba viimist maapiirkondadesse, kuid mitte ühenduste jõudmist eraisikute ja asutusteni (sh avalikud objektid).

5. Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenus

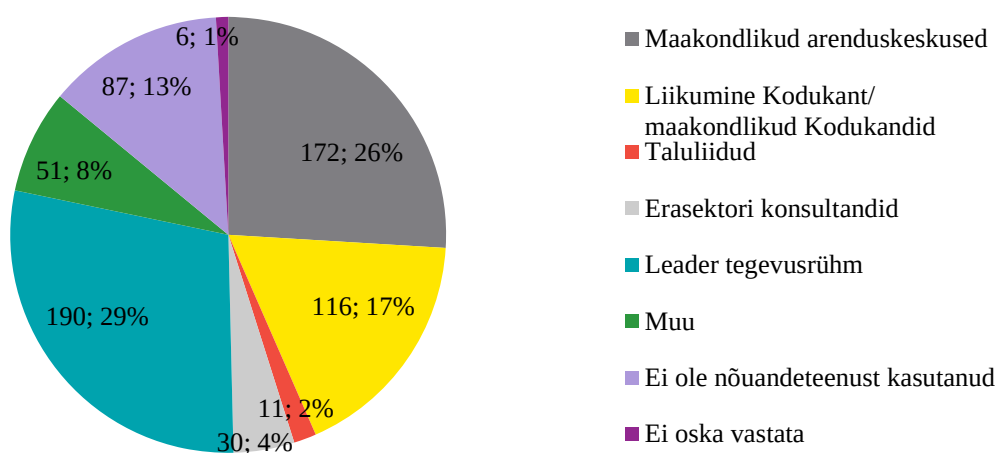
Avalike objektide, kohalike omavalitsuste esindajad ja külavanemad on kasutanud külakogukonna arendamisel, avalike objektide majandamisel ja Maaelu arengukava külameetme taotluste koostamisel erinevad nõuandeteenuseid. Nõuandeteenustena mõistame antud uuringu kontekstis külakogukonna arendamiseks ja parendamiseks kasutatud asjakohaste teenusepakkujate pakutavat nõustamisteenust valdkondades nagu projektitaotlused, küla arengukava koostamine, kogukonna kaasamine jt.

Käesolevas peatükis antakse ülevaade nõuandeteenuste kättesaadavuse ja vajalikkuse kohta, tuginedes uuringusse kaasatud sihtrühmade arvamustele. Analüüsi keskmes on atesteeritud kogukonna arengu konsulendid (edaspidi kogukonna arengu konsulendid) ning nende pakutavad teenused külaelu planeerimiseks.

Analüüsi lugemisel tuleb silmas pidada, et kogukonna arengu konsulendid ei kuulu eraldi ühte organisatsiooni, vaid on iseseisvalt kutse omandanud eraisikud, kelle põhitöö on mõne organisatsiooni juures (sh ka eelmisel joonisel väljatoodud organisatsioonid, hetkel on 6 konsulenti tööl Leader tegevusgruppides, 1 Kodukandis, 1 taluliidus ning 1 maakondlikus arenduskeskuses), mistõttu võis vastajatel olla keeruline konsulente teistest nõuandeteenuste pakkujatest eristada.

5.1 Nõuandeteenuse kasutamine ja kättesaadavus

Üldiselt kasutavad avalike objektide esindajad investeeringuprojektide taotlusprotsessis ja elluviimisel nõuandeteenuseid väga palju, sest ainult 13% kõikidest vastajatest polnud mingit nõuandeteenust investeeringuprojektidega seoses kasutanud (joonis 36).

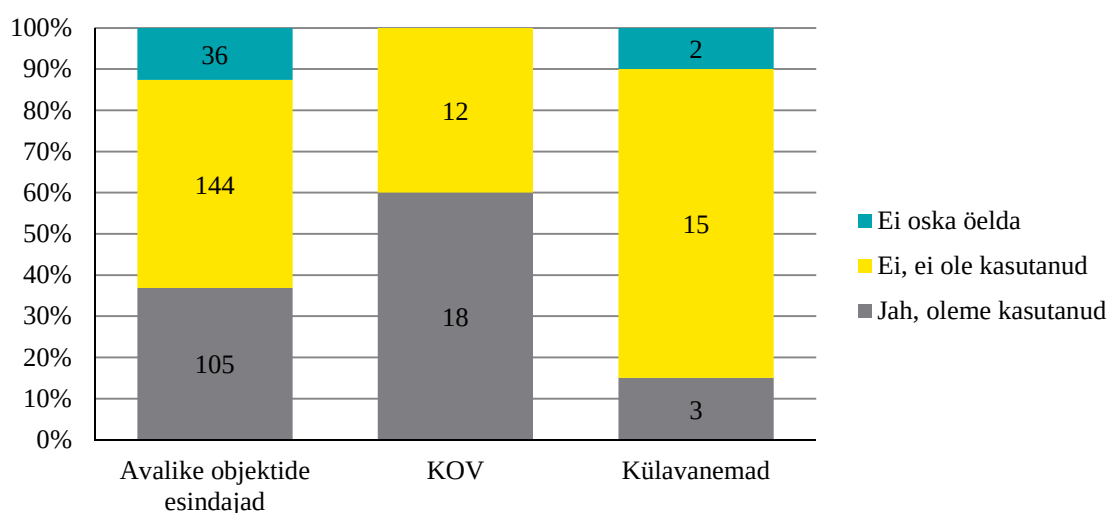

Joonis 36. Avalike objektide esindajate kasutatavad nõuandeteenused investeeringuprojektide taotlemisel ja elluviimisel.

Investeeringuprojektide taotlemisel ja elluviimisel kasutavad avalike objektide esindajad enim Leader tegevusgruppide (29%), maakondlike arenduskeskuste (26%) ja Eesti Külaliikumise Kodukant (17%) pakutavaid teenuseid. Vähemal määral on avalike objektide esindajad kasutanud ka taluliite¹² (2%), erasektori konsultante (4%) ja teisi nõuandeteenuse pakkujaid (8%).

Eraldi vaadeldi kogukonna arengu konsulentide pakutavate teenuste kasutamist külaelu arendamiseks ja planeerimiseks (joonis 37). Uuringus vaadeldud sihtrühmade lõikes on kogukonna arengu konsulentide pakutavaid teenuseid külaelu arendamisel ja planeerimisel kõige suuremal määral kasutanud kohalikud omavalitsused (üle 50% vastanud KOV-idest).

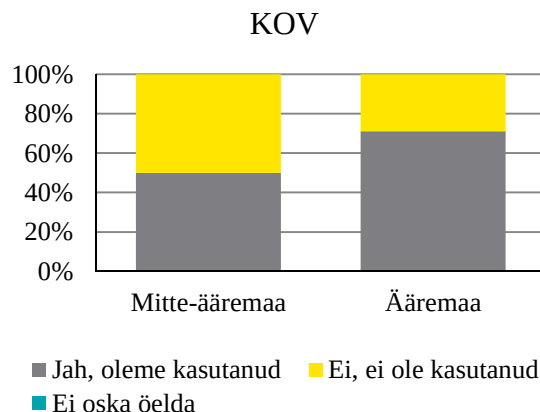
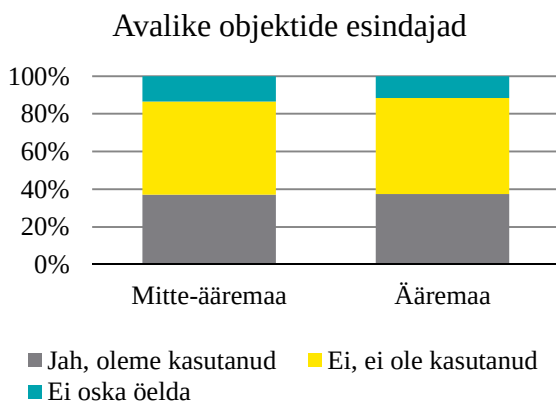
Avalike objektide esindajatest oli peaaegu 40% kasutanud kogukonna arengu konsulentide nõuandeteenuseid. Intervjueeritud külavanematest oli ainult 3 isikut (alla 15% vastajatest) varasemalt kasutanud kogukonna arengu konsulentide pakutavaid teenuseid ja pigem oldi teadlikud Eesti Külaliikumise Kodukant pakutavatest koolitustest ja infoteenustest.

Joonis 37. Kogukonna arengu konsulentide külaelu arendamiseks ja planeerimiseks suunatud nõuandeteenuse kasutatavus sihtrühmade lõikes.

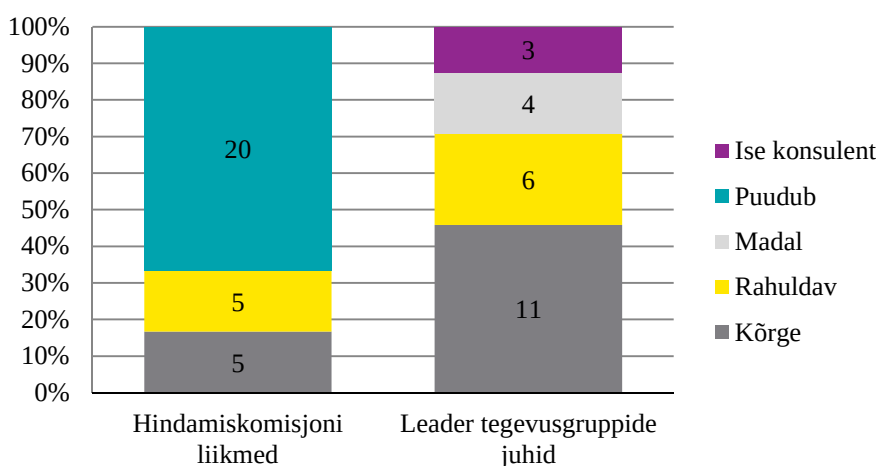
Kogukonna arengu konsulentide nõuandeteenuse kättesaadavust saab kaudselt hinnata teenuse olemasolu puudutava teadlikkuse ja teenuse kasutatavuse kaudu. Teadlikkus nõuandeteenusest on eeltingimus selle kasutamiseks ning teenuse kättesaadavus mõjutab samuti selle kasutamist.

¹² Silmas on peetud tunnustatud nõuandekeskuseid, mis tegutsevad maakondlike taluliitude juures.

Joonis 38. Kogukonna arengu konsulentide kasutatavus ääremaadel ja mitte-ääremaadel külaelu arendamisel ja planeerimisel.

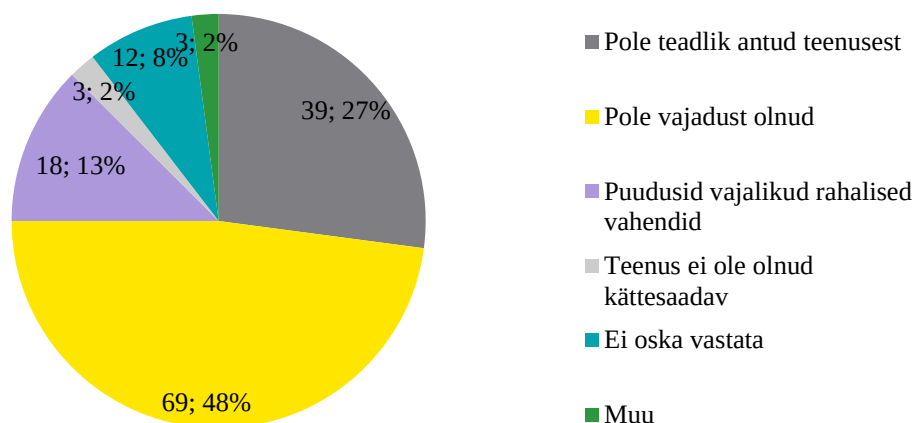
Kogukonna arengu konsulentide nõuandeteenuse kasutatavus ääremaade ja mitte-ääremaade avalike objektide esindajate ja KOV-ide esindajate lõikes olulisel määral ei erine (joonis 38), mistõttu võib väita, et külaelu arengu konsulentide kättesaadavus keskuste ja ääremaade lõikes ei erine. Mõlema sihtgrupi puhul võib märgata vähesel määral suuremat kasutatavust ääremaadel. Kogukonna arengu konsulentide nõuandeteenuse suuremat kasutamist ääremaadel võib põhjustada projektide taotlemisel aktiivse kohaliku elanikkonna nappus, mistõttu võidakse nendes piirkondades vajada täiendavat abi projektitaotluste koostamisel ning külaelu ja kogukonna arendamisel. Samas ei olnud valimisse kaasatud KOV sihtgrupp piisavalt suur, et selle tulemusele tuginedes üldistusi teha.

Joonis 39. Maakondlike hindamiskomisjonide liikmete ja Leader tegevusgruppide juhtide teadlikkus kogukonna arengu konsulentidest.

Üldine teadlikkus kogukonna arengu konsulentide olemasolust ja nende pakutavatest teenustest on Leader tegevusgruppide juhtide ja maakondlike hindamiskomisjonide seas rahuldav (joonis 39). Leader tegevusgruppide juhid on üldjuhul suurel (ca 45% vastajatest) või rahuldaval (ca 25%

vastajatest) määral teadlikud kogukonna arengu konsulentidest ja rohkem kui 10% on ise atesteeritud kogukonna arengu konsulent. Leader tegevusgrupi ja kogukonna arengu konsulentide pakutavad nõuandeteenused on sarnased ja kohati ka kattuvad ning seega on Leader tegevusgruppide juhtide kõrge teadlikkus ka põhjendatud. Seevastu maakondlike hindamiskomisjonide intervjuueeritud liikmetest polnud ligi 70% teadlikud kogukonna arengu konsulentide olemasolust ja nende pakutavatest teenustest. Seega polnud maakondlike hindamiskomisjonide liikmed ka suutelised hindama, kas taotluste kvaliteedi puhul on võimalik eristada kogukonna arengu konsulendi abiga ja abita koostatud projektitaotlusi.

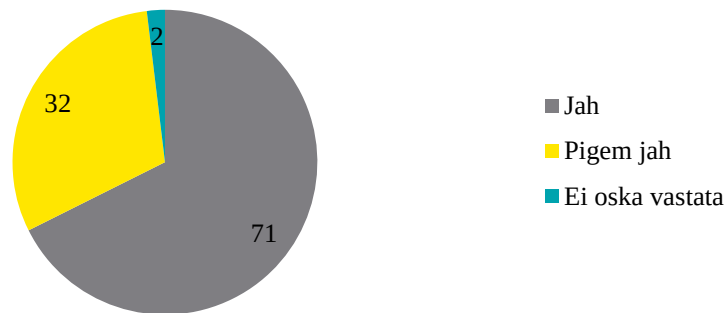
Joonis 40. Avalike objektide esindajate põhjused mitte kasutada kogukonna arengu konsulentide nõustamisteenuseid külaelu arendamisel ja planeerimisel.

Ka nende avalike objektide esindajate seas, kes polnud kasutanud kogukonna arengu konsulentide nõuandeteenuseid külaelu arendamisel, oli üheks olulisemaks põhjuseks teadlikkuse puudumine (joonis 40). Nii ütles 27% küsitletud avalike objektide esindajatest, et nad pole teadlikud kogukonna arengu konsulentide pakutavate nõuandeteenuste olemasolust. Samas, 48% avalike objektide esindajate väitel pole neil seni olnud vajadust nõuandeteenuste järele külaelu arendamisel ja planeerimisel. Kolmanda olulisema põhjusena nimetasid vastajad (13%) rahaliste vahendite puudust, sest konsulendi nõuandeteenused on tasulised.

5.2 Rahulolu nõuandeteenusega

Erinevate sihtgruppidega läbiviidud intervjuude tulemuste põhjal on võimalik üldistada, et suurem osa kogukonna arengu konsulentide pakutavaid nõuandeteenuseid kasutanud avalike objektide esindajatest hindasid saadavat abi kõrgelt ning pidasid seda vajalikuks ja kasulikuks. Näiteks kõik teenust kasutanud küsitletud avalike objektide esindajatest pidasid saadud nõu kasulikuks või pigem

kasulikuks (jooni 41). Kogukonna arengu konsulentide pakutavaid nõuandeteenuste osas olid skeptilisemad just teenust mitte kasutanud osapooled.

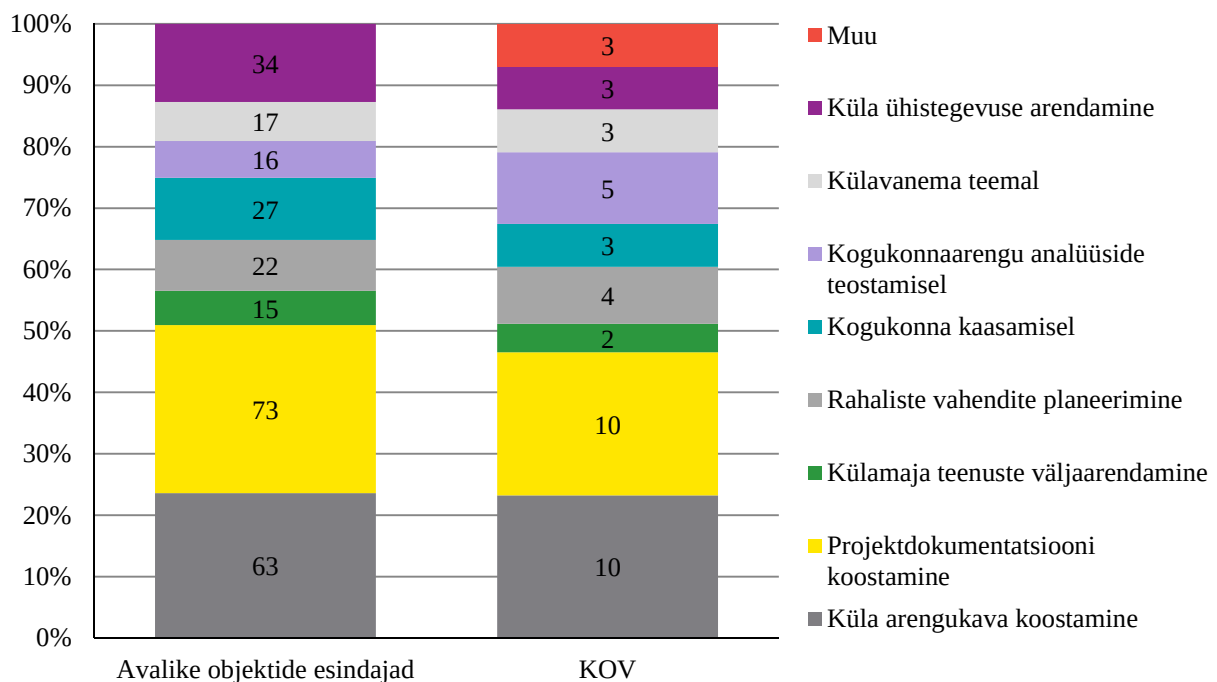
Joonis 41. Küsitlusele vastanute hinnang küsimusele „Kas kogukonna arengu konsulendi poolt saadud abi ja nõu oli teile kasuks?“.

Leader tegevusgruppide juhid ja maakondlike hindamiskomisjonide liikmed, kes on konsulentidest teadlikud, on intervjuudel välja toonud, et taotlejate endi koostatud taotlused on üldjuhul parimad. Avalike objektide esindajad kui toetuste taotlejad teavad kõige paremini, mida nende külakogukonnale ja avalikule kooskäämiskohale vaja on, milles nende projekt seisneb ja kuidas seda ellu viiakse. Samas ei saa ka kogukonna arengu konsulendid taotluste koostamisel soovitud kvaliteeti alati tagada, sest taotleja ei oska konsulendile vajalikku informatsiooni toetusvajaduse kohta täiel määral edasi anda. Intervjueeritud Leader tegevusgruppide juhtide ja maakondlike hindamiskomisjonide liikmete arvates on kogukonna arengu konsulentide positiivne mõju toetuste taotlemisel avaldunud kõige paremini juhtudel, kus konsulent ei ole keskendunud ainult taotluse hindamiskriteeriumite nõuete täitmisele, vaid on vaadanud ka külakogukonna vajadusi ning süvenenud projekti sisusse.

5.3 Nõuandeteenuse vajadus

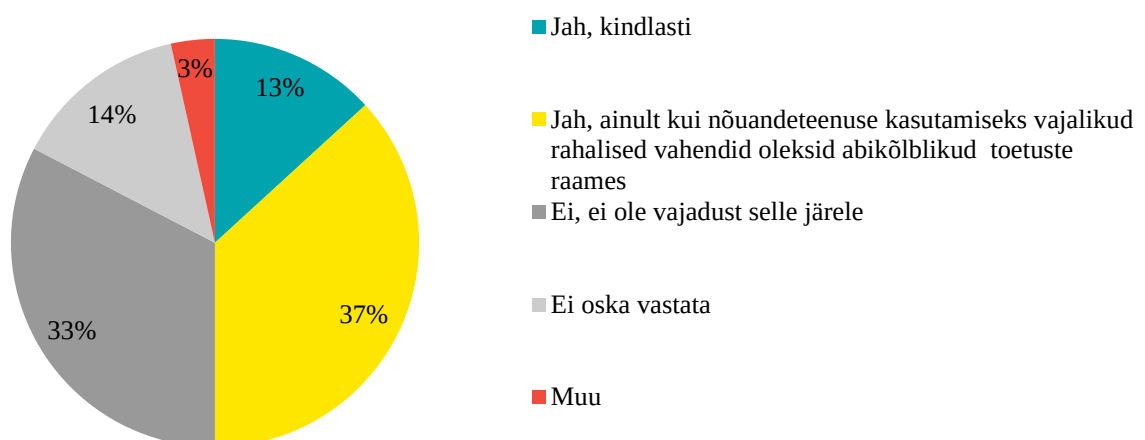
Uuringu käigus analüüsiti nõuandeteenuse vajaduse selgitamiseks erinevate kogukonna arengu konsulentide pakutavate külaelu arendamise ja planeerimise teenuste populaarsust. Kogukonna arengu konsulentide teenuseid kasutanud avalike objektide esindajad ja KOV-id olid kõige enam abi vajanud küla arengukava ja projektidokumentatsiooni koostamisel (joonis 42), mida olid mõlema sihtgrupi vastajatest kasutanud ligikaudu 25%. Avalike objektide esindajad olid vähemal määral kasutanud konsulentide abi küla ühistegevuse arendamise, kogukonna kaasamise ja rahaliste vahendite kasutamise teemadel (ca 10% vastajatest). Kõige vähemal määral on kasutatud

kogukonna arengu konsulentide nõuandeteenuseid külavanemate teemadel, kogukonna arengu analüüside tegemisel ja külamaja teenuste väljaarendamisel.

Joonis 42. Kogukonna arengu konsulentide pakutavate nõuandeteenuste kasutamine.

Seevastu KOV-ide esindajate jaoks olid teisteks vajalikeks kogukonna arengu konsulentide teenusteks rahaliste vahendite planeerimine ja kogukonna arengu analüüside tegemine, mida olid ligikaudu 10% vastanutest kasutanud. Kõige vähemal määral olid kohalike omavalitsuste esindajad kasutanud konsulentide abi küla ühistegevuse arendamisel, külavanema teemadel, kogukonna kaasamisel ja külamaja teenuste väljaarendamisel.

Joonis 43. Avalike objektide esindajate huvi kogukonna arengu konsulentide pakutavate nõuandeteenuse vastu.

Ka seni kogukonna arengu konsulentide pakutavaid teenuseid mittekasutanud avalike objektide esindajad näitavad üles suurt huvi nõuandeteenuse vastu, kuid seda võib takistada nõuandeteenuse tasulisuus (joonis 43). Nimelt ütlesid 37% vastanutest, et nad oleksid nõuandeteenusest huvitatud, kui selle kasutamiseks vajalikud rahalised vahendid oleksid toetuste raames abikõlblikud. Samas olid 33% vastanutest arvamusel, et ei vaja kogukonna arengu konsulentide teenuseid ja 13% vastanutest olid valmis teenuseid kasutama ka ilma rahalise toetuseta.

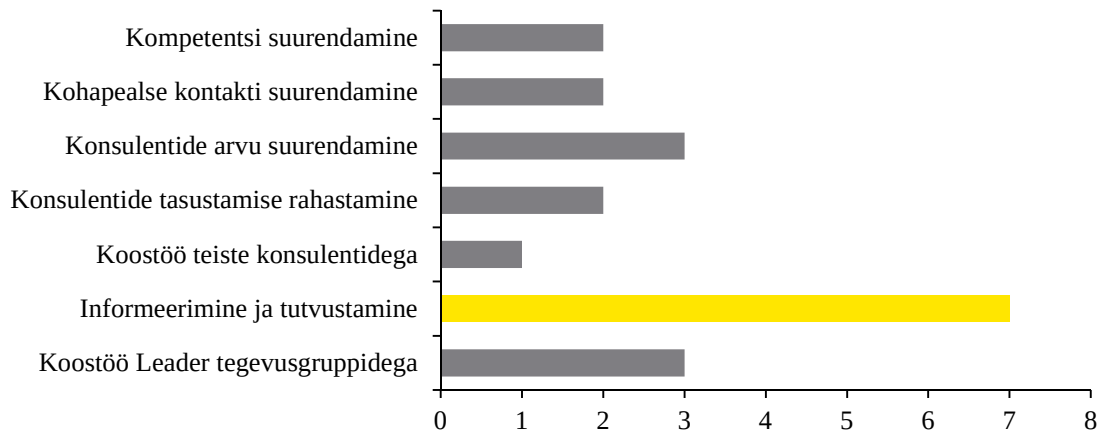
Avalike objektide esindajate ja külavanemate hinnangul vajatakse nõuandeteenuseid kõige enam projektitaotluste koostamisel ja kogukonna kaasamise teemadel. Toetuste puhul sooviti saada teadmisi abikõlblike kulude, reeglite, toetatavate tegevuste, erinevate rahastusvõimaluste (st fondide ja toetusprogrammide), taotluste koostamise ja projektide realiseerimise kohta. Kogukonna kaasamise all mainiti ka koostöö suurendamist ja kogukonna liikmete aktiveerimist. Teisejärguliste nõustamisvaldkondadena mainiti vabaühenduste ja avalike objektide rahastamist ning majandamist ja kogukonnas teenuste väljatöötamist, käivitamist ning pakkumist. Lisaks pakkusid väiksemal määral huvi ka strateegilise planeerimise, avalike objektide kasutatavuse suurendamise (seotud ka teenuste väljatöötamisega), maaettevõtluse, ajaloolise kultuuripärandi säilitamise ja juriidilise nõustamise valdkonnad. Ka 2006. aastal läbiviidud uuringus, kus hinnati ka Külaliikumise Kodukant tegevust, mainiti kõige vajalikemate teenustena koolitusi, ekskursioone, kogemuste vahetamist, info levitamist ja abi projektitaotluse koostamisel.¹³

Kuigi erinevad külaelu arendamisele suunatud nõuandeteenused on sihtrühmade esindajate arvates vajalikud, ei pea nende pakkujaks ilmselgelt olema kogukonna arengu konsulendid. Näiteks kahtlesid Leader tegevusgruppide juhid ja maakondlike hindamiskomisjonide liikmed (kes olid kogukonna arengu konsulentidest ja nende tegevustest hinnangu andmiseks piisaval määral teadlikud) kogukonna arengu konsulentide pakutavate nõuandeteenuste vajalikkuses. Probleemina toodi välja, et kogukonna arengu konsulentide ja Leader tegevusgruppide nõuandeteenused on dubleerivad ning sarnaseid nõuandeteenuseid pakuvad ka teised teenuspakkujad. Tegelikult on kutse seotud konkreetse isikuga, kes tihti töötab mõnes teises organisatsioonis, sh ka Leader tegevusgruppide juures. See viitab teavitustegevuse vajadusele kogukonna arengu konsulendi kutse osas.

Kuna Leader tegevusgruppide juhid olid kõige suuremal määral teadlikud kogukonna arengu konsulentide teenustest ja tegevustest, tõid nad välja erinevad valdkondi, milles annaks konsulentide tegevust parendada. Kõige suurema kitsaskohana nägid Leader tegevusgruppide juhid

¹³ Uuring "Külades enamlevinud sotsiaalse ühistegevuse analüüs", Bradley Dunbar Associates Estonia OÜ ja Saar Poll OÜ 2006

avalike objektide esindajate vähest informeeritust konsulentide olemasolust (joonis 44). Seega on vajalik küllakogukonna teadlikkuse suurendamine, mis võiks toimuda konsulentide kohta informatsiooni levitamise ja tutvustuste tegemise kaudu. Samuti märkisid mitmed Leader tegevusgruppide juhid, et vajalik oleks konsulentide arvu suurendamine, mis tagaks ka nende geograafilise läheduse küllakogukondadele.

Joonis 44. Leader tegevusgrupi juhtide arvamusel kogukonna arengu konsulentide arendamist vajavad valdkonnad.

Nii Leader tegevusgruppide juhid kui ka maakondlike hindamiskomisjonide liikmed tõid välja, et mõningal määral oleks vajalik kogukonna arengu konsulentide kompetentsi suurendamine. Sealjuures tuleks ühtlustada konsulentide pädevust ja kompetentsi, sest praegu esineb selles olulisi erinevusi, kuigi paljud konsulendid on väga pädevad ja laialdaste kogemustega.

Muuhulgas tõid Leader tegevusgruppide juhid välja, et suurendada tuleks koostööd erinevate nõuandeteenuse pakkujate vahel (nt korraldada ümarlaudu), et läbi arutada külaelu arendamisele suunatud nõuandeteenuste pakkujate kokkupuutepunktid, võimalikud koostöövormid ja infovahetuse viisid. Kuna praegu esineb erinevate nõuandeteenuste pakkujate tegevuses dubleerimist, oleks koostöö tulemusel võimalik suurendada spetsialiseerumist ja saavutada paremaid tulemusi.

Eelnevalt esitatud andmete ja analüüside põhjal võib järeldada, et nõuandeteenus külaelu ja kogukonna arendamisel (sh projektitoetuste koostamisel) on kohalike vabaühenduste jaoks vajalik ning oluline, kuid ei ilmne eelistusi teenuspakkujate osas, st praegu jääb selgusetuks, kes neid teenuseid pakkuma peaks. Nõuandeteenuste pakkujate arvukuse ja nende tegevuste kohatise dubleerimise tõttu (nt projekti- ja investeeringutaotluste koostamise nõustamine) pole kogukonna arengu konsulendid suutnud ennast külaelu arendamisel veel täiel määral positsioneerida.

6. Kogukonnateenus

Kogukonnateenuste pakkumist peetakse maapiirkondade teenuste pakkumise elavdamisel üheks võtmetegevuseks. Samas mõistetakse kogukonnateenust väga erinevalt, mistõttu on olnud raskendatud ka kogukonnateenuste toetusskeemide väljatöötamine. Antud peatükk analüüsib kogukonnateenuse mõistet ja praktikaid. Peatüki esimene osa annab ülevaate erinevatest kogukonnateenuse arusaamadest ning pakub välja, millised võiksid olla kogukonnateenuse mõiste, tunnused ja määratlemise kriteeriumid toetusskeemide kontekstis. Peatüki teises osas antakse ülevaade maapiirkondades pakutavatest kogukonnateenuse liikidest ning erinevate kogukonnateenuste hinnangulisest mõjust kogukonnale. Kolmas osa kirjeldab, milline on avalike koostöökohtade roll teenuste pakkumisel ning peatüki viimane osa analüüsib kogukonnateenuste pakkumise elavdamist toetusskeemide abil.

6.1 Kogukonnateenuse määratlemine

Kogukonnateenuse mõistet on Eestis läbiviidud uuringutes vähe käsitletud ja antud mõistel puudub ühtne ja laialtlevinud definitsioon. Phare programmi raames viis Eesti Külaliikumine Kodukant läbi projekti nimega „Kogukonnateenused külas“¹⁴, mis keskendus maapiirkondades eelduste loomiseks kogukonnateenuste võrgustiku arendamisele. Selle käigus määratleti kogukonnateenus kui mittemateriaalne väärtus, mis on suunatud kohalikule arengule ja töökohtade loomisele. Teenuste pakkujatena nähti seejuures nii ühendusi kui ettevõtjaid, kuid potentsiaalsete teenusepakkujate hulgast jäeti kõrvale grupeerunud kohalikud elanikud. Selle sama projekti väljundina loodud käsiraamatus nähakse kogukonnateenuste pakkumiseks sobivate piirkondadena külakogukondi, kus turegulatsioon mingites valdkondades ei toimi.¹⁵

Kogukonnateenuseid on defineeritud ka teistes riikides. Näiteks võib leida järgmiseid kogukonnateenuse määratlusi.

- ▶ Kogukonnateenus on heategevuslik teenus või tegevus, mida sooritatakse üksikisiku või grupi isikute poolt avalikkuse või ühiskonna heaks.¹⁶
- ▶ Kogukonnateenus on kellegi teostatav tegevus, mis tuleb kasuks tema kogukonnale.¹⁷

Saamaks aimu, kuidas mõistavad kogukonnateenust omavalitsused ja külaelu arendajad, paluti neil küsitluses ja intervjuudel selgitada oma arusaama kogukonnateenuse mõistest. Ühtset arusaama

¹⁴ Projekti „Kogukonnateenused külas“ lõpparuanne, Eesti Külaliikumine Kodukant 2006

¹⁵ Käsiraamat „Kogukonnateenused külas“, Eesti Külaliikumine Kodukant 2006

¹⁶ Community Service [http://en.wikipedia.org/wiki/Community_service] 07.09.2012

¹⁷ What is Community Service? [<http://www.wisegeek.com/what-is-community-service.htm>] 07.09.2012

[illegible]

Väljatoodud arusaamad kogukonnateenusest võib liigitada nelja üksteise sisse mahtuva käsitluse alla (st käsitlused on järjest kitsenevad).

- 66

3. Kogukonna liikmetelt kogukonna liikmetele pakutav teenus, mis lähtub kogukonna vajadustest. Kogukonnateenuse eesmärgiks ei ole kasumi teenimine, kuid tasu võtmine teenusekulude katmiseks on põhjendatud.
4. Kogukonna liikmetelt kogukonna liikmetele pakutav teenus, mis lähtub kogukonna vajadustest. Teenus põhineb vabatahtlikkusel ning sellega ei kaasne materiaalsel kasu.

Esimene neist käsitlustest võtab kokku kõik kohapeal pakutavad teenused, hõlmates nii riigi kui kohaliku omavalitsuse pakutavaid teenuseid. Antud definitsioon ei erista kogukonnateenust kuidagi üleüldistest kohapeal saadavatest teenustest, mistõttu jääb see kogukonnateenuste mõisteks liialt kõikehõlmavaks.

Teisest käsitlusest jäävad esimesega võrreldes kõrvale avalikud teenused, kuid teenuse saaja päritolu ei ole oluline. Oluline on, et kohalik piirkond saaks kogukonna osutatavast teenusest kasu, kuid see kasu võib olla otsene (kogukonna liikmetele osutatav teenus) või kaudne (kogukonnast välja osutatav teenus, millega teenitud raha läheb kogukonna arendamiseks). Viimaste puhul võib probleemiks olla nende eristamine ettevõtlusest ning nende puhul võib olla sagedasem kõlvatu konkurentsi pakkumine kohalikele ettevõtetele. Seetõttu on see kogukonnateenuse käsitlus toetusskeemide kontekstis endiselt liialt laiahaardeline.

Kolmas definitsioon jätab kõrvale väljapoole kogukonda pakutavad teenused ning keskendub kogukonnas tunnetatud vajadusest tulenevatele teenustele, st teenust pakutakse kogukonna liikmetelt kogukonna liikmetele.

Neljas definitsioon kitsendab mõistet veelgi ning lubab vaid vabatahtlikkusel põhinevat teenuspakkumist või vastastikust abistamist.

Antud uuring võtab intervjuude ja fookusgrupi arutelu tulemusi arvestades aluseks kogukonnateenuse defineerimise kolmanda definitsiooni. Edaspidi on kogukonnateenuse tunnuseid kirjeldatud just sellest vaatenurgast lähtuvalt.

Lähtuvalt eelpool kirjeldatud kolmandast määratlusest (st kogukonna ühelt liikmelt kogukonna liikmetele pakutav teenus, mis lähtub kogukonna vajadustest) on välja toodud kogukonnateenuse tunnused ning neist tunnustest lähtuvad võimalikud küsimused, mis võiksid olla abiks kogukonnateenuse määratlemisel.

- Teenust pakutakse teenuse osutamiseks mõistliku suurusega külgnevas piirkonnas.

- Kas piirkond, kus kogukonnateenust kavatakse pakkuda, on geograafiliselt külgnev?
 - Kas teenuse pakkumise piirkonna suurus (inimeste arv ja tegevusraadius) on teenuse osutamiseks mõistlik?¹⁸
- ▶ Teenus on kogukonna liikmetele vajalik, kogukonna algatuslik ja kogukonna kõigile liikmetele kättesaadav.
 - Kas teenust on vaja olulisele osale kogukonnast?
 - Kas kogukonnateenuse vajadus on sätestatud mõnes piirkonna arengukavas või olulise osalusega toimunud piirkonna koosoleku protokollis?
 - Kas teenuse kättesaadavus on kuidagi piiratud (va teenuse iseloomust tulenevad piirangud)? (*Piiranguid ei tohiks olla.*)
- ▶ Teenus on suunatud kohaliku kogukonna liikmetele.
 - Kas teenuse iseloom on selline, et see on suunatud valdavalt oma kogukonna liikmetele?
 - Juhul kui teenus ei ole vaid kogukonnaliikmetele piiratud ning tegemist on tasulise teenusega: kas on olemas eraldi hinnakirjad kohalikele elanikele ja väljapoole kogukonda jäävatele isikutele? Kas väljapoole osutatava teenuse hinnakiri sarnaneb turuhindadele piirkonnas?
- ▶ Teenust pakuvad kogukonnaliikmed.
 - Kas teenuse pakkuja on piirkonnas tegutsev ühendus, ettevõtte, eraisik või eraisikute rühm?
 - Kas teenus on piirkonnale äärmiselt vajalik, kuid kohapeal puudub teenuse osutamiseks võimekus? (*Erandjuhul võib teenuse pakkujaks olla keegi kogukonnast väljastpoolt, kui kogukonnal endal puudub võimekus teenust pakkuda, kuid teenuse pakkumine on kogukonna ühishuvides ja vajalik.*)
- ▶ Tegemiste ei ole avaliku teenusega (KOV ei ole võtnud endale teenuse pakkumise kohustust).
 - Kas teenuspakkuja on KOV? (*Ei tohiks olla KOV.*)
 - Kas omavalitsus on teenust kirjeldanud kui oma ülesannet? (*Ei tohiks olla KOV-i ülesanne.*)

¹⁸ Kogukonnateenuse osutamise piirkonna suuruse määratlemisel võib seada ülempiirid (nt alla 5000 elanikuga ja 30 km tegevusraadiusega piirkond), kuid määratlemisel ei tohiks lähtuda vaid numbritest, vaid ka osutatava kogukonnateenuse iseloomust, piirkonna ühtsusest, vajadusest ja eripäradest.

- Kas antud KOV on teenust viimase 2 aasta jooksul pakkunud? (*Küsimuse eesmärgiks on vältida võimalust, et KOV-id asendavad enda pakutavaid teenuseid muudest allikatest toetatud kogukonnateenustega.*)
- ▶ Teenus on kasumit mittetaotlev, kuid kahjumit mittepõhjustav. Teenus ei toimiks avatud turusituatsioonis. Teenus ei paku kõlvatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele.
 - Kas pärast teenuse käimalükkamist on läbi mõeldud selle iseseisev jätkumine? Kas teenuse osutamise plaan on jätkusuutlik?
 - Kas piirkonnas või selle lähiümbruses on ühendusi või ettevõtteid, kes pakuvad sarnast teenust?
 - Kas teenuse toetamine põhjustab neile konkurentsi?
 - Kas teenuse pakkumine toimiks ka avatud turu situatsioonis?
- ▶ Teenust pakutakse kogukonnale mõõduka hinna eest või tasuta (võib olla teenus-teenuse vastu pakkumine). Sama teenuse pakkumisel kogukonnast väljapoole peaks hinnakiri vastama turu tingimustele.

Väljatoodud küsimusi on mõistlik piloteerida ja praktika käigus täpsustada. Oluline on, et kogukonnateenuse määratlemisel ei lähtutaks vaid vastavuskriteeriumitest (jah/ei kriteeriumitest), vaid otsustamisel hinnataks teenuse sisulist vastavust kogukonnateenuse definitsioonile ja eesmärgile. Samuti on mõistlik hinnata teenusest saadavat kasu ja võrrelda seda teenuse väljatöötamise ja käimashoidmise kulukusega.

6.2 Pakutavad kogukonnateenused ja nende mõju piirkonnale

Intervjuudel ja küsitluses uuriti, milliseid erinevaid kogukonnateenuseid pakutakse ning milline on erinevate teenuseliikide pakkumise mõju kogukonnale.

Intervjuudel nimetati pakutavate kogukonnateenustena näiteks järgmiseid teenuseid: avalik köök, lastehoid, muruniitmisteenus, lumelükkamisteenus, külas elavate vanainimeste aitamine (sh pesupesemine, sisseostude tegemine, koristamine jms), puulõhkumine, postiteenus (kui postkontorit ei ole), muukeelsetele kogukonnaliikmetele integratsiooni korraldamine, taluturg (kohaliku tootja kauba müümine/ostmine), vabatahtlike pritsimeeste selts, tsentraalne pesumaja, transporditeenus, saunateenus, külateede hooldamine talgukorras, kartulivõtmise talgud, avatud teenuskeskused (joonis 46).

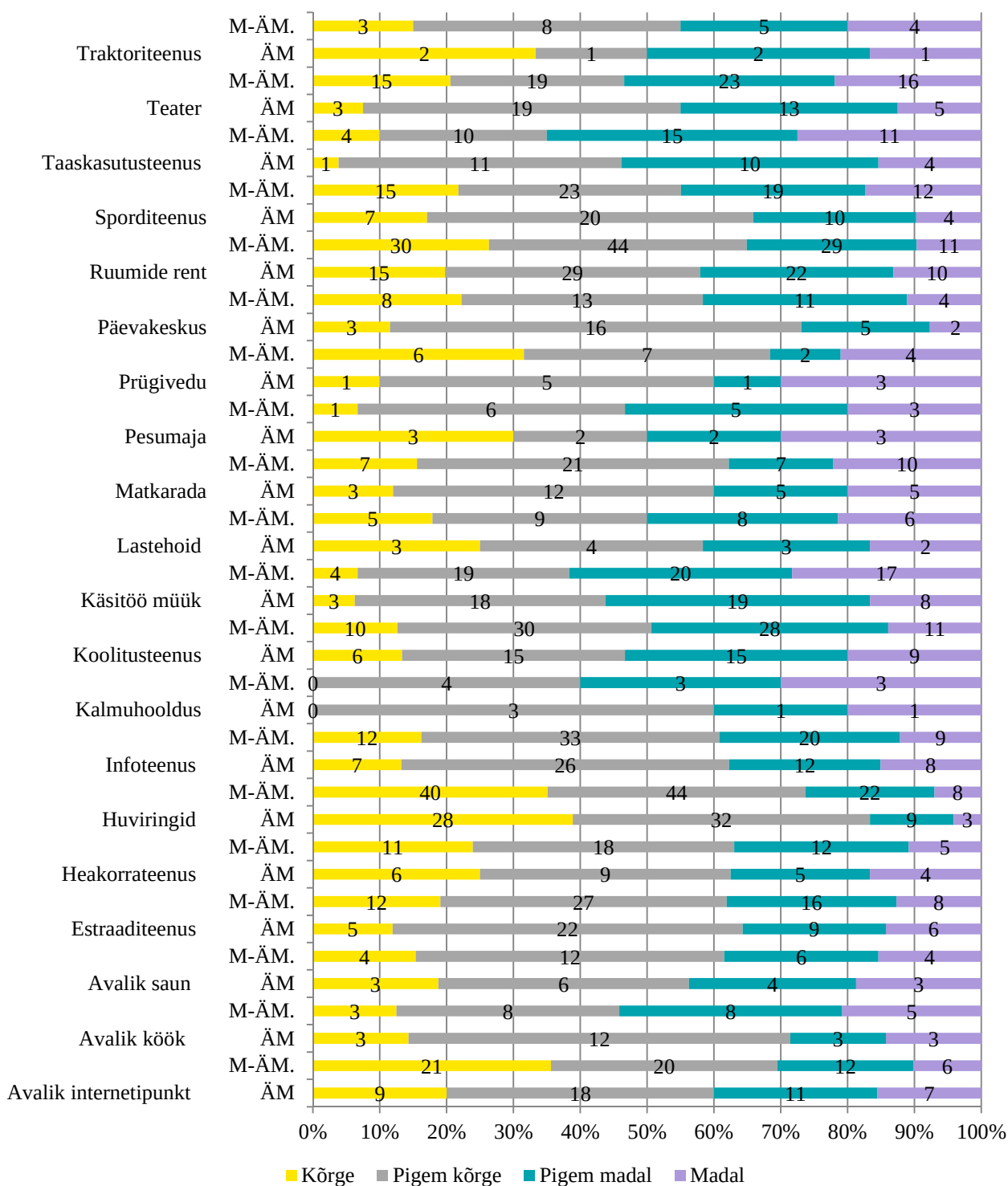

Joonis 46. Intervjuudel mainitud kogukonnateenuse liigid.

Küsituse kaudu uurisime, millised teenused on kogukondades kättesaadavad ning milline on erinevate teenuste mõju kogukonnale. Teenuste pakkumise ja mõju analüüsimisel vaadati eraldi ääremaid ja mitte-ääremaid (joonis 47).

Avalik internetipunkt

Avalikud internetipunktid on levinumad ääremaadel. Teenust pakuvad 50,6% küsitlusele vastanud ääremaade kogukondadest ning 44% mitte-ääremaa kogukondadest. Avaliku internetipunkti mõju kogukonnale peeti oluliseks nii ääremaa kui mitte-ääremaa valdades. Kõrget või pigem kõrget mõju kogukonnale tunnetasid 60% ääremaa vastanutest ning 69,5% mitte-ääremaa vastanutest, sealjuures hindasid 20% ääremaa ja 25% mitte-ääremaa vastanutest mõju kõrgeks. Suurimat positiivset mõju nähti teenuste kättesaadavuse paranemises (e-teenused), kuid ka infovahetuse suurenemises. Olulisena nähti interneti kättesaadavaks muutmist kõigile, sh märgiti olulisemate sihtgruppidenä noori, kuid ka suvitajaid ja vanemaid inimesi. Huvitava kõrvalmõjuna mainiti näiteks lugemuse suurenemist, kuna internetipunkt asub raamatukogus. Samas mainiti korduvalt, et internetipunktid on oma tähtsust minetamas, kuna kodudes on interneti kasutamise võimalused valdavalt olemas.

Joonis 47. Erinevate teenuste mõju kogukonnale

Avalik köök

Avalik köök on kogukondades vähem levinud teenus. Teenust pakutakse 23,6% küsitlusele vastanud ääremaa kogukondades ning 18% mitte-ääremaa kogukondades. Kogukondlikku mõju nähti suuremana ääremaades, kus selle kõrget mõju tunnetasid 14,3% vastanutest ja pigem kõrget

mõju 57,1% teenust osutavatest kogukondadest. Mitte-ääremaades hinnati mõju kõrgeks 12,5% ning pigem kõrgeks 33,3% juhtudest. Avaliku köögi kasu kogukonnale nähti eelkõige toitlustusvõimaluse pakkumises üritustel, kuid mõju tunnetati ka kohaliku toidu väärtustamisele, toiduvalmistamise oskusele ning kogukonna kooskäimisele. Samas mainiti mõjudena ka tuge vähekindlustatud peredele, töökohtade loomist ja kontaktvõrgustiku suurenemist.

Avalik saun

Avaliku sauna kasutamise võimalus on 18% küsitlusele vastanud kogukondades. Küsitletud ääremaade ja mitte-ääremaade vahel kättesaadavus ei erinenud. Saunateenuse mõju nähti suuremana ääremaades, kus mõju hindasid kõrgeks 18,8% ja pigem kõrgeks 37,5% teenust pakkuva kogukonna esindajatest. Mitte-ääremaades olid vastavad näitajad 12,5% ja 37,5%. Peamise mõjuna nähti paremat hügieeni kogukonnas, eraldi mainiti mitmel korral dušši kasutamise aktiivsust. Samuti nähti, et saun loob elanikkonnale võrdsemad võimalused ning suurendab suhtlemist.

Estraaditeenus

Estraaditeenust pakutakse ca 47% küsitletud kogukondadest. Kõrget mõju kogukonnale nägid 19% ääremaade ning 11,9% mitte-ääremaade vastajatest. Pigem kõrgeks hindasid mõju kogukonnale vastavalt 42,9% ja 52,4% teenust osutavate kogukondade esindajatest. Vastajad leidsid, et estraaditeenuse peamine mõju on olnud kodukandi vaba aja veetmise ja meelelahutuse võimaluste mitmekesistamisele. Teenuse pakkumise poolelt nähti selles võimalust eneseteostuseks ja esinemiseks. Samuti tunnetati mõju kogukonna aktiivsusele, inimeste silmaringile ja huvitegevuses osalemisele.

Heakorrategenus

Heakorrategenus on kättesaadav 27% küsitletud ääremaa kogukondades ning 34,6% mitte-ääremaa kogukondades. Kogukonnad, kus teenust pakutakse, hindavad selle mõju kõrgelt. 25% ääremaade ja 23,9% mitte-ääremaade vastajatest hindasid mõju kõrgeks ning vastavalt 37,5% ja 39,1% pigem kõrgeks. Heakorrategenust tehakse nii talgute korras, kuid pakutakse ka sel moel, et aidatakse näiteks muru niitmisel neid, kes sellega ise toime ei tule. Enamasti tunnetati heakorraga teenuse mõju just küla üldisele ilmele ja heakorrale. Samuti mainiti, et tänu küla üldilme paranemisele on ka eraomanikud hakanud oma valduste eest enam hoolt kandma. Samuti tunnetati, et tänu heakorraga eesmärgil korraldatavatele kogukonna talgutele on elanikkond aktiveerunud ja kogukonnatunne suurenenud.

Huviringid

Huviringid on koos ruumide rendi võimalustega enim kättesaadavad kogukonnateenused. Huviringides osalemise võimalus on 80,9% küsitlusele vastanud ääremaadest ja 85% mitteääremaadest. Huviringe hinnati ka suurima mõjuga kogukonnateenuseks. 38,9% ääremaadest ja 35,1% mitte-ääremaadest hindas nende mõju kogukonnale kõrgelt ning vastavalt 44,4% ning 38,6% pigem kõrgelt. Huviringid pakuvad eneseteostuse ja vaba aja sisustamise võimalust kodule lähedal. Huviringid võivad arendada oskuseid, avardada silmaringi, aidata hoida tervist ning pakkuda koostegemise rõõmu. Samuti märgiti huviringide mõju kogukonnasisesele suhtlemisele, ühtekuuluvusele ja aktiivsusele. Oluliste sihtrühmadena rõhutati noori ja eakaid, probleemina toodi välja juhendajate puudust.

Infoteenus

Infoteenus on kättesaadav veidi rohkem kui pooltele küsitlusele vastanutest (55,6% ääremaal ning 59,6% mujal). Infoteenuse mõju kogukonnale nähti võrreldes teiste teenuseliikidega keskmiselt. 13,2% ääremaadest ning 16,2% ülejäänud piirkondadest hindasid toetuse mõju kõrgeks ning vastavalt 49,1% ja 44,6% pigem kõrgeks. Elanikele jagatakse infot vallas toimuvast ning külastajatele turismiinfot. Infoteenuse mõju nähti info kiiremas liikumises, teadlikkuse tõusus ning aktiveerunud elanikkonnas.

Kalmuhooldus

Kalmuhooldus oli küsitletute seas vähelevinud teenus. Teenust osutasid vaid ca 6% kõigist vastajatest. Kõrgeks ei hinnanud teenuse mõju keegi. Pigem kõrgeks hindasid teenuse mõju 60% ääremaal teenust osutavatest ning 40% muude piirkondade vastajatest. Kuna teenuse pakkujaid oli vähe, siis koguti küsitlusega ka üsna vähe informatsiooni kalmuteenuse mõju kohta. Üksikud vastajaid tõid välja, et kalmuhooldust tehakse talgute korras, mis suurendab kooskämist ja ühtekuuluvust. Samuti mainiti, et teenus tekitab kogukonna liikmetele perioodilist lisategevust ning säilitab kultuuriväärtust.

Koolitusteenus

Koolitusteenus on kogukondades üsna levinud. Teenust pakutakse 50,6% ääremaal ning 59,4% mitteääremaal piirkondades. Teenuse mõju hinnati aga keskmisest madalamalt. 13,3% ääremaal ja 12,7% mitteääremaal piirkondadest hindas koolituste mõju kõrgelt, vastavalt 33,3% ja 13,3% hindas mõju pigem kõrgelt. Koolituste mõju nähti eelkõige teadlikkuse tõusule, silmaringi avardamisele ja

inimeste oskustele. Koolituste madalamat mõju kogukonnale võrreldes teiste teenustega võib põhjustada asjaolu, et koolitustest saab osa kitsam ring inimesi ning koolitusi korraldatakse ka teistele sihtgruppidele kui vaid oma küla elanikud.

Käsitöö müük

Käsitöö müük on kogukondades küllaltki levinud. Sellega tegeleti 53,9% ääremaa ja 45,1% muudes piirkondades. Teenuse mõju kogukonnale hinnati aga madalalt. Vaid ca 6% kõigist vastajatest hindas teenuse mõju kõrgelt. Pigem kõrgelt hindas mõju umbes kolmandik vastajatest. Käsitööd müüakse kohapeal ja ka erinevatel laatadel. Enamasti müüakse tooteid aga külastajatele, mistõttu ei ole käsitöö müük eespool väljatoodud mõiste kohaselt kogukonnateenus. Mõjuna toodi välja piirkonna reklaamimine, hobitegevusele väljundi leidmine ning ka võimaliku lisasissetuleku allikas loomine nii seltsidele kui üksikisikutele. Kuna teenus mõjutab kohalikku kogukonda pigem kaudselt (teenust ei osutata kogukonna liikmetele), siis sellest võivad tuleneda ka keskmisest madalamad hinnangud teenuse mõjule.

Lastehoid

Lastehoiu teenust osutatakse küsitlusele vastanud kogukondades üsna vähe (13,5% ääremaa ja 21,1% muudes piirkondades). Teenuse mõju hinnatakse pigem kõrgelt. Ääremaadest hindab teenuse mõju kõrgeks 25% ja pigem kõrgeks 33,3% ning mitte-ääremaades on vastavad näitajad 17,9% ja 32,1%. Lastehoiu korraldamise lahendusi on erinevaid: teenust osutatakse huvitegevuse kõrval, lastele pakutakse tegevusi kindlatel aegadel nädalas, sisustatakse laste vaba aega, pakutakse mängutoa teenust. Vastajad tunnetasid teenuse mõju laste arengule ja sotsialiseerimisele ning vanemate liikumisvabadusele ja huviringidest osasaamise võimalusele.

Matkarada

Matkarajad on olemas umbes 30% vastanud piirkondadest ning nende mõju hinnatakse võrreldes teiste teenustega keskmiselt. Mõju hindavad kõrgelt 12% ääremaadest ja 15,6% muudest piirkondadest ning pigem kõrgelt vastavalt 48% ja 46,7%. Vastustest ilmnes, et enamasti nähakse matkaradade mõju turismisektori kasvule ning külaliste ligimeelitamisele, mis on piirkondadele väga positiivne, kuid läheb välja defineeritud kogukonnateenuse ulatusest. Samas nähti mõnel juhul mõju ka kohaliku elanikkonna looduses ajaveetmisvõimaluste suurenemisele ning tervisespordi harrastamisele.

Pesumaja

Pesumajateenust osutatakse vaid ca 11% piirkondadest. Kui ääremaad hindavad pesumajateenust üsna kõrgelt (30% kõrgelt ning 20% pigem kõrgelt), siis muud piirkonnad näevad teenuse olemasolu vähemolulisena (6,8% kõrgelt, 40% pigem kõrgelt). Olulist mõju nähakse sihtgruppidele, kel puudub kodus pesumasin või kes võtavad vett kaevust. Kuna ääremaadel on sellist sihtgruppi enam, siis on põhjendatud ka suurem tunnetuslik mõju neis piirkondades.

Prügivedu

Prügiveo teenus on samuti üsna vähelevinud. Seda pakutakse 11,2% ääremaa 14,3% muudes piirkondades. Teenuse mõju hindavad kõrgemalt mitte-ääremaa piirkonnad (31,6% kõrgelt ja 36,8% pigem kõrgelt). Ääremaa piirkondades on vastavad näitajad 10% ja 50%. Teenuse mõju nähakse eelkõige küla heakorrale.

Päevakeskus

Päevakeskuse teenust pakutakse 29,2% küsitlusele vastanud ääremaade ja 27,1% muudes piirkondades. Kõrgelt või pigem kõrgelt hindab teenust 73,1% ääremaadest ja 58,3% mitte-ääremaadest, samas on teenust kõrgelt hindavate vastajate osakaal suurem mitte-ääremaades (22,2%) kui ääremaades (11,5%). Teenuse peamise mõjuna nähti suuremat suhtlemist.

Ruumide rent

Ruumide rent on levinud teenus, mis on kättesaadav umbes 85% piirkondades. Teenuse mõju hinnatakse keskmiselt, kusjuures mitte-ääremaa piirkondades hinnatakse teenust kõrgemalt (26,3% kõrgelt ning 38,6% pigem kõrgelt), kui ääremaa piirkondades (vastavalt 19,7% ja 38,2%). Ruumide rendi mõjuhinnangud jagunesid kahte peamisesse blokki. Ühelt poolt nähti mõju kohaliku elu elavdamisele ning kohalikele elanike võimalust kasutada ruume suuremate sündmuste korraldamiseks (liigitub kogukonna teenuse alla). Teiselt poolt nähti olulisena tulu teenimist seltsi kulutuste katmiseks, mis väljub defineeritud kogukonnateenuse ulatusest. Negatiivse mõjuna toodi välja potentsiaalset ebaausa konkurentsi tekkimist kohalikele turismiettevõtetele.

Sporditeenus

Sporditeenus on kättesaadav 46,1% mitte-ääremaa piirkondades ja 51,9% ääremaa piirkondades. Ääremaad hindasid sporditeenust kõrgemalt (17,1% kõrgelt ning 48,8% pigem kõrgelt). Muudes piirkondades olid vastavad näitajad 21,7% ning 33,3%. Sporditeenuse mõju nähti liikuvuse

suurenemises ja paremas tervises. Samuti mainiti võimalust suhelda teiste kogukondadega läbi rahvaspordiürituste. Mõnel juhul mainiti mõjuna ka külaliste ligimeelitamist.

Taaskasutusteenus

Taaskasutusteenust pakutakse umbes 30% küsitlusele vastanud kogukondades. Teenuse mõju hinnati üsna madalalt. Kõrgelt hindasid teenuse mõju vaid 3,8% ääremaadest ja 10% mitte-ääremaadest. Pigem kõrgelt hinnati teenust vastavalt 42,3% ja 25% vastanute poolt. Peamiselt peeti taaskasutusteenuse all silmas kasutatud riiete vahendamist ja kirbuturgude korraldamist. Mõju nähti ühelt poolt inimeste vajaduste rahuldamisele ning teiselt poolt keskkonnale (vähem asju visatakse ära).

Teater

Küsitluse põhjal on teatriteenus on kättesaadav 44,9% ääremaalistele 54,9% muudele piirkondadele. Teatri mõju kogukonnale hinnati teiste teenustega võrreldes keskmisest madalamalt. Ääremaades hindasid teenuse mõju kõrgelt 7,5% vastanutest ja pigem kõrgelt 47,5% vastanutest ning muudes piirkondades kõrgelt 20,5% ja pigem kõrgelt 26% vastanutest. Teatri all peeti silmas nii kohalike taidlusgruppide loomingu kui ka külalissetenduste toomist kogukonda. Peamise mõjuna nähti kultuuritarbimise võimaluste suurenemist ning silmaringi avardamist. Olid ka mõned vastajad, kelle jaoks olid teatrietendused oluliseks külaliste ligimeelitamise vahendiks.

Traktoriteenus

Traktoriteenus on üsna vähelevinud teenus. See on kättesaadav 6,7% ääremaadele ning 15% muudele piirkondadele. Traktoriteenuse mõju hinnati keskmisest madalamalt, kui teenust kõrgelt ja pigem kõrgelt hinnanud kokku arvestada. Suuremat mõju nägid mitte-ääremaalised piirkonnad, kus kõrgelt hindas teenust lausa 33,3% vastanutest, kuid pigem kõrgelt 16,7%. Ääremaalistest piirkondades hindasid mõju kõrgelt 15% ning pigem kõrgelt 40%. Traktoriteenuses nähti võimalust maaeluga toimetulekul ja heakorra tagamisel (lumekoristuseks talvel, põllulappide niitmisel ja kündmisel abistamist ning hädaolukordadele reageerimisel).

Lisaks neile teenustele toodi täiendavate teenustena välja veel näiteks seadmete rendi teenus, majutusteenus, paadikuuri teenus, projektijuhtimisteenus, tööturu nõustamisteenus, parkimisteenus, lugemisteenus, kaugtöö võimaluste loomine, jahindusteenus ning noortekeskuseid. Kas kõik need teenused liigituvad kogukonnateenus alla (nt majutusteenus), on raske öelda, kuna teenuste osutamise tingimuste kohta on selleks vähe informatsiooni.

6.3 Avalike objektide roll kogukonnateenuste pakkumisel

Küsitluses ja intervjuudel avalike objektide esindajatega uuriti, milline on avalike kooskäimiskohtade roll kogukonnateenuste pakkumisel, millisena nähakse seda rolli tulevikus ning mis asjaolud takistavad teenuste pakkumist avalikes kooskäimiskohtades.

Küsitletud pidasid küsitlustega kaetud avalikke objekte teenuste pakkumisel väga olulisteks. Tulevikuplaanide osas oli neid, kes olid hetkeolukorraga rahul või ei olnud teenuste pakkumise laiendamisele mõelnud ning ka neid, kellel olid teenuste arendamisega seoses suured plaanid. Tulevikus plaanitavate teenustena mainisid erinevad vastajad pea kõiki joonisel 47 toodud teenuseid, lisaks neile teenustele mainiti päästetööde teenust, juuksuriteenust ja majutusteenust. Vastustest võis mõnel juhul välja lugeda, et alati ei mahtunud planeeritud teenused käesoleva uuringu mõistes kogukonnateenuse definitsiooni alla .

Takistustena, mis piiravad avalike objektide kasutamist teenuste pakkumisel, toodi mitmel juhul välja ruumide kehv või teenuseks ebasobiv olukord, raha puudumine ning palgalise töötaja või sádeinimeste puudus. Probleemidena teenuste pakkumisel toodi mitmel korral välja KOV-i vähest tuge või koostööd, vähem mainiti seadusandlikke piiranguid (muinsuskaitse, ehitusload jms) ning probleeme toetuste taotlemisel (raha ei anta, jäigad menetlus- ja kontrolltingimused). Samad probleemid piirasid avalike objektide esindajaid ka tulevikuplaanide tegemisel.

6.4 Kogukonnateenuse toetusvajadus

Intervjuudel oli valdavaks arvamus, et toetuste fookus peaks edaspidi liikuma hoonete renoveerimiselt teenuste pakkumisele (sh neis hoonetes). Toetus võiks olla suunatud eelkõige teenuse väljatöötamisele või arendamisele, kuid mitte selle käimashoidmisele (teenus peaks suutma end ise majandada). See eeldaks toetuse taotlemisel äriplaani koostamise nõuet teenuse pakkumiseks, millest selguks, kuidas plaanitakse tagada teenuse käimashoidmine pärast selle käimalükkamist toetuste abiga. Kogukonnateenuste toetamist nähti osana Leader meetmest, mis võimaldab paremini hinnata kogukonna vajadusi ja väljatöötatavate kogukonnateenuste vajalikkust ning tagaks ka kohaliku kontrolli ning vajadusel abi ja nõustamise. Samas oli ka arvamusi, et teenuste toetamine ei peaks olema Maaelu arengukava skoobis, vaid pigem siseriiklike programmide pärusmaa.

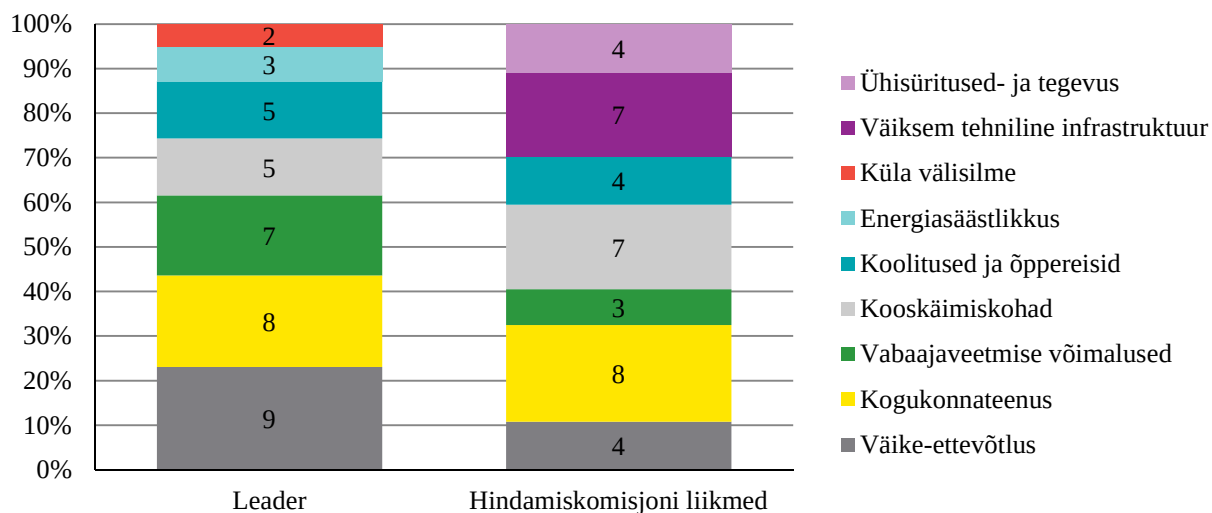
Teisalt selgus analüüsist, et ühe takistusena teenuste pakkumisel nähti mitmel juhul ka hoonete kehvva olukorda või sanitaartingimusi, mistõttu võiks väiksemas mähus säilida ka hoonete

renoveerimise võimalus. Hoonete renoveerimiseks toetuse taotlemisel tuleks taotlejad mõtlema panna, kuidas nad plaanivat hoonet üleval pidada ning milliseid teenuseid plaanitakse hoones pakkuma hakata. Selline planeerimine võiks toimuda näiteks taotluse juurde esitatavas äriplaanis. Sellise äriplaani koostamine võiks potentsiaalselt pakkuda osalise lahenduse ka ettevõtlikele ebaterve konkurentsi pakkumise probleemile. Mõeldes maja renoveerimisel läbi, mis tüüpi teenuseid osutama hakatakse, on võimalik eristada toetuseks jagatavat protsentmäära vastavalt osutatava teenuse tüübile (kogukonnateenus või väljapoole kogukonda pakutav teenus).

7. Külakogukondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri toetusvajadus

RAK-i programmiperioodil läbiviidud analüüside tulemusel kaardistati kõige enam toetust vajavate valdkondadena väiksem tehniline infrastruktuur, ühingute tegevuseks ja kogukondade ühistegevuseks vajalike vahendite soetamine, kohalikul kultuuri- ja ajaloopärandil põhinevate ürituste korraldamine, külaplatsi rajamine, külade välisilme parandamine, tööhõive säilitamine ja suurendamine ning noortetegevused^{19,20}. Tähtsuselt järgmistena nähti mängu- ja spordiväljaku rajamise, koolituste, avalike kooskäimiskohtade rajamise ning rekonstrueerimise toetamist.²¹ Samas on just sellistes valdkondades nagu avalike kooskäimiskohtade rajamine ja rekonstrueerimine, küla välisilme parandamine ja külaplatside rajamine laekunud märkimisväärselt palju taotlusi külameetme perioodil. Seega võiks eeldada, et nüüdseks on toimunud muutus ka külakogukondade toetusvajadustes.

Leader tegevusgruppide juhtide hinnangul on külakogukondadel kõige suurem toetusvajadus väike-ettevõtluse ja kogukonnateenuste väljaarendamiseks ning vabaaja veetmise võimaluste loomiseks (joonis 48). Sarnaselt tõid ka maakondlike hindamiskomisjonide liikmed esile kogukonnateenuste väljatöötamise toetamisvajadust, kuid ei rõhutanud niivõrd väike-ettevõtlust, vaid pigem kooskäimiskohtade (sh avalike objektide) ja väiksema infrastruktuuri arendamist.

Joonis 48. Leader tegevusgruppide juhtide ja hindamiskomisjonide liikmete hinnang külakogukondade toetusvajadusele.

Nii Leader tegevusgruppide juhtide kui ka hindamiskomisjonide liikmete hinnangul ei ole enam vaja suunata suuri toetussummasid uute avalike kooskäimiskohtade ehitamisele, vaid pigem tuleks

¹⁹ Uuring „Külades enamlevinud sotsiaalse ühistegevuse analüüs“, Bradley Dunbar Associates Estonia OÜ ja Saar Poll OÜ 2006

²⁰ Uuring „Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede“, Bradley Dunbar Associates Estonia OÜ ja Saar Poll OÜ 2006

²¹ Uuring „Külades enamlevinud sotsiaalse ühistegevuse analüüs“, Bradley Dunbar Associates Estonia OÜ ja Saar Poll OÜ 2006

keskenduda pooleliolevate avalike objektide ehitustööde lõpule viimisele. Seejuures mõeldakse objekte, mille puhul oli objekti rajamiseks vajalikke investeeringud planeeritud taotleda erinevatel taotlusvoorudel, kuid millest mõnelt ei õnnestunud toetust saada ja nii jäi avalik kooskäimiskoht valmis tegemata. Seega võiks uue perioodi külameetme kaudu toetada jätkuprojekte, mis võimaldaks investeeringuprojektid lõpule viia ja tagada objekti kasutuselevõtt. Samuti võiks keskenduda olemasolevate ajaloolistele objektide renoveerimisele, et neile seeläbi anda uus funktsioon.

Avalike objektide majandamisele mõeldes on mitmed Leader tegevusgrupi juhid näinud toetusvajadust ka taastuenergia kasutamise võimaluste loomiseks küla avalikes objektides. Seeläbi oleks võimalik saavutada kulude kokkuhoid ja paraneks objektide jätkusuutlik majandamine. Sarnaselt peaks olema võimalik taotleda toetust ka avalike objektide energiasäästlikumaks muutmiseks (nt majade soojustamiseks).

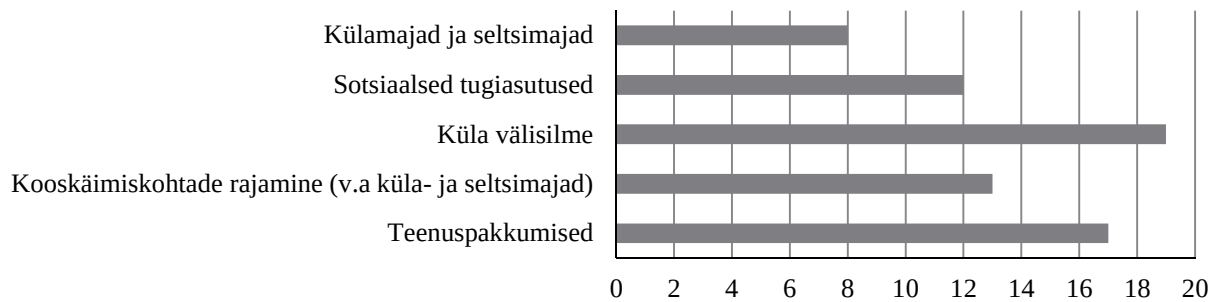
Kogukonnateenustele eraldatavad toetused peaksid olema ühekordsed ja suunatud objektide väljaarendamisele. Seejuures on soovitatav toetada avalike objektide teenustega sisustamist, et tagada nende planeeritud kasutamine ja väärtus külakogukonnale.

Üheks võimalikuks teenuste parema kättesaadavuse tagamise viisiks peeti ühisürituste korraldamist, mis oleksid suunatud küladevahelise suhtluse ja koostöömise suurendamisele. Leader tegevusgruppide ja maakondlike hindamiskomisjonide liikmete hinnangul võiks sarnane tegevuste väljaarendamise toetus kolmandale sektorile saadaval olla, kuna KOV-idel puudub sageli suutlikkus avalikke teenuseid piisaval tasemel tagada.

Koolituste ja õppereiside toetamise vajadust tõid välja nii Leader tegevusgruppide juhid, maakondlike hindamiskomisjonide liikmed kui ka külavanemad. Õppereiside puhul hinnati positiivseks võimalust õppida teistelt külakogukondadelt ja saada uusi mõtteid avalikus kooskäimiskohas tegevuste arendamiseks. Kohtumiste korraldamine loob ka külakogukondade vahelise suhtlusvõrgustiku, mis innustab inimesi edasi tegutsema. Külakogukondades, kus avalike teenuste ja kogukondade arendamine tugineb suurel määral vabatahtlike tööle, on taoline innustus ülimalt oluline. Ka külakogukondade eestvedajate ja arendajate koolitamist peetakse oluliseks, sest seeläbi on võimalik suurendada vabaühenduste ja avalike objektide majandamise jätkusuutlikkust ja eesmärgipärasust.

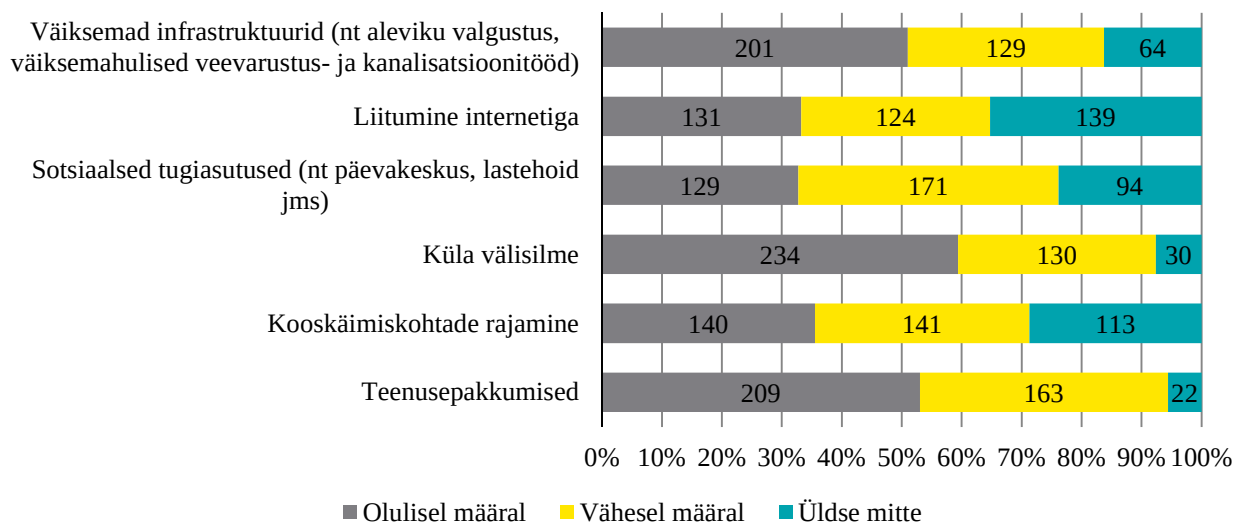
Kui analüüsida KOV-ide esindajate hinnangut külakogukondade toetusvajadusele, ilmneb, et Leader tegevusgruppide juhtidest ja maakondlike hindamiskomisjonide liikmetest tunduvalt rohkem

rõhutavad KOV-ide esindajad küla välisilme toetusvajadust (joonis 49). Samas peavad ka KOV-id oluliseks teenuste pakkumise väljaarendamist. Lisaks on KOV-ide esindajate hinnangul olulised sotsiaalsete tugiasutuste toetused. Siinjuures on rõhutatud, et toetada tuleks lastele, noortele ning peredele suunatud tegevusi (nt lastehoid, noortekeskused, vaba aja veetmise võimalused, mänguväljakud), et tagada maapiirkonnas ka elanikkonna juurdekasvu.

Joonis 49. Kohalike omavalitsuste esindajate hinnang külakogukondade toetusvajadusele.

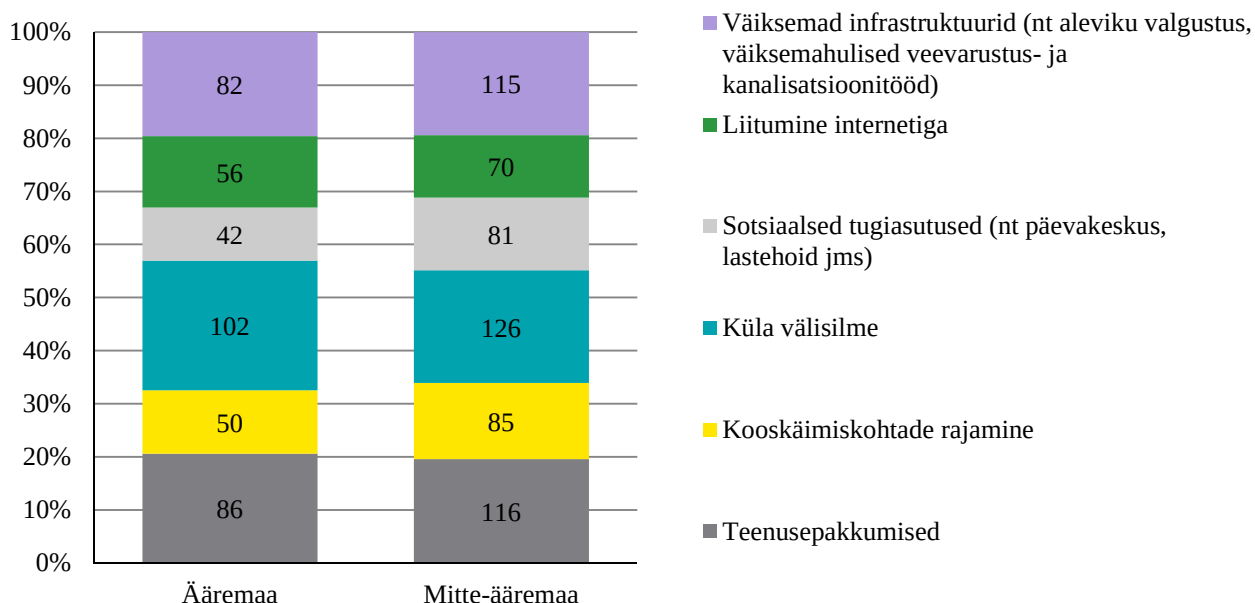
Avalike objektide esindajate hinnangul on külakogukondade toetusvajadus kõige suurem teenuste pakkumise, küla välisilme ja väiksemate infrastruktuuride valdkonnas (joonis 50). Pigem „vähesel määral“ toetusvajadust nähti internetiga liitumise, kooskäämiskohtade rajamise ja sotsiaalsete tugiasutuste jaoks. Küsitlus viidi läbi avalike objektide esindajate seas, mistõttu võivad nende hinnangud kooskäämiskohtade toetamise kohta olla kallutatud.

Joonis 50. Avalike objektide esindajate hinnang külakogukondade toetusvajadusele.

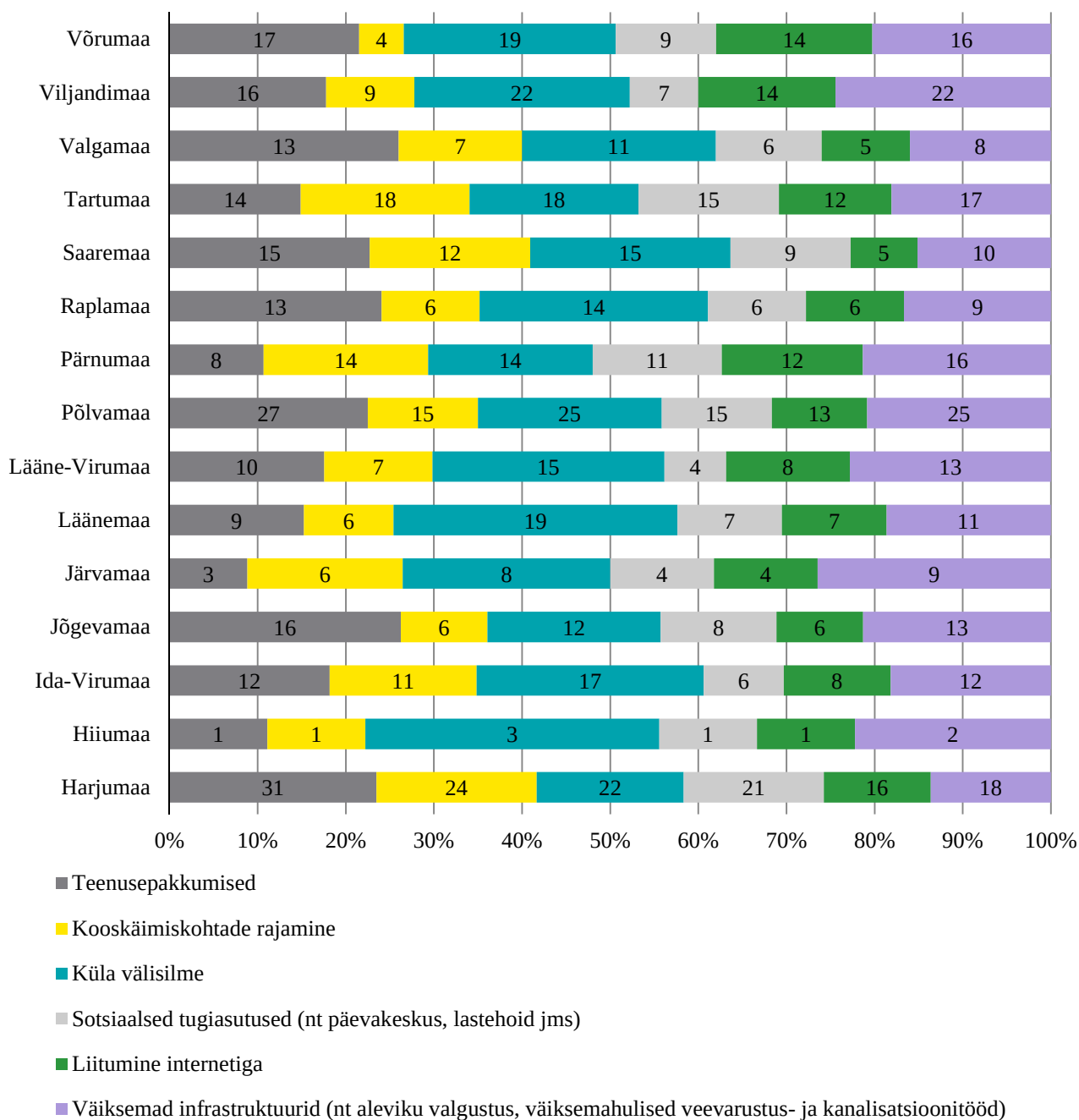
Ääremaal ja mitte-ääremaal tegutsevate avalike objektide esindajate hinnangutes külakogukondade toetusvajadusele ei esine märkimisväärsed erinevusi (joonis 51). Mitte-ääremaadel esineb mõnevõrra sagedamini „olulisel määral“ vajadus internetiga liituda ja küla välisilme parandamist

toetada. Samas hinnati mitte-ääremaal suuremaks vajadust „olulisel määral“ investeerida kooskäämiskohtade rajamisse.

Joonis 51. Ääremaa ja mitte-ääremaa avalike objektide esindajate hinnang „olulisel määral“ toetust vajavatele tegevustele.

Toetusvajaduse osas on märgata suuremaid varieeruvusi maakondade lõikes (joonis 52). Maakondade võrdlus näitab, et teenuste pakkumise toetusvajadust nähti suuremana Valgamaal, Jõgevamaal, Raplamaal, Saaremaal ja Harjumaal. Kooskäämiskohtade rajamise toetamist on vajalikumaks hinnatud Tartumaal, Saaremaal, Pärnumaal, Järvamaal, Ida-Virumaal, Harjumaal ja Valgamaal. Küla välisilme toetusvajadus tundub olevat ühtlane enamikes maakondades, kuid Tartumaal, Pärnumaal ja Harjumaal nähakse sellele kõige harvem „olulisel määral“ vajadust. Sotsiaalsete tugiasutuste toetamise vajadust hinnati kõigis maakondades teiste vajadustega võrreldes madalamalt, kõige väiksemaks on vajadust hinnatud Viljandimaal, Lääne-Virumaal ja Ida-Virumaal. Vajadus internetiga liitumist toetada on maakondade lõikes varieeruvam ja selle järele on kõige rohkem vajadust tunnetatud Võrumaal ja Pärnumaal ning kõige vähem Saaremaal. Väiksemate infrastruktuuride toetamise järele nähakse kõige vähem vajadust Harjumaal, Saaremaal ja Ida-Virumaal.

Joonis 52. Avalike objektide esindajate hinnangul olulisel määral toetust vajavad tegevused maakondade lõikes.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et tulevikus peaks toetusvajaduse üle otsustamine toimuma piirkondade põhiselt, kuna piirkondade vajadused on erinevad. Tähelepanu tuleks pöörata eelmisel programmiperioodil rajatud kooskäämiskohtade kasutusele võtmisele ja sisustamisele teenustega ning rohkem nendele piirkondadele, mis vajavad järeleaitamist üle-eestilise arengu ühtlustamiseks. Üle-eestiline fookus tuleks suunata teenuste pakkumisele, küla välisilme parandamisele ja väiksemate infrastruktuuride toetamisele.

8. Järeldused ja soovitused külameetme kontekstis

Käesolevasse peatükki on koondatud uuringu peamised järeldused ja neist tulenevad soovitused. Peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esimene neist kirjeldab olulisemaid külameetme ulatuses olevaid toetusvajadusi, kuhu tulevasel perioodil külameetme toetuste fookus suunata. Teine alapeatükk kirjeldab külameetme rakendamisega (st toetuste jagamise süsteemiga, otsustusprotsessiga ja järelevalvega) seotud tähelepanekuid ja soovitusi, ning kolmas peatükk kajastab külade uuendamise ja arendamisega seotud nõuandeteenust puudutavaid tähelepanekuid ja soovitusi.

8.1 Külameetme toetusvajadus

Antud alapeatükki on koondatud uuringu tulemusel määratletud külameetme ulatuses²² olev toetusvajadus külade uuendamisel ja arendamisel, st välja on toodud fookused, millele uuel külameetme programmiperioodil toetusi suunata. Külameetme toetuste fookust kirjeldavad järeldused ja soovitused on struktureeritud kolme, uuringu ülesehitusest tuleneva teemabloki alla: avalike kooskämiskohtade toetamine, toetused muu sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parendamiseks ning kogukonnateenused.

Avalike kooskämiskohtade toetamine

Avalike objektide toetamisvajadus on eelnevatel programmiperioodidel saanud külameetmest ja teistest Euroopa Liidu ning riiklikest toetusprogrammidest olulisel määral leevendust, kuid pole lõpuni rahuldatud. Objektide füüsilises olukorras ja investeerimisvajaduses on erinevusi külakogukonniti, piirkonniti ning ka objekti haldajast tulenevalt. Seetõttu võiks objektide toetamine jätkuda, kuid toetusi tuleks rohkem suunata.

- ▶ Küsitlusele vastajate hinnangutele tuginedes, on praeguseni **toetamata avalike objektide toetusvajadus** jätkuvalt üsna suur.. Kuna seni toetamata objektidest on valdav osa kohalike

²² Euroopa Liidu ettepaneku (2011/0281 „Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta“) artikli 21 kohaselt hõlmab külameetme toetus perioodil 2014–2020 eelkõige järgmist: „(a) maapiirkondade omavalitsuste arengut ja nende põhiteenuseid käsitlevate kavade ning Natura 2000 alade või muude kõrge loodusliku väärtusega alade kaitse- ja majandamiskavade koostamine ja ajakohastamine; (b) investeeringud igat liiki väikeinfrastruktuuri loomisse, tõhustamisse või laiendamisse, sealhulgas investeeringuid taastuvatesse energiaallikatesse; (c) lairiba-infrastruktuur, sealhulgas selle loomine, tõhustamine ja laiendamine, passiivne lairiba-infrastruktuur ning juurdepääs lairibaühendusele ja avalikele e-valitsuse lahendustele; (d) investeeringud maaelanikkonnale ettenähtud kohalike põhiteenuste (sealhulgas vaba aja tegevused ja kultuur) loomisse, tõhustamisse või laiendamisse ning nendega seotud infrastruktuuri; (e) avaliku sektori asutuste investeeringud puhkemajanduse infrastruktuuri, turismiteabesse ja turistlike vaatamisväärsuste viitadega varustamine; (f) uuringud ja investeeringud, mis on seotud külade ja maapiirkondade kultuuri ja looduspärandi säilitamise, taastamise ja selle kvaliteedi parandamisega, sealhulgas sotsiaalmajanduslikud aspektid; (g) investeeringud, mille eesmärk on maapiirkonna asulate läheduses toimuvate tegevuste ümberpaigutamine ning nende piirkondade lähedal asuvate hoonete või teiste rajatiste ümberehitamine, et parandada asula elukvaliteeti ja suurendada keskkonnatõhusust.

omavalitsuste omandis ja hallata, siis tuleb koostöös Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumiga mõelda võimalustele korrastada ka KOV-ide omandis olevaid objekte.

- ▶ Eelnevatel külameetme taotlusperioodidel oli tavapärane, et toetuse saajad olid **avalike objektide rajamise või renoveerimise planeerinud etappidena**, kus iga etapi läbiviimiseks plaaniti eraldi toetust taotleda. Samas ei olnud kindel, et pärast esimese etapi finantseerimist rahuldatakse ka teise etapi toetuse taotlus. Sellest tuleneb oht, et need avalikud objektid jäävad poolikuks ning objekte ei saa eesmärgipäraselt kasutusele võtta. Seetõttu tuleb toetused esmajärjekorras suunata objektidesse, millesse on märkimisväärsed toetussummasid juba investeeritud, kuid mille kasutuselevõtt seisab väiksemate täiendavate investeeringute taga. Siiski on sellise universaalse kriteeriumi kehtestamine ebamõistlik (jagada toetust lõpetamata objektidele) ning võib viia veel suurema toetusrahade kulutamiseni. Vaadata tuleb ka täiendava toetuse asjakohasust, võttes kriteeriumiks avaliku objekti kasutuselevõtu võimalused peale lisainvesteeringu tegemist. Kindlasti tuleb **uuel programmiperioodil vältida objektide osalist rahastamist**. Ühekordse toetuse tulemusel peaks objekt jõudma kasutuskõlblikku järku.
- ▶ Järgmisel programmiperioodil tuleb oluliselt **piirata uute avalike objektide rajamise toetamist**. Tähelepanu tuleb suunata maapiirkonnas **olevate objektide kasutuselevõtule avalike kooskäämiskohtadena** (nt koolimajade tühjad ruumid, kasutusest väljas olevad lasteaedade hooneid). Samuti tasub kaaluda ajaloolise väärtusega majade renoveerimist ning nendele uue funktsiooni andmist, võttes neid kasutusele avaliku kooskäämiskohana. Erandkorras võib toetada uue avaliku objekti rajamist piirkondadesse, kuhu eelmisel programmiperioodil läks minimaalsel määral toetusi või kus avalikud kooskäämiskohad mõistlikus raadiuses täiesti puuduvad. Igas külakogukonnas ei pea tingimata olema eraldiseisvat avalikku objekti, vaid kaaluda tuleb ka lähedal asuvate naaberpiirkondade kooskäämiskohtade ühist kasutamist.
- ▶ Avalike objektide puhul tasub kaaluda nende **energiasäästlikumaks muutmise toetamist**, et alandada majandamiskulusid. Siinjuures tuleks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga läbi rääkida, milliseid lahendusi avalike kooskäämiskohtade energiasäästlikumaks muutmiseks kasutada (nt Kredexi või Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusmeetmete kaudu). Muuhulgas on soovitatav uuel programmiperioodil

külameetmest jagatavate avalike objektide renoveerimistoetuste puhul energiasäästlikkuse tagamist ühe kriteeriumina arvesse võtta.

Toetused muu sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parendamiseks

Toetusvajadus muu sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri edendamiseks erineb piirkondade lõikes oluliselt, mistõttu tuleb **toetusvajadusele läheneda piirkondade põhiselt**. Erinevused piirkondade toetusvajadustes võivad olla põhjustatud näiteks eelnevalt erinevatest fondidest ja meetmetest saadud toetuste hulgast või tuleneda piirkonna üldisest arengutasemest. Samas ei suudetud uuringu käigus tuvastada toetusvajaduste erinevust ääremaa ja mitte-ääremaa piirkondade lõikes.

Üle-eestiliselt nähakse maakondades **kõige suuremat toetusvajadust järgmistes valdkondades**.

- ▶ Teenuste pakkumise väljaarendamiseks ehk kogukonnateenuste algatamiseks ja avalike objektide sisustamiseks kogukonnale vajalike teenustega
- ▶ Küla välisilme parandamiseks
- ▶ Väiksema tehnilise infrastruktuuri arendamise toetamiseks (nt väiksemahulised valgustus-, veevarustus- ja kanalisatsioonitööd)

Eelnevast tulenevalt tuleb toetuste jagamine korraldada piirkondade põhiselt. See tähendab, et toetatavate valdkondade määratlemisel keskendutakse ühe konkreetse piirkonna vajadustele ja selle piirkonna taotlusi hinnatakse ka konkreetse piirkonna vajadustest lähtuvalt.

Külameetme toetuse **fookus** peab edaspidi liikuma hoonete renoveerimiseks tehtavatelt investeeringutelt **teenuste pakkumisele, st avalike kooskämiskohtade tegevustega sisustamisele** (sh tegevustega, mida viiakse läbi nendes hoonetes). See aitaks kaasa hoonete eesmärgipärasele ja aktiivsele kasutusele ning suurendaks tehtud investeeringu tasuvust. Toetus tuleb suunata eelkõige teenuse väljatöötamisele või arendamisele, kuid mitte selle käimashoidmisele (teenus peaks suutma end ise majandada). See eeldaks toetuse taotlemisel äriplaani koostamise nõuet teenuse pakkumiseks, millest selguks, kuidas plaanitakse tagada teenuse käimashoidmine pärast selle käimalükkamist toetuste abiga.

Suurima mõjuga teenusteks kogukonnale hinnati vaba aja veetmisega seotud teenused, kuid ka heakorra tagamisega seotud teenused (mis seonduvad ka suurima toetusvajaduse hinnangutega). Teenuse mõju hinnati ääremaadel ja mitte-ääremaadel üsna erinevalt, mis kinnitab piirkonnapõhise lähenemise vajadust.

Kogukonnateenused

Kogukonnateenuse mõistet tõlgendatakse mitmeti ning seetõttu on arusaam kogukonnateenusest varieeruv ja ebamäärane. Tulenevalt vajadusest külameetme fookust enam teenuste pakkumisele suunata, on oluline ka kogukonnateenuse mõiste lahtimõtestamine.

Soovitame toetusmeetmete kontekstis kogukonnateenust määratleda kui kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutavat teenust, mis lähtub kogukonna vajadustest. Kogukonnateenus vastab järgmistele tunnustele.

- ▶ Teenust pakutakse teenuse osutamiseks mõistliku suurusega külgnevas piirkonnas.
- ▶ Teenus on kogukonnaliikmetele vajalik, kogukonna algatuslik ja kättesaadav kõigile kogukonna liikmetele (v.a teenuse iseloomust tulenevad piirangud).
- ▶ Teenus on suunatud kogukonna liikmetele (teenuse iseloom on selline, et see on suunatud valdavalt oma kogukonna liikmetele).
- ▶ Teenust pakuvad kogukonna liikmed.
 - Teenuse pakkuja on piirkonnas tegutsev ühendus, ettevõte, eraisik või eraisikute rühm.
 - Erandjuhul, kui teenus on piirkonnale äärmiselt vajalik, kuid kohapeal puudub teenuse osutamiseks võimekus, võib lubada kasutada ka kogukonnavälist teenusepakkujat.
- ▶ Tegemist ei ole avaliku teenusega (KOV ei ole võtnud endale teenuse pakkumise kohustust).
- ▶ Teenus on kasumit mittetaotlev, kuid kahjumit mitte põhjustav. Teenus ei toimiks avatud turusituatsioonis ning ei paku kõlvatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele.
- ▶ Teenust pakutakse kogukonnale mõõduka hinna eest või tasuta (võib olla teenus-teenuse vastu pakkumine), sama teenuse pakkumisel kogukonnast väljapoole peaks hinnakiri vastama turu tasemele.

Külades kogukonnateenuse nime all pakutavad teenused ei vasta alati antud uuringu kontekstis kasutatavale kogukonnateenuse mõistele. Lisaks tüüpilistele kogukonnateenustele esineb teenuseid, mis on suunatud valdavalt kogukonnast väljapoole (nt majutusteenus, ruumide rent seminarideks jne). Sellised tegevused võivad aga osutada kõlvatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele, kuna toetusmäär külaseltsidele on kõrgem kui ettevõtetele ning tihtipeale kasutatakse külamajades vabatahtlikku tööjõudu, mistõttu pakutakse teenuseid turuhindadest oluliselt soodsamalt. Seetõttu on MTÜ-de seas oluline just sellise mõtteviisi kujundamine (nt koolituste kaudu), et toetuse määr peaks sõltuma tegevuse sisust ja eesmärkidest, mitte teenuse osutaja juriidilisest üksusest (st nt

MTÜ või OÜ) See ei tähenda, et seltsid ei tohiks ettevõtluse tüüpi tegevustega tegeleda, kuid need tegevused tuleb teistest selgelt eristada (seda nii toetuse määralt kui teenuse hindadelt). Teenuste pakkumise läbimõtleamiseks on hea vahend äriplaani koostamine teenustele toetuse taotlemisel.

Kuna kogukonnateenuse puhul ei ole tegemist alati üheselt määratletava definitsiooniga (üks teenus võib ühes piirkonnas olla kogukonnateenus, kuid teises mitte), siis ei saa toetuse otsuseid teha vaid ranget kontrollküsimumstikku järgides, vaid toetuse jagamisel on tarvilik kaalutluse laiem kasutamine. Kogukonnateenuste pakkumise toetamisele on oluline läheneda rohujuure tasandil.

8.2 Külameetme rakendamine

Kui eelmine alapeatükk kirjeldas soovitusi külameetme sisulise fookuse kohta, siis antud alapeatüki tähelepanekud ja soovitusel on seotud meetme korraldamise ja rakendamisega, st need keskenduvad uuringu käigus tuvastatud aspektidele toetuste jagamise süsteemis, otsustusprotsessis ja järelvalves.

Uuel Maaelu Arengukava programmiperioodil 2014–2020 tuleks külameetme rakendamisel kaaluda alljärgnevaid korralduslikke soovitusi ja muudatusvajadusi, mis suurendaksid külameetme rakendamise tõhusust ja tagaksid jagatavate toetuste eesmärgipärasust.

- ▶ Tuginedes uuringu käigus läbiviidud intervjuudele ja analüüsi käigus tuvastatud piirkondlikele erinevustele toetusvajadustes, on külameetme rakendamine läbi **Leader lähenemise** mõistlik. Kuna Leader lähenemise raames on võimalik meetet kujundada ja taotlusi hinnata piirkondlikult, võimaldab see kohalike eripäradega paremini arvestada ja toetusi jagada vastavalt piirkonna vajadustele. Samuti kaob seeläbi dubleerimine, mida seni intervjuude käigus Leader programmi ja MAK-i meetme 3.2 vahel esile toodi.
- ▶ Toetuste jagamise otsustusprotsessis tuleks silmas pidada järgmist.
 - Tagada **rotatsioon** taotluste **hindamiskomisjonides**, et vältida korruptsiooni. Seejuures oleks võimaluseks ka kaaluda riiklikult tasandilt ühe **erapooletu hindamiseksperdi kaasamist** taotluste hindamiskomisjoni, et tagada suurem neutraalsus ja riiklike eesmärkide jälgimine.
 - Avalike objektidega seotud taotluste sisukuse ja asjakohasuse hindamiseks tuleks käia **kohapeal olukorraga tutvumas**, et hinnata taotleja reaalsel toetusvajadust.
 - Toetuste jagamisel peab maakondlik ja/või Leaderi hindamiskomisjon arvesse võtma nii maakonnasisest kui ka naabermaakondade avalike objektide paiknemise

geograafilist tasakaalu. Eesmärgiks oleks tagada asjakohane objektide tihedus, võttes arvesse ka piirkonna elanikkonna tihedust.

- Taotleja ühe toetusprojekti elluviimise **järelevalve tulemused** peaksid olema sisendiks järgmise toetuse heakskiitmisotsuse langetamisel.
- ▶ Toetuse taotlejate **teadlikkust mittetulundusliku tegevuse 90% ja majandusliku tegevuse 60% toetusmäära** kohta tuleb tõsta. Nimelt aitaks see vähendada olukordi, kus mittetulunduslikule tegevusele toetust saanud vabaühendused hakkavad mingil hetkel pakkuma teenuseid, mis põhjustavad ebaausat konkurentsi piirkonna ettevõtlusele. Muuhulgas võib mõnele toetuse saajale 90% toetuse taotlemine kitsenduseks muutuda, sest algselt planeeritud teenuseid pole viie aasta jooksul peale toetuse saamist võimalik pakkuma hakata, kui need on majandusliku tegevuse iseloomuga. Seega muutub nendel viiel aastal ka objekti ülalpidamine toetuse saaja jaoks keeruliseks, sest planeeritud tegevuse eest veel tulu ei saada. Teadlikkuse saavutamine on võimalik läbi koolituste.
- ▶ Toetuse taotluse ühe osana tuleks muuta **kohustuslikuks nõudeks äriplaani esitamine.** Seda nii avalike objektide renoveerimise kui ka teenuste väljaarendamist taotlevatele toetustele, et ajendada toetuse saajaid toetusega seotud objekti hilisemat ülalpidamist ja majandamist pikemaajaliselt ette planeerima -. Avalikele objektidele suunatud äriplaanide koostamiseks tuleb potentsiaalsetele toetustele taotlejatele, kuid ka avalike objektide esindajatele, korraldada koolitusi, mida võiks organiseerida koos mõne nõuandeteenuse pakkujaga.
- ▶ Avalikuks kasutamiseks ettenähtud objektide soetamiseks toetuse saamisega kaasnevate **lepingute kvaliteeti tuleb tõsta** läbi. Üheks võimaluseks on avaliku kasutuse ning omanike ja haldajate vahelisi suhteid reguleerivate **näidislepingute koostamine** (nt vara tasuta kasutamise leping).
- ▶ Võttes arvesse avalikesse kooskämiskohtadesse tehtavate **investeeringute suurt mahtu** ning objektides avalike teenuste väljaarendamisele kuluvat aega, on soovitatav pikendada hoonete **avaliku kasutuse kohustust** viielt aastalt pikemale perioodile. Selleks on mitu alternatiivset lahendust:
 - Pikendada avalikuks kasutuseks mõeldud investeeringute puhul objekti kohustuslikku avaliku kasutuse perioodi meetme regulatsioonides. Avaliku kasutuse kohustuse pikendamine tooks kaasa ka järelevalveperioodi pikenemise, kuid seoses järelevalve nõuete leebumisega pärast Euroopa Liidu kohustusliku järelevalve aja

lõppu, saavad Põllumajandusministeerium ja PRIA järelkontrolli valimi suuruse ja moodustamise aluseid paremini juhtida (nt võtta valimisse vaid kahtlust äratavad või probleemaatilised investeeringud), mistõttu ei pruugi täiendavad järelvalvest tingitud kulutused olla kuigi suured.

- Teine võimalus on kaudsem. Nimelt on kohalike omavalitsuste teavitamise ja avaliku kasutuse lepingu näidiste levitamise kaudu võimalik mõjutada KOV-i ja taotleja vahel sõlmitava lepingu pikkust. Seejuures reguleeriks peale järelevalveperioodi lõppu avaliku kasutuse kohustuste täitmist toetuse saaja ja kohaliku omavalitsuse vahel sõlmitud avaliku kasutuse leping ning kohalikele omavalitsustele langeks ka järelevalvekohustus.

8.3 Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenus

Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenused on külakogukondade arendamisega tegelevate vabäühenduste, avalike objektide ja kohalike omavalitsuste esindajate jaoks vajalikud ning kasulikud. Kogukonna arengu konsulentide pakutavatest teenustest on kõige enam kasutatud projektidokumentatsiooni koostamist ja külamaja teenuste väljaarendamist.

Mitmed käesolevas aruandes antud soovitusel (nt äriplaani koostamise nõue hoonete majandamiseks ja teenuste pakkumiseks) on väljakutseks projektide taotlejatele, mistõttu muutub kvaliteetse nõuandeteenuse vajalikkus antud valdkonnas veelgi tähtsamaks.

Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenuse parema kättesaadavuse ja kvaliteedi nimel tuleks teha järgmist.

- ▶ **Tõsta sihtgruppide seas teadlikkust kogukonna arengu konsulentidest**, sest praegu ei ole sihtgruppid teadlikud konsulentide olemasolust ja nende pakutavatest teenustest külaelu arendamisel.
- ▶ Paljud konsulendid on seotud ka Leader tegevusgruppide, maakondlike arenduskeskuste ja Külaliikumine Kodukant maakondlike keskustega, kuid tihtipeale ei eristata nende eelmainitud rolle neile antud kogukonna arengu konsulendi kutsest. Seetõttu võib esineda olukordi, kus sihtgruppid ei ole teadlikud, et said just nõu kogukonna arengu konsulendi kutset omavalt isikult. Sellest tulenevalt tuleb **atesteeritud kogukonna arengu konsulente esile tõsta**, kui vastavas valdkonnas kutset omavaid nõuandjaid. See aitaks eristada kutsega konsulente teistest teenusepakkujatest.

- ▶ **Suurendada kogukonna arengu konsulentide lähedust kogukonnale**, et tagada võrgustiku jätkusuutlikkus. Selle eelduseks on atesteerida suurem arv kogukonna arengu konsulente, et konsulentide võrgustik oleks Eestis ühtlaselt levinud. Täiendavate kogukonna arengu konsulentide koolitamisel on oluline pöörata tähelepanu ühtlase oskuste ja teadmiste taseme tagamisele, et kindlustada kvaliteetsete nõuandeteenuste pakkumine.
- ▶ Lisaks oleks kogukonna arengu konsulentide teenuste kasutamiseks vaja välja töötada **rahastamisskeem**, sest paljud vabaühenduste ja avalike objektide esindajad oleksid küll külaelu arendamisel nõuandeteenusest huvitatud, kuid neil puuduvad teenuste kasutamiseks vajalikud rahalised vahendid. Toimida võiks ettevõtlusmeetmetega sarnane süsteem, kus teatav arv nõustamistunde on tasuta. Samas võiksid nõustamisteenuse kasutamisega tekkivad kulud olla projekti kogueelarves teatud protsendi ulatuses abikõlblikud. Seejuures võiks sätestada, et abikõlblikud on ainult atesteeritud kogukonna arengu konsulentide pakutavate teenuste kulud, sest nii tagatakse kogukonna arengu konsulentide kui valdkonna ekspertide pakutava kvaliteetse nõuandeteenuse kasutamine.
- ▶ Tulenevalt vähesest teadlikkusest kogukonna arengu konsulendi kutse ja teenuste kättesaadavuse kohta, on vajalik kogukonna arengu konsulentide võrgustiku **tugevam seostamine külaelu arendamisele suunatud laiemal nõuandesüsteemiga**. See aitaks vastava valdkonna nõuandesüsteemi juures tagada kvaliteetse kogukonna arengu nõuandeteenuse pakkumist ning parendaks ka kogukonna arengu nõuandeteenuse kättesaadavust. Kuna kogukonna arengu konsulendid on konkreetsete piirkondade külakogukondade vajadustega kursis, tuleks kaaluda konsulentide **kaasamist Leader tegevusgruppidesse**. Näiteks võiks iga Leader tegevusgrupi juures töötada atesteeritud kogukonna arengu konsulent, kuid nad ei osaleks taotluste hindamisprotsessis. Kogukonna arengu konsulentide võrgustiku hoidmine eraldiseisva süsteemina ei ole mõistlik, sest sel juhul ei ole tagatud infoliikumine erinevate külaelu arendamisega tegelevate teenuspakkujate (st Leader tegevusgrupid, maakondlikud arenduskeskused jt) vahel ja nende teenuse optimaalne kasutamine.

9. Kokkuvõte

Ernst ja Young Baltic AS viis Põllumajandusministeeriumi tellimusel vahemikus 16.03–01.12.2012 läbi uuringu „Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju kogukonnale ning investeeringute vajadus sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks maapiirkondades“.

Uuringu eesmärgiks oli vaadata, mida on aastatega külade arendamisel ja uuendamisel ära tehtud, kuidas see on kogukondadele mõjunud, milline on hetkeolukord ning milline on sotsiaalse- ja tehnilise infrastruktuuri toetusvajadus maapiirkondades. Uuringu keskmes olid külameetmest toetust saanud ning mittesaanud küla-, seltsi- ja kultuurimajad kui avalikud kooskäimiskohad, mille puhul analüüsiti nende majanduslikku olukorda ja võimalusi nende kestliku majandamise tagamiseks. Uuringus analüüsiti külade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri hetkeolukorda ning vajadusi, analüüsiti seniste toetuste mõju ja uuriti süvitsi kogukonnateenuste ning kogukonna arengule suunatud nõuandeteenuse vajadusi ja võimalusi järgmisel Euroopa Liidu toetusfondide programmiperioodil.

Uuringu raames tehti 158 intervjuud külavanemate, Leader tegevusgruppide juhtide, maakondlike hindamiskomisjonide liikmete, kohalike omavalitsuste, vabaühenduste, avaliku sektori asutuste, seotud katusorganisatsioonide ja ekspertidega. Samuti korraldati küsitlus avalike objektide esindajate seas (394 vastust, 725 väljasaadetud küsimustikku) ning viidi läbi dokumendianalüüs (sh varasemate uuringute ja hindamiste analüüs, lepingute analüüs ning KOV-ide eelarvete analüüs). Samuti koostati erinevate andmebaaside põhjal küla-, rahva- ja kultuurimajade (edaspidi avalike kooskäimiskohtade) andmebaas ja loodi avalike objektide kaart.

Uuringu tulemused on allpool peatükkide lõikes kokku võetud, igast peatükist on välja toodud kõige olulisem.

9.1 Avalikuks kasutamiseks olevad objektid ja nende olukord

Uuringu käigus kaardistati andmebaaside põhjal 931 avalikuks kasutuseks mõeldud küla-, seltsi- ja kultuurimaja. Avalike kooskäimiskohtade arv 1000 elaniku kohta on maakondade lõikes ebahütlane. 1000 elaniku kohta on vähem objekte suuremate linnadega maakondades ning enam saartel ja suurte linnadeta piirkondades. Vahed piirkondade vahel on suured (ca kaheteistkordsed), samas, jättes välja suuremad linnapiirkonnad, vähenevad erinevused oluliselt. Objektide arv 100 km² kohta on aga maakondade lõikes tunduvalt ühtlasem (vahed piirkondade vahel ca kahekordsed). Antud näitaja puhul suuremate linnade kõrvalejätmine tulemusi tugevalt ei mõjuta.

Objektide tihedus on väiksem maakondades, kus üldine rahvastikutihedus on madal või kus paikneb looduslikest tingimustest (nt sood, metsad) tulenevaid väherahvastatud piirkondi.

Avalike kooskäämiskohtade omanikud on valdavalt kohalikud omavalitsused, umbes kolmandik objektidest on vabaühenduste ja teiste väiksemate gruppide omandis. Kooskäämiskohtade haldajate hulgas on aga oluliselt rohkem vabaühendusi. Kõige tihedamini oli avalikul kooskäämiskohal erinev omanik ja haldaja just külameetmest toetust saanud avalike kooskäämiskohtade puhul.

Juhul kui avaliku kooskäämiskoha omanik ja haldaja on erinevad, siis on nende vaheliste suhete reguleerimiseks enamasti sõlmitud leping. Omanike ja haldajate vahelisi suhteid reguleerivate lepingute kvaliteet on ebaühtlane. Tihti jäävad need väga üldsõnaliseks ning jätavad reguleerimata mitmed olulised valdkonnad. Nii on näiteks ka objektide avaliku kasutuse nõue lepingutes tihti üldsõnaline või puudub sootuks. Tasu võtmise õigus on defineeritud lepingutes ainult umbes kolmandikul juhtudest. Lepingute kehtivus jääb enamasti 6–10 aasta vahele, kuid tendents on, et lepingute kestvus perioodil 2003–2011 on pikenenud.

Aastatega on toetuste abil avalike kooskäämiskohtade füüsilise olukorra parendamisel palju ära tehtud, eriti suur roll on küla-, seltsi ja kultuurimajade olukorra parendamisel olnud külameetmel. Seda näitas külameetmest ja muudest allikatest toetust saanud ning toetust mittesaanud avalike kooskäämiskohtade tehnilise olukorra ja investeeringuvajaduse võrdlus. Siiski esineb veel kehvast olukorras olevaid küla-, seltsi ja kultuurimajasid. Need majad on valdavalt KOV-ide omandis ja hallata. Samuti on mitmeid lõpuni valmishitamata kooskäämiskohti, mis ei pruugi ilma täiendava toetuseta kasutamiskõlblikuks saada.

Avalike kooskäämiskohti kasutatakse kõige enam ürituste ja huviringide korraldamiseks ning ruumide rendiks. Harvemini pakutakse majades avalikke või kogukonnateenuseid.

Kõige olulisemaks avalike kooskäämiskohtade majandamise allikaks on KOV-ide eraldised. Majandamiskulude kontrolli all hoidmise puhul hindasid objektide haldajad suureks ka vabatahtliku töö panust, mis on mõistetu, kuna rohkem kui pooltes avalikes kooskäämiskohtades ei ole tööl tasustatud töötajaid. Samuti kaetakse rohkem kui kümnendik majandamiskuludest teenuste osutamisest saadud tuludest. Tasu võetakse enamasti objekti ruumides ürituste korraldamise eest, huviringid on kogukonnale tavaliselt tasuta. Võetava tasu suurus on enamasti turuhinnast madalam, mistõttu võivad avalikud objektid mõne teenuse pakkumisel (nt ruumide rent ja turismiteenus) osutada kõlvatut konkurentsi piirkonna turismiettevõtetele.

Kohalike omavalitsuste eelarvete analüüs näitas, et koos majanduslangusega on oluliselt vähenenud ka avalike kooskäämiskohtade rahastamine. Elaniku kohta investeeritakse avalikesse kooskäämiskohtadesse vähem ääremaaadel.

9.2 Külameetme mõju avalike objektide kasutamisele ja kogukonna arengule

Kuigi toetuse saajate hinnangul on investeeringutoetused avaldanud positiivset mõju avalike kooskäämiskohtade kasutamiskiivsusele, siis kooskäämiskohtade kasutamiskiivsuse võrdlemine gruppide lõikes seda ei kinnitanud. Põhjused, miks külameetmest toetust saanud avalikke kooskäämiskohti kasutatakse harvem kui muid kooskäämiskohti, võivad tuleneda nende omanike ja haldajate ning hoonete tüübist. Näiteks tihti on KOV-ide omandis ja KOV-ide hallata olevates avalikes kooskäämiskohtades enamkasutatavad suuremad kultuurimajad või rahvamajad ning selliseid kooskäämiskohti on muude toetuse saajate ja toetust mittesaanute hulgas rohkem kui külameetmes.

Külameetme toetuste mõju külakogukonna seltsielule, kultuurilisele elule ja koostööle on pidanud suureks nii avalike objektide esindajad kui KOV-ide esindajad.

9.3 Kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenus

Üldiselt kasutavad avalike kooskäämiskohtade esindajad investeeringuprojektidele toetuse taotlemisel ja investeeringute elluviimisel nõuandeteenuseid väga palju, sest ainult 13% vastajatest polnud mingit nõuandeteenust investeeringuprojektidega seoses kasutanud. Sealjuures on kogukonna arengu konsulentide nõuannet kasutanud umbes kolmandik avalike kooskäämiskohtade esindajatest ja umbes pooled intervjuueeritud kohalikest omavalitsustest.

Kogukonnaarengu konsulentide teenuse kättesaadavust piiravad vähene teadlikkus nende tegevusest, konsulentide väike arv ning vähene seostatus nõuannet pakkuvate organisatsioonidega. Konsulente ei seostata tihti ka kutsevõrgustikuga, vaid pigem konkreetse inimestega või hoopis teiste asutustega, millega konsulendid nõustamise kõrvalt seotud on. Seetõttu esineb ka palju arusaamatust seoses kogukonna arengu konsulentide nõuandeteenusega ning seda peetakse dubleerivaks.

Kogukonna arengu konsulentide pakutavatest teenustest on kõige enam kasutatud projektidokumentatsiooni koostamist ja külamaja teenuste väljaarendamist. Kogukonna arengu konsulentide antud nõu pidasid kasulikuks või pigem kasulikuks kõik teenust kasutanud avalike

kooskäämiskohtade esindajad, samas puuduvad eristuvad seosed kogukonna arengu konsulentide nõustatud taotluste ja teiste nõuandeteenuse pakkujate nõustatud taotluste edukuse vahel.

Ka taotlejate hulgas, kes ei ole varasemalt konsulentide nõu kasutanud, on märgatav huvi teenuse kasutamise vastu, kuid võimalusi teenust kasutada nähakse enamasti vaid juhul, kui teenus on abikõlblik. Avalike kooskäämiskohtade esindajate ja külavanemate hinnangul vajatakse nõuandeteenuseid kõige enam projektitaotluste koostamisel ja kogukonna kaasamise teemadel.

Samas ei ilmne nõuande saamise juures olulisi eelistusi teenuspakkujate osas. Nõuandeteenuste pakkujate arvukuse ja nende tegevuste kohatise dubleerimise tõttu (nt projekti- ja investeringutaotluste koostamise nõustamine) pole kogukonna arengu konsulendid suutnud ennast külaelu arendamisel veel täiel määral positsioneerida.

9.4 Kogukonnateenus

Kogukonnateenuste pakkumist peetakse maapiirkondades teenuste pakkumise elavdamisel üheks võtmetegevuseks. Samas tõlgendatakse kogukonnateenuse mõistet mitmeti ning seetõttu on arusaam kogukonnateenusest varieeruv ja ebamäärane. Tulenevalt vajadusest külameetme fookust enam teenuste pakkumisele suunata, on oluline ka kogukonnateenuse mõiste lahtimõtestamine.

Soovitame toetusmeetmete kontekstis kogukonnateenust määratleda kui kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutavat teenust, mis lähtub kogukonna vajadustest. Kogukonnateenus peaks vastama järgmistele tunnustele.

- ▶ Teenust pakutakse teenuse osutamiseks mõistliku suurusega külgnevas piirkonnas.
- ▶ Teenus on kogukonnaliikmetele vajalik, kogukonna algatuslik ja kättesaadav kõigile kogukonna liikmetele (v.a teenuse iseloomust tulenevad piirangud).
- ▶ Teenus on suunatud kogukonna liikmetele (teenuse iseloom on selline, et see on suunatud valdavalt oma kogukonna liikmetele).
- ▶ Teenust pakuvad kogukonna liikmed.
 - Teenusepakkuja on piirkonnas tegutsev ühendus, ettevõtte, eraisik või eraisikute rühm.
 - Erandjuhul, kui teenus on piirkonnale äärmiselt vajalik, kuid kohapeal puudub teenuse osutamiseks võimekus, võib lubada kasutada ka kogukonnavälist teenusepakkujat.
- ▶ Pole avalik teenus (KOV ei ole võtnud endale teenuse pakkumise kohustust).

- ▶ Kasumit mittetaotlev, kuid kahjumit mittepõhjustav. Teenus ei toimiks avatud turu situatsioonis ning ei paku kõlvatut konkurentsipiirkonna ettevõtetele.
- ▶ Teenust pakutakse kogukonnale mõõduka hinna eest või tasuta (võib olla teenus-teenuse vastu pakkumine), sama teenuse pakkumisel kogukonnast väljapoole peaks hinnakiri vastama turu tasemele.

Külades pakutakse erinevaid teenuseid, enampakutavateks teenusteks on huviringid, ruumide rent, ja infoteenus. Samas ei vasta kogukonnateenuse nime all pakutavad teenused alati antud uuringu kontekstis kasutatavale kogukonnateenuse mõistele. Lisaks tüüpilistele kogukonnateenustele esineb teenuseid, mis on suunatud valdavalt kogukonnast väljapoole (nt majutusteenus, ruumide rent seminarideks jne). Kuna toetusmäär külaseltsidele on kõrgem kui ettevõtetele ning tihtipeale kasutatakse külamajades vabatahtlikku tööjõudu, siis mõningatel juhtudel osutatakse teenuseid turuhindadest oluliselt soodsamalt. Turuhinnast madalama hinnaga teenust müües võivad avalike objektide omanikud ja/või haldajad osutada kõlvatut konkurentsipiirkonna ettevõtetele.

Küsitletud avalike kooskäimiskohtade esindajate hinnangul oli suurim huviringidest, heakorraga seotud teenustest ning avalikest internetipunktidest tulenev mõju, kuigi viimaste puhul mainiti, et need hakkavad oma olulisust minetama. Teenuste mõju hinnang erines mitmete teenuste puhul ääremaade ja mitte-ääremaade lõikes. Avalike kooskäimiskohtade roll nende teenuste pakkumisel on suur. Takistustena, mis piiravad avalike kooskäimiskohtade veelgi suuremat kasutust teenuste pakkumisel, toodi mitmel juhul välja ruumide kehv või teenuseks ebasobiv olukord, raha puudumine, palgalise töötaja või sädeinimeste puudus ning KOV-i vähene tugi või koostöö, vähem mainiti seadusandlikke piiranguid (muinsuskaitse, ehitusload jms) ning probleeme toetuste taotlemisel (raha ei eraldata, jäigad menetlus- ja kontrolltingimused).

Kogukonnateenuste toetamist nähti edaspidi ühe potentsiaalse osana Leader meetmest, mis võimaldab paremini hinnata kogukonna vajadusi ja väljatöötatavate kogukonnateenuste vajalikkust ning tagaks ka kohaliku kontrolli ning vajadusel abi ja nõustamise.

9.5 Külakogukondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri toetusvajadus

Küla sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri poolelt nähakse kõige suuremat toetusvajadust (kogukonna)teenuste pakkumise väljaarendamiseks, küla välisilme parandamiseks ja väiksema tehnilise infrastruktuuri arendamiseks. Maakonniti on toetusvajadused erinevad, mistõttu on toetuste jagamisel oluline piirkondlik lähenemine. See tähendab, et toetatavate valdkondade

määratlemisel keskendutakse ühe konkreetse piirkonna vajadustele ja selle piirkonna taotlusi hinnatakse ka konkreetse piirkonna vajadustest lähtuvalt.

9.6 Järeldused ja soovitused külameetme kontekstis

Analüüsi põhjal soovitame toetuste fookuse nihutada hoonete renoveerimiselt teenuste pakkumisele (sh investeeringu saanud hoonetes) ja külade heakorda mõjutavatele tegevustele. Toetus võiks olla suunatud eelkõige teenuse väljatöötamisele või arendamisele, kuid mitte selle käimashoidmisele (teenus peaks suutma end ise majandada).

Siiski esineb veel kehvast olukorras olevaid avalikke objekte, valdavalt on need KOV-ide omandis. Samuti on pooleli olevaid ehitisi, mis said küll toetust mõnele ehitusetapile, kuid ehitustööde lõpuleviimiseks toetust enam ei eraldatud. Kuna ühe takistusena teenuste pakkumisele nähti mitmel juhul ka hoonete kehvast olukorda või sanitaartingimusi, võiks väiksemas mahus säilida ka hoonete renoveerimise võimalus.

Hoonete renoveerimise toetamisel tuleb raha suunata esmajoones poolikute objektide kasutusele võtmisesse. Kindlasti tuleb uuel programmiperioodil vältida objektide osalist rahastamist. Ühekordse toetuse tulemusel peaks objekt jõudma kasutuskõlblikku järku. Samuti tuleb edaspidi piirata uute avalike objektide rajamist ja tähelepanu suunata sellele, et avalike kooskämiskohtadena võetaks kasutusele muid maapiirkonnas asuvaid objekte. Soovitame Põllumajandusministeeriumil koostöös teiste ministeeriumitega arutada ka KOV-ide omandis olevate majade toetamisvõimalusi.

Hoonete renoveerimiseks toetuse taotlemisel tuleks taotlejad panna mõtlema, kuidas nad plaanivad hoonet tulevikus üleval pidada ning milliseid teenuseid plaanitakse hoones pakkuma hakata. Selline planeerimine võiks toimuda näiteks taotluse juurde esitatavas äriplaanis. Sellise äriplaani koostamine võiks potentsiaalselt pakkuda osalise lahenduse ka ettevõtlusele ebaterve konkurentsi pakkumise probleemile. Mõeldes maja renoveerimisel läbi, mis tüüpi teenuseid osutama hakatakse, on võimalik eristada toetuseks jagatavat protsentmäära vastavalt osutatava teenuse tüübile (kogukonnateenus või väljapoole kogukonda pakutav teenus).

Üldalmainitud soovitusel seoses on oluline ka toetatavate teenuste ulatuse lahtimõtestamine. Soovitame toetusmeetmete kontekstis kogukonnateenust määratleda kui kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutavat teenust, mis lähtub kogukonna vajadustest. Seni küldes kogukonnateenuse nime all pakutavad teenused ei vasta alati sellele määratlusele. Lisaks tüüpilistele kogukonnateenustele pakutakse teenuseid, mis on suunatud valdavalt kogukonnast

väljapoole (nt majutusteenus, ruumide rent seminarideks jne). Sellised tegevused võivad aga osutada kõlvatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele. Seetõttu on MTÜ-de seas oluline just sellise mõtteviisi kujundamine (nt koolituste kaudu), et toetuse määr peaks sõltuma tegevuse sisust ja eesmärkidest, mitte teenuse osutajast. See ei tähenda, et seltsid ettevõtluse tüüpi tegevustega tegeleda ei tohiks, kuid need tegevused tuleb teistest selgelt eristada (seda nii toetuse määralt kui teenuse hindadelt).

Kuna kogukonnateenusel puhul ei saa alati rakendada ühest definitsiooni (üks teenus võib ühes piirkonnas olla kogukonnateenus, kuid teises mitte), siis ei saa toetusi määrata vaid ranget kontrollküsimustikku järgides, vaid toetuse jagamisel on tarvilik kaalutluse laiem kasutamine. Kuna toetusvajadus erineb piirkonniti, siis on soovitatav toetusvajadust hinnata ja toetusi jagada piirkonnapõhiselt, milleks sobib hästi Leader-lähenemine. Uuringus läbiviidud intervjuude käigus, mis keskendusid muuhulgas ka külameetme korralduslikele küsimustele ja meetme rakendamisele, tuli välja, et Leaderi puhul kasutatav süsteem arvestab paremini kohalike eripäradega ja võimaldab toetuse jagamise tingimusi määratleda ja taotlusi hinnata vastavalt piirkonna vajadustele.

Pakutavate teenuste ning ka objektide majandamise paremaks läbimõtlemiseks on soovitatav lisaks äriplaani nõude sisseviimisele koostada ka näidised (Põllumajandusministeerium koostöös PRIA-ga) avalike kooskäimiskohtade omanike ja haldajate suhteid reguleerivate lepingute ja avaliku kasutuse lepingute jaoks. Näidislepingud suunavad osapooli kestliku majandamise seisukohalt olulisi aspekte läbi mõtlema ning seeläbi tõstavad lepingute kvaliteeti. Samuti soovitame kaaluda hoonete avaliku kasutuse kohustuse tähtsust pikendamist.

Kuna äriplaani nõude sisseseadmine on väljakutseks projektide taotlejatele, suureneb ka vajadus kvaliteetse kogukonna arendamiseks suunatud nõuandeteenuste järele. Seetõttu on oluline mõelda kogukonna arengu konsulentide võrgustiku tugevamale seostamisele külaelu arendamisele suunatud laiema nõuandesüsteemiga ning kogukonna arengu konsulentide pakutava nõuandeteenuse jaoks rahastamissüsteemi loomisele, mis sarnaneks ettevõtlusmeetmetega seotud nõuandeteenustele.

Lisa 1. Ankeetküsitluse küsimustik

Nr	Küsimus	Vastusevariant	Tehnilised selgitused
Sissejuhatavad küsimused			
1.	Palun märkige oma organisatsiooni tüüp.	Kohalik omavalitsus Mittetulundusühingu katusorganisatsioon Mittetulundusühing Sihtasutus Ettevõte Muu:	
2.	Palun märkige oma sihtasutuse või mittetulundusühingu asutaja(d). <i>Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	Eraisik(ud) Kohalik omavalitsus Maavalitsus Äriühing Riigiasutus Ei oska öelda Muu:	Küsimus avaneb, kui küsimuse 1 puhul valiti vastusevariantideks "Mittetulundusühing", "Sihtasutus" või "Muu". Valida saab mitu vastusevarianti.
3.	Mis aastal rajati objekt? <i>Palun märkide numbriline aastaarv, näiteks "2005" või "1995".</i>		
4.	Milline on objekti füüsiline olukord?	Valmimisjärgus Uus ehitis Värskest renoveeritud (viimase 5 aasta jooksul) Remonti vajav summas: (tekstiväli) (EUR) Kapitaalremonti vajav summas: (tekstiväli) (EUR) Muu:	Vastusevariantidele "Remonti vajav" ja "Kapitaalremonti vajav" järgneb tekstiväli summa lisamiseks.
5.	Kas olete objekti investeeringute finantseerimiseks taotlenud toetust?	Jah, oleme taotlenud ja saanud toetust Jah, oleme taotlenud, kuid toetust ei eraldatud Ei ole taotlenud toetust	
5.1	Mis programmist/meetmest taotlesite toetust? <i>Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	SAPARD programm 2000–2003 meede 6 „Külade taastamise ja arendamise investeeringutoetus” Eesti riiklik arengukava (RAK) 2004–2006 meede 3.5 „Külade arendamine ja taastamine” Eesti riiklik arengukava (RAK) 2004–2006 meede 4.6.2 "Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine" Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 meede 3.2 „Külade uuendamine ja arendamine” Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 LEADER meede Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 meede "Kohalike avalike teenuste arendamine" (KATA) Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 meede "Piirkonna konkurentsivõime tugevdamine" (PKT) Kohaliku omaalgatuse programm Muu:	Küsimus avaneb, kui küsimuse 5 puhul valiti vastusevariant "Jah, oleme taotlenud /.../". Valida saab mitu vastusevarianti.
6.	Kas ja millal olete teinud peale toetuse saamist investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks?	Jah, oleme teinud objekti täiendavaid investeeringuid aastal (tekstiväli) Ei, ei ole teinud objekti täiendavaid investeeringuid	Küsimus avaneb, kui küsimuse 5 puhul valiti vastusevariant "Jah, oleme taotlenud /.../". Käesoleva küsimuse vastusevariandile "Jah,

			/.../" järgneb tekstiväli, kuhu on võimalik sisse kanda aastaarv.
6.1.	Millistest vahenditest on tehtud investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks? <i>Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	Kohaliku omavalitsuse eelarve	Küsimus avaneb, kui küsimuse 6 puhul valiti vastusevariant "Jah, oleme teinud objekti täiendavaid /.../". Valida saab mitu vastusevarianti.
		Organisatsiooni omavahendid	
		Objekti ei ole tehtud investeeringuid	
		Ei oska öelda	
		Muu:	
7.	Mis aastal tehti viimati investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks?	Oleme teinud objekti investeeringuid aastal <i>(tekstiväli)</i>	Küsimus avaneb, kui küsimuse 5 puhul valiti kas "Jah, oleme taotlenud, kuid toetust ei eraldatud" või "Ei ole taotlenud toetust" Käesoleva küsimuse vastusevariandile "Oleme teinud objekti /.../" järgneb tekstiväli, kuhu on võimalik sisse kanda aastaarv.
		Ei ole teinud objekti investeeringuid	
7.1	Millistest vahenditest on tehtud investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks? <i>Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	Kohaliku omavalitsuse eelarve	Küsimus avaneb, kui küsimuse 7 puhul valiti vastusevariant "Jah, oleme teinud objekti täiendavaid /.../". Valida saab mitu vastusevarianti.
		Organisatsiooni omavahendid	
		Objekti ei ole tehtud investeeringuid	
		Ei oska öelda	
		Muu:	
Avalikuks kasutuseks olevate objektide olukorra kaardistus (Küla-, seltsi- ja kultuurimajad)			
8.	Kelle omandis on objekt?	Kohalik omavalitsus	
		Ettevõte	
		FIE	
		Mittetulundusühing	
		Sihtasutus	
		Eraisik	
		Muu:	
8.1	Milline on objekti omaniku põhikirjast lähtuv põhitegevus?	<i>(Tekstiväli)</i>	Küsimust ei küsita, küsimuse 8 puhul valiti vastusevariandid "KOV" või "Eraisik".
		Ei oska vastata	
8.2	Kas pärast toetuse saamist on objekti omanik vahetunud? <i>Palun lisage selgitus muutuse põhjuse kohta.</i>	Ei, objekti omanik ei ole muutunud	Küsimus avaneb, kui küsimuse 5 puhul valiti vastusevariant "Jah, oleme taotlenud /.../". "Jah, /.../" vastusevariantide juurde jäetakse väli kommenteerimiseks
		Jah, omanik oli varem kohalik omavalitsus	
		Jah, omanik oli varem ettevõte	
		Jah, omanik oli varem mittetulundusühing	
		Jah, omanik oli varem sihtasutus	
		Jah, omanik oli varem eraisik	
		Jah, muu:	
9.	Kes haldab objekti?	Omanik	Küsimuse juurde tuleb tuua täiendava selgitusena mõiste "haldamine" definitsioon: "Haldamine on (nt objekti omanikuga sõlmitud lepingu alusel) objekti pidevalt avalikus kasutuses hoidmine ja
		Kohalik omavalitsus	
		Erasektori asutus (FIE, OÜ, AS)	
		Mittetulundusühing	
		Sihtasutus	
		Eraisik	
		Muu:	

			üalpidamiseks vahendite leidmine".
9.1	Milline on objekti haldaja põhikirjast lähtuv põhitegevus?	(Tekstiväli) Ei oska vastata	Küsimus avaneb, kui küsimuse 9 puhul EI valitud vastusevarianti "omanik".
9.2	Mis tüüpi lepingu alusel haldaja tegutseb?	Vara tasuta kasutamise leping Rendileping Hoonestusõiguse leping Eraõiguslik leping Ei ole lepingut sõlmitud Muu: Ei oska vastata	Küsimus avaneb, kui küsimuse 9 puhul EI valitud vastusevarianti "omanik".
9.3	Mitmeks aastaks on leping sõlmitud?	Ei oska vastata	Küsimus avaneb, kui küsimuse 9 puhul EI valitud vastusevarianti "omanik" ning kui küsimuse 9.2 puhul EI valitud "Ei ole lepingut sõlmitud"
9.4	Kellele valdusesse läheb objekt peale lepingu lõppemist? Valida saab kuni kaks vastusevarianti	Jääb omaniku valdusesse Läheb haldaja valdusesse Kohaliku omavalitsuse Mittetulundusühingu Sihtasutuse Erasektori asutuse (FIE, OÜ, AS) Eraisikuga Muu: Ei oska vastata	Küsimus avaneb, kui küsimuse 9 puhul EI valitud vastusevarianti "omanik" ning kui küsimuse 9.2 puhul EI valitud "Ei ole lepingut sõlmitud" Valida võib kuni kaks vastusevarianti.
9.5	Kas haldajal on õigus teenuste eest tasu võtta?	Jah, tasu võtmise õigus on lepingus omanikuga defineeritud Jah, teenuste eest võetakse tasu, kuid see ei ole defineeritud lepingus omanikuga Ei, tasu võtmine pole lepingus defineeritud ja tasu ei võeta ka Ei, lepingus on defineeritud tasu võtmise õigus, kuid tasu ei võeta	Küsimus avaneb, kui küsimuse 9 puhul EI valitud vastusevarianti "omanik".
10.	Milliste teenuste eest võetakse tasu?	Ürituste korraldamine objekti ruumides Koolituste ja seminaride korraldamine objekti ruumides Huviringide korraldamine objekti ruumides Turismiteenuste pakkumine Objekti seadmete kasutamine (nt pesumaja, avaliku köögi kasutus vms) Muu:	Küsimus avaneb, kui küsimuse 9.5 puhul valiti vastusevariandid "Jah, /.../"
10.1	Palun hinnake, et milline on tasu teenuste eest võrreldes turuhindadega?	Kõrgem turuhinnast Võrdväärne turuhinnaga Madalam turuhinnast Ei oska vastata	Küsimus avaneb, kui küsimuse 9.5 puhul valiti vastusevariandid "Jah, /.../"
11.	Milliste teenuste eest võetakse tasu? Valida saab kuni kaks vastusevarianti.	Ürituste korraldamine objekti ruumides Koolituste ja seminaride korraldamine objekti ruumides Huviringide korraldamine objekti ruumides Turismiteenuste pakkumine Objekti seadmete kasutamine (nt pesumaja, avaliku köögi kasutus vms) Muu: Teenuste eest ei võeta tasu	Küsimus avaneb kõigile, kes küsimuse 9 puhul valisid vastusevarianti "omanik".

11.1	Palun hinnake, et milline on tasu teenuste eest võrreldes turuhindadega?	Kõrgem turuhinnast	Küsimus avaneb, kui küsimuse 11 puhul EI valitud vastusevariandid "Teenuste eest tasu ei võeta"
		Võrdväärne turuhinnaga	
		Madalam turuhinnast	
		Ei oska vastata	
12.	Milline on objekti kasutamissagedus alljärgnevates valdkondades? - Avalikud teenused (nt raamatukogu, post, kauplus) - Teenused (nt pesumaja, avalik saun jms) - Ruumide rent - Üritused (nt külapeod, teatrietendused, kontserdid jms) - Huviringid (nt käsitööring laulukoor, pärimustantsuring jms) - Sport (nt võimlemisringid, jõusaal, ujula jms) - Muu:	Iga päev	Küsimus esitatakse maatriksina, kus veerus on valdkonnad ja reas vastusevariandid.
		Mitu korda nädalas	
		Korra nädalas	
		Mõned korrad kuus	
		Korra kuus	
		Mõned korrad aastas	
		Ei kasuta üldse	
13.	Milline on objekti kasutamissagedus alljärgnevates kasutajagruppide lõikes? - Oma küla elanikud - Naaberkülade elanikud - Valla kõigi külade elanikud - Maakonna elanikud - Turistid (külalised, teiste maakondade elanikud, välismaalased)	Iga päev	Küsimus esitatakse maatriksina, kus veerus on kasutajad ja reas vastusevariandid.
		Mitu korda nädalas	
		Korra nädalas	
		Mõned korrad kuus	
		Korra kuus	
		Mõned korrad aastas	
		Ei kasuta üldse	
14.	Kas objekti kasutamiskiivsus on suurenenud pärast toetuse abil tehtud investeeringute elluviimist?	Oluliselt suurenenud	Küsimus avaneb, kui küsimuse 5 valiti vastusevariant "Jah, oleme taotlenud ja saanud toetust". Vastusevariandile "vähenenud" järgneb tekstiväli võimaliku selgituse lisamiseks.
		Mõnevõrra suurenenud	
		Samaks jäänud	
		Vähenenud: (selgitus)	
15.	Millist kasutust on investeeringuobjekt veel leidnud lisaks toetuse taotlemisel kirjeldatud eesmärkidele?	(Tekstiväli)	Küsimus avaneb, kui küsimuse 5 valiti vastusevariant "Jah, oleme taotlenud ja saanud toetust".
		Ei oska vastata	
16.	Kuidas toimub objekti majandamine? <i>Palun märkige järgnevate valdkondade osatähtsus protsentides, saades summaks 100%.</i>	Liikmemaks	
		Teenuste pakkumine (nt ürituste korraldamine, ruumide rent jms)	
		Vabatahtlik töö	
		Annetused	
		Otsetoetus kohaliku omavalitsuse eelarvest	
		Projektitoetus kohaliku omavalitsusest	
		Projektitoetus kohaliku omaalgatuse programmist	
		Projektitoetus Leader programmist	
		Riigieelarveline eraldis	
		Erinevad toetused läbi projektide (Hasartmängumaksu Nõukogu, Vabaihenduste Fond, Avatud Eesti Fond	

		vms)	
		Muu:	
17.	Kas organisatsioonil on tegevuste elluviimiseks olemas tasustatud töötaja(d)? <i>Palun märkide lahtrisse töötajate arv. Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	Jah, täiskohaga töötajaid on (numbriväli) Jah, osalise koormusega töötajaid on (numbriväli) Ei, tasustatud töötajaid ei ole.	Tekstiväli töötaja arvu lisamiseks. Valida saab mitu vastusevarianti.
18.	Kuidas on investeringud avalikesse objektidesse kaasa aidanud tööhõive säilitamisele või suurendamisele paikkonnas?	 Ei oska vastata	
Külameetmete sotsiaalne mõju kogukonnale			
19.	Mil määral on toetuse abil tehtud investering esile kutsunud muutusi piirkonna elukeskkonnas ja piirkonna sotsiaalses kapitalis alljärgnevate valdkondade lõikes? - Paranes vaba aja veetmise võimaluste kvaliteet - Suurenes kohalike elanike omaalgatusvõime - Paranes tööhõive - Toimus traditsioonide taaselustamine - Soodustas uute traditsioonide teket - Elavnes kultuuritegevus - Tugevnes kultuuriliste väärtuste alalhoidmine - Suurenes usaldus kogukonnas - Suurenes teenuste pakkumine - Paranes interneti püsiühenduse kvaliteet - Paranes interneti püsiühenduse kättesaadavus - Muu:	Olulisel määral Vähesel määral Üldse mitte Ei oska vastata	Küsimus avaneb, kui küsimuse 5 valiti vastusevariant "Jah, oleme taotlenud ja saanud toetust". Küsimus esitatakse maatriksina, kus veerus on valdkonnad ja reas vastusevariandid.
Nõuandeteenus			
20.	Kellelt olete saanud nõu investeringuprojektide taotlemisel ja/või elluviimisel? <i>Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	Maakondlikud arenduskeskused Liikumine Kodukant/maakondlikud Kodukandid Taluliidud Erasektori konsultandid Leader tegevusrühm Muu: Ei ole nõuandeteenust kasutanud	Valida saab mitu vastusevarianti.
21.	Kas olete kasutanud kogukonna arengu konsulentide abi külaelu planeerimisel?	Jah, oleme kasutanud Ei, ei ole kasutanud Ei oska öelda	Küsimus avaneb, kui eelneva küsimuse puhul EI valitud vastusevarianti "Ei ole nõuandeteenust kasutanud".
22.	Mis valdkonnas kasutasite kogukonna arengu	Küla arengukava koostamine Projektdokumentatsiooni koostamine	Küsimus avaneb, kui küsimuse 21 vastusena

	konsulendi nõustamist? <i>Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	Külamaja teenuste väljaarendamine Rahaliste vahendite planeerimine Kogukonna kaasamisel Kogukonnaarengu analüüside teostamisel Külavanema teemadel Küla ühistegevuse arendamine Muu:	valiti "Jah, /.../". Valida saab mitu vastusevarianti.
23.	Kas kogukonna arengu konsulendi poolt saadud abi ja nõu oli teile kasuks?	Jah Pigem jah Pigem ei Ei	Küsimus avaneb, kui küsimuse 21 vastusena valiti "Jah, /.../".
24.	Miks pole kasutatud kogukonna arengu konsulentide abi külaelu planeerimisel?	Pole vajadust olnud Pole teadlik antud teenusest Teenus ei ole olnud kättesaadav Puudusid vajalikud rahalised vahendid Muu:	Küsimus avaneb, kui 21 küsimuse vastusena valiti "Ei, /.../".
25.	Kas olete kogukonna arengu konsulentide nõustamisteenusest külaelu arendamiseks huvitatud?	Jah, kindlasti Jah, ainult kui nõustamisteenuse kasutamiseks vajalikud rahalised vahendid on abikõlblikud toetuste raames Ei, ei ole vajadust selle järele Muu:	Küsimus avaneb, kui küsimuse 21 vastuseks valiti "Ei, ei ole kasutanud". Vastusevariandile "Muu:" järgneb tekstiväli.
26.	Millistel kogukonnaarengu teemadel on Teile nõuandeteenus vajalik?	(Tekstiväli)	
Kogukonnateenus			
27.	Mida mõistate kogukonnateenus all?	(Tekstiväli) Ei oska vastata	
28.	Milliseid kogukonnale suunatud teenuseid Teile pakute, milliseks hindate nende mõju kogukonnale ja kuidas need mõjutavad kogukonda? - Avalik internetipunkt - Avalik köök - Avalik saun - Estraaditeenus - Heakorrateenus - Huviringid - Infoteenus - Kalmuhooldus - Koolitusteenus - Käsitöö müük - Lastehoid - Matkarada - Pesumaja - Prügivedu - Päevakeskus - Ruumide rent - Sporditeenus - Taaskasutusteenus - Teater - Traktoriteenus - Muu:	Kõrge Pigem kõrge Pigem madal Madal Ei paku antud teenust	Küsimus esitatakse maatriksina, kus veerus on teenused ja reas vastusevariandid.
29.	Millisest kogukonnale suunatud teenustest tunnete	(Tekstiväli) Ei oska vastata	

	kõige rohkem puudust oma kogukonnas?		
Maapiirkondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri kaardistamine laiemalt			
30.	Milliste sotsiaalsete ja tehniliste infrastruktuuride järgi on Teie maapiirkonnas vajadus (v.a suured investeeringud nagu nt teedevõrk, haridusasutused, terviseasutused, veevõrk jms)? Palun määrake vajaduse määr ja tooge juurde selgitus koos võimalike näidetega. - Teenusepakkumised - Kooskäämiskohtade rajamine - Küla välisilme - Sotsiaalsed tugiasutused (nt päevakeskus, lastehoid jms) - Liitumine internetiga - Väiksemad infrastruktuurid (nt aleviku valgustus, väiksemahulised veevarustus- ja kanalisatsioonitööd) - Muu:	Olulisel määral	Küsimus esitatakse maatriksina, kus veerus on infrastruktuurid ja reas vastusevariandid.
		Vähesel määral	
		Üldse mitte	

Lisa 2. Telefoniintervjuude küsimustikud

LEADER tegevusgruppide intervjuude küsimustik

Nr	Küsimus	Vastusevariant	Selgitused, edasiviivad ja täiendavad küsimused	Tehniline kirjeldus
Külameetme sotsiaalne mõju kogukonnale				
1.	Milline peaks olema külameetme mõju kogukonna arengule?		Võrreldes ettenähtud sekkumisoogikaga, millist mõju on reaalsuses külameede avaldanud Eesti kogukondadele?	
1.1.	Võrreldes planeeritud mõjuga, millist mõju on reaalsuses külameede avaldanud Eesti kogukondadele?			
2.	Kas külameede praegusel kujul on asjakohane eeldatud mõju saavutamiseks?		Kui ei, siis mida tuleks muuta?	
2.1	Kui ei, siis mida tuleks muuta?			
3.	Kas objektidega, mis on toetust saanud, on esinenud teie piirkonnas mingeid probleeme?		Näiteks piiratud avalik ligipääs, vähene kogukonnateenuste pakkumine objektides, ülalpidamiseks piiratud rahalised vahendid vms. Kui on esinenud probleeme, siis mis võimalusi on kasutatud ja meetmeid rakendatud probleemide ületamiseks?	
4.	Millised on taotlusprotsessi probleemid?			
Uue perioodi külameetme kujundamine				
5.	Millistes valdkondades on kogukondadel kõige suurem toetusvajadus järgnevatel aastatel? Näiteks valdkondades: - Teenusepakkumised - Kooskäämiskohtade rajamine - Küla väljanägemine - Sotsiaalsed tugiasutused - Külamajad ja seltsimajad			
5.1	Milliseks peaks kujunema külameetme skoop? Milliseid initsiatiive ja ettevõtmisi tuleks külameetme raames toetama hakata?			

6.	Kas praegune olukord, kus külameetme teemadega tegeletakse nii riiklikul tasandil kui Leader gruppides, on asjakohane?		Kas külameede võiks liikuda puhtalt Leader alla või puhtalt riiklikule tasandile või peaks ta jagunema mõlema vahel? Kui mõlema vahel, siis kas korralduses peaks midagi muutuma (nt osapoolte vaheline vastutusjaotus vms)?	
7.	Kas projektide väljavalimise korraldust peaks muutma? Kui jah, siis kuidas?			
Kogukonnateenus				
Definitsioon				
8.	Kuidas saate aru mõistest kogukonnateenus?		Mis oleksid kogukonnateenusele iseloomulikud tunnused?	
Senise kaardistus				
9.	Milliseid parimaid praktikaid pakutavates kogukonnale suunatud teenustest oma paikkonnas võite tuua?		Kuidas need pakutavad teenused on avaldanud mõju paikkonnale ja kogukonnale?	
10.	Kas ja kuidas võiks kogukonna teenuseid seostada külameetme raames toetavate tegevustega?			
Nõuandeteenus				
11.	Kas olete teadlik kogukonna arengu konsulentidest ja nende pakutavatest teenustest?			
12.	Kuidas hindate kogukonna arengu konsulentide abi kogukonnas tegutsevatele seltsidele, külavanematele ja teistele huvigruppidele?		Kuidas hindate kogukonna arengu konsulentide panust kogukondade arendamisele ja edendamisele?	

Maakondlike hindamiskomisjonide liikmete intervjuude küsimustik

Nr	Küsimus	Vastusevariant	Selgitused, edasiviivad ja täiendavad küsimused	Tehniline kirjeldus
Külameetme sotsiaalne mõju kogukonnale				
1.	Milline peaks olema külameetme mõju kogukonna arengule?		Võrreldes ettenähtud sekkumisloogikaga, millist mõju on reaalsuses külameede avaldanud Eesti kogukondadele?	
1.1.	Võrreldes planeeritud mõjuga, millist mõju on reaalsuses külameede avaldanud Eesti kogukondadele?			
2.	Kas külameede praegusel kujul on asjakohane eeldatud mõju saavutamiseks?		Kui ei, siis mida tuleks muuta?	
2.1	Kui ei, siis mida tuleks muuta?			
3.	Kas projektide väljavalimisel võetakse arvesse: - Objektide potentsiaalselt jätkusuutlikkust - Toetatavate objektide geograafilist lähedust - Objekti kasutusvõimalused mitteplaneeritud tegevusteks - Ääremaade ja keskuste tasakaalu - Objekti omandivormi ja omaniku-haldaja vahelisi suhteid - Piirkonna rahvastikutihedust (st potentsiaalset kasutamiskiivust), kooskõlmiskohtade olukorda, omavalitsuse sissetulekut		Selgitavad küsimused: - Kas taotlevate objektide puhul vaadatakse, kas objektide jätkusuutlikkuse tagamiseks on olemas majandamiseks vajalikud rahalised vahendid? - Kas taotlevate objektide puhul vaadatakse, et toetust saavad objektid ei oleks geograafiliselt liiga lähedal või ka samas kogukonnas? - Kas hindamisel vaadatakse, et ääremaadelt ja keskustest taotlused saaksid võrdväärset toetust? - Kas toetust on saanud piirkonnas, mis on seda enam vajanud?	
3.1	Milliseid lisaks määrusele nimetatud kriteeriume vaadeldakse toetavate projektide väljavalimisel?			
4.	Kas olete teadlik toetatud objektide järelevalve ja jälgimise tulemustest?		Kui jah, siis kuidas on järelevalve tulemused mõjutanud hilisemaid hindamisi ja kuidas?	
4.1	Kui jah, siis kuidas on järelevalve tulemused mõjutanud hilisemaid hindamisi ja kuidas?			
Maapiirkondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri kaardistamine				
5.	Millistes valdkondades on kogukondadel kõige suurem toetusvajadus järgnevatel aastatel? Näiteks valdkondades: - Teenusepakkumised - Kooskõlmiskohtade rajamine - Küla väljanägemine - Sotsiaalsed tugiasutused			

	- Külamajad ja seltsimajad			
5.1	Milliseks peaks kujunema külameetme skoop? Milliseid initsiatiive ja ettevõtmisi tuleks külameetme raames toetama hakata?			
5.2	Kas projektide väljavalimise korraldust peaks muutma? Kui jah, siis kuidas?			
Nõuandeteenus				
6.	Kas olete teadlik kogukonna arengu konsulentidest ja nende pakutavatest teenustest?			
6.1	Kas olete täheldanud taotluste puhul kogukonna arengu konsulentide abi taotlejatele?			
6.2	Kui jah, siis kuidas hindate konsulentide abi taotlejatele taotlusprotsessis? Kas olete märganud taotluste puhul, kus on kasutatud konsulentide abi, kõrgemat kvaliteeti vms?			
Kogukonnateenus				
Definitsioon				
7.	Kuidas saate aru mõistest kogukonnateenus?		Mis oleksid kogukonnateenusele iseloomulikud tunnused?	
8.	Milliseid parimaid praktikaid pakutavates kogukonnateenustest seoses toetatud objektidega võite tuua?			

Külvavannemate intervjuude küsimustik

Nr	Küsimus	Vastusevariant	Selgitused, edasiviivad ja täiendavad küsimused	Tehniline kirjeldus
Avalikuks kasutuseks olevate objektide olukorra kaardistus				
1.	Milliseks hindate antud objektide mõju kogukonnale ja mis viisil on mõju avaldunud?			Küsimus esitatakse maatriksina, kus veerus on valdkonnad ja reas vastusevariandid. Kui antud objekti nende külas ei ole, siis mõju avaldamise viisi ei pea kirjeldama.
2.	Kas sama mõju kogukonnale oleks olnud saavutada ka ilma toetuse abil tehtud investeeringuteta?		Kui jah, siis kuidas?	
3.	Kuidas hindate objekti investeeringute maksumust võrreldes objekti väärtusega kogukonna jaoks?		Võrdlus peaks toimuma tehtud kulutuste ja kasutamisiintensiivsuse või objekti poolt kogukonnale loodava väärtuse vahel. Kas sama efekti/tulemuse oleks saavutanud teiste vahenditega, teist viisi kasutades kui objekti investeerimisega? Kui jah, siis kuidas?	
4.	Milline on objektide füüsiline olukord?	Valmimisjärgus Uus ehitis Värskest renoveeritud Remonti vajav summas: Kapitaalremonti vajav summas: Muu:	Kas objektidele on vaja teha investeeringuid? Võimalusel koguda täiendavaid selgitusi.	Vastamisel peaksid küsitletavate protsentuaalselt väljenduma, kui palju nende piirkonnas olevatest objektidest on siis kas vastavalt valmimisjärgus, värskest renoveeritud vms.
Kasutamiskiivsus ja jätkusuutlikkus				
5.	Milleks objekte kasutatakse?			
6.	Kes on objekti valdajad kasutajad (nt oma küla elanikud, naaberkülade elanikud, valla kõigi külade elanikud, maakonna elanikud, turistid)			
7.	Kas toetatud objektide kasutamiskiivsus on suurenenud toetuse abil tehtud investeeringute tulemusel?	Oluliselt suurenenud Mõnevõrra suurenenud Samaks jäänud Vähenenud: (selgitus)	Palun tooge näiteid, kuidas on toetuse abil tehtud investeeringute tulemusel objekti kasutamiskiivsus suurenenud/vähenenud?	
8.	Mis soodustab või takistab antud objektide kasutamist?			

9.	Kuidas hindate objektide majandamise jätkusuutlikust?			
10.	Kas objektidega seoses on esinenud mingeid probleeme?		Näiteks piiratud avalik ligipääs, vähene kogukonnateenuste pakkumine objektides, ülalpidamiseks piiratud rahalised vahendid vms. Kui on esinenud probleeme, siis mis võimalusi on kasutatud ja meetmeid rakendatud probleemide ületamiseks?	
Kogukonnateenus				
Definitsioon				
11.	Kuidas saate aru mõistest kogukonnateenus?		Mis oleksid kogukonnateenusele iseloomulikud tunnused?	
Senise kaardistus				
12.	Kas ja kuidas on objekte kasutusele võetud kogukonnale suunatud teenuste pakkumiseks?			
13.	Milliseid parimaid praktikaid pakutavates kogukonnale suunatud teenustest oma paikkonnas võite tuua?		Kuidas need pakutavad teenused on avaldanud mõju paikkonnale ja kogukonnale?	
Vajadus ja potentsiaalne mõju				
14.	Milliste teenuste ja avalike kooskäimiskohtade järgi on teie paikkonnas vajadus?		Näiteks valdkondades: - Teenusepakkumised - Kooskäimiskohtade rajamine - Küla väljanägemine - Sotsiaalsed tugiasutused - Külamajad ja seltsimajad	
Nõuandeteenus				
Kaardistus				
15.	Kas olete kasutanud kogukonna arengu konsulentide abi piirkonna planeerimisel?	Jah, oleme kasutanud Ei, ei ole kasutanud Ei oska öelda		
16.	Mis valdkonnas kasutasite kogukonna arengu konsulendi nõustamist? <i>Valida saab mitu vastusevarianti.</i>	Küla arengukava koostamine Projektdokumentatsiooni koostamine Külamaja teenuste väljaarendamine Rahaliste vahendite planeerimine Kogukonna kaasamisel Kogukonnaarengu analüüside teostamisel Külavanema teemal Küla ühistegevuse arendamine Muu:	Võimalusel koguda täiendavaid selgitusi	Küsimus avaneb, kui küsimusele 15 valiti vastusevariant "Jah, oleme kasutanud"
Mõju				

17.	Kuidas konsulendi poolt saadud abi ja nõu oli teile kasuks külaelu planeerimisel?		Kuidas hindate konsulendi poolt pakutud nõustamise asjakohasust, pädevust, kvaliteeti?	Küsimus avaneb, kui küsimusele 15 valiti vastusevariant "Jah, oleme kasutanud"
Vajadus				
18.	Millistel kogukonnaarengu teemadel on Teile nõuandeteenus vajalik?		Kas te näeksite vajadust taolise nõuandeteenuse järele enda piirkonnas? Millistel kogukonna arengu teemadel on nõuandeteenus vajalik?	Küsimus avaneb, kui küsimusele 15 valiti vastusevariant "Ei, ei ole kasutanud"

Lisa 3. Vahetute intervjuude küsimustikud

Kohalike omavalitsuste intervjuude küsimustik

1. Küsitleja nimi _____	2. Valimipunkti NR _____
3. Tunnistuse NR _____	4. Vald _____
5. Maakond _____	

Sissejuhatavad küsimused

Q1. Kui palju taolisi objekte on Teie piirkonnas?

Avatud kommentaar

Q2. Kas objektide finantseerimiseks on kasutatud toetust?

Milliste objektide finantseerimiseks on kasutatud toetust ja milliste jaoks mitte?

Avatud kommentaar

1	Jah, kõigi objektide finantseerimiseks on kasutatud toetust
2	Jah, suurema osa objektide finantseerimiseks on kasutatud toetust
3	Jah, osade objektide finantseerimiseks on kasutatud toetust
4	Ei, objektide finantseerimiseks pole kasutatud toetust

Q3. Milline on objektide füüsiline olukord?

Avatud kommentaar

Vastamisel peab vastaja protsentuaalselt väljenduma, kui palju nende piirkonnas olevatest objektidest on siis vastavalt valmimisjärgus, värskest renoveeritud vms.

	Protsentuaalselt kokku 100%
1	Valmimisjärgus
2	Uus ehitis
3	Värskest renoveeritud
4	Remonti vajav
5	Kapitaalremonti vajav summas
6	Muu:
KOKKU	

Q4. Kas vallas (omavalitsusüksuses) on kohti (asulaid), kus oleks vajadus investeerida sellistesse objektidesse (arvestades, et sellel oleks piisavalt kasutajaid, piisavas läheduses puuduvad kooskämiskohad vms)?

Abistavad /täiendavad küsimused:

Kas esineb objekte, mille puhul näete investeeringute vajadust, kuid teil puuduvad selleks rahalised vahendid?

Avatud kommentaar

Avalikuks kasutuseks olevate objektide olukorra kaardistus

Objektide kaardistus ja omanikud

Q5. Kui palju nendest objektidest on KOVi omandis? Avatud kommentaar

Q6. Kas valdavalt on objektide haldaja keegi teine kui objekti omanik?

1	Jah	⇒ Jätka küs. Q6.1
2	Ei	⇒ Jätka küs. Q 9
3	Ei oska vastata	⇒ Jätka küs. Q 9

Q6.1 Kui esineb juhtumeid, kus objekti haldaja on keegi teine, siis kes haldab objekti (nt eraettevõtte, MTÜ, SA, eraisik)? Avatud kommentaar

Q6.2 Kas situatsioonis, kus objekti omanik ja haldaja on erinevad üksused, on esinenud probleeme (nt seoses avaliku kasutatavusega, ülalpidamisega vms)?

Abistavad/täiendavad küsimused:

Millises olukorras on probleemid seisnenud? Palun kirjeldage neid lühidalt.

Avatud kommentaar

Q6.3 Kas olete sellistes olukordades sõlminud objektidega seoses avaliku kasutamise lepinguid? Kas neid on palju? Avatud kommentaar

Q6.4 Kui ei ole sõlmitud avaliku kasutamise lepingut, siis mis kujul on reguleeritud osapoolte vahelised suhted? Avatud kommentaar

Q6.5 Kui pikaks ajaks sõlmitakse lepingud tavapäraselt? Avatud kommentaar

Q6.6 Kas haldaja poolne õigus tasu võtta kogukonnale pakutavate teenuste eest on lepingus fikseeritud? Avatud kommentaar

Q7. Kelle omandisse läheb objekt lepingu lõppedes? Avatud kommentaar

Q8. Kas lepinguga seoses on esinenud probleeme, arusaamatusi või valestimõistmisi?
Abistavad/täiendavad küsimused: Avatud kommentaar

Kas olete rahul nende täitmise tulemustega? Kui ei, siis miks, mida muuta?

Q8.2 Mida tuleks probleemide vältimiseks muuta? Avatud kommentaar

Q8.3 Kas lepingu täitmise üle teostatakse pidevat järelvalvet? Kuidas see toimub? Avatud kommentaar

Kasutamiskiivsus

Q9. Milleks objekte kasutatakse? Avatud kommentaar

Q10. Kes on objekti peamised kasutajad (nt oma küla elanikud, naaberkülade elanikud, valla kõigi külade elanikud, maakonna elanikud, turistid)? Avatud kommentaar

Q11. Kuidas hindate objektide kasutamiskiivsust?

1	Kõrge
2	Pigem kõrge
3	Pigem madal
4	Madal

Q12. Mis soodustab või takistab antud objektide kasutamist? Avatud kommentaar

Q13. Kuidas on toetused mõjutanud objektide kasutamiskiivsust?

1	Suur mõju
2	Pigem suur mõju
3	Pigem väike mõju
4	Väike mõju
5	Mõju puudub

Külameetme sotsiaalne mõju kogukonnale /Tulemuslikkus/Mõju

Q14. Kuidas hindate toetuste sotsiaalset mõju kogukonnale?

Kas tänu toetuse abil tehtud investeeringutele on saagenud kooskõimised, elavnenud külaelu, avaldunud mõju tööhõivele ja rändele, turismi edendamisele?

1	Suur mõju
2	Pigem suur mõju
3	Pigem väike mõju
4	Väike mõju
5	Mõju puudub

Q15. Milliseks hindate mittetulundusühingute ja sihtasutuste rolli paikkonna tööhõives?

Abistavad/täiendavad küsimused:

Kas on kaasa aidanud töökohtade säilitamisele, kaugtöö võimaluste loomisele, tööhõive suurendamisele lühiajalises ja pikaajalises perspektiivis? Avatud kommentaar

Q16. Kuidas on investeeringud avalikesse objektidesse kaasa aidanud tööhõive säilitamisele või suurendamisele paikkonnas?

1	<u>Avatud kommentaar</u>
2	Ei oska vastata

Q17. Kuidas hindate üldse külameetme toetuste mõju piirkonna tööhõivele?

1	Suur mõju
---	-----------

2	Pigem suur mõju
3	Pigem väike mõju
4	Väike mõju
5	Mõju puudub

Ülalpidamine

Q18. **Kui suure osa katab hinnanguliselt objektide ülalpidamiskuludest KOV?**

Palume anda

protsentuaalne (%) hinnang ja selgitus juurde.

Avatud kommentaar

Märkida arv %.....

Q19. **Kuidas on muutunud objektide ülalpidamiseks eraldatud eelarve osatähtsus KOV-i eelarves aastatel 2007–2011?**

Abistavad/täiendavad küsimused:

Avatud kommentaar

Kas KOV-i poolt eraldatav eelarve protsentuaalselt (KOV-i kogueelarvest) muutunud?

Q19.1 **Kui on vähenenud, siis kas teate, mis lahendusi on kasutatud, et kompenseerida KOV-i poolt vähenemisega seotud rahaliste vahendite puudujääki?**

Avatud kommentaar

Q20. **Kuidas muutunud KOV-i poolt objektide arendamiseks eraldatavate investeeringute fookus ja maht aastatel 2007–2011?**

Abistavad/täiendavad küsimused:

Avatud kommentaar

Kas investeeringute tase on jäänud samaks?

Kas KOV investeerib objekti asemel mingitesse teistesse initsiatiividesse?

Kas objektile suunatud KOV-i investeeringute fookus on ka muutunud (nt remondilt teenuspakkumise rikastamisele vms)?

Q21. **Kuidas hindate nii KOV-i kui haldajate suutlikkust objekte jätkusuutlikult majandada?**

Avatud kommentaar

Q22. **Kuidas hindate objektide investeeringute maksumust, võrreldes objekti väärtusega kogukondade (elanike) jaoks?**

Avatud kommentaar

Abistavad/täiendavad küsimused ja selgitused:

Kas on silmapaistvaid erandeid?

Kas sama efekti/tulemuse oleks saavutanud teiste vahenditega, teist viisi kasutades kui objekti investeerimisega? Kui jah, siis kuidas?

Võrdlus peaks toimuma tehtud kulutuste ja kasutamisintensiivsuse või objekti poolt kogukonnale loodava väärtuse vahel.

Kogukonnateenus

Definitsioon

Q23. **Kuidas saate aru mõistest kogukonnateenus?**

Avatud kommentaar

Abistavad/täiendavad küsimused ja selgitused:

Mis oleksid kogukonnateenusele iseloomulikud tunnused?

Senise kaardistus

Q24. **Kas ja kuidas on objekte kasutusele võetud kogukonnale suunatud teenuste pakkumiseks?**

Avatud kommentaar

Q25. **Milliseid parimaid praktikaid pakutavates kogukonnale suunatud teenustest oma paikkonnas võite tuua?**

Abistavad/täiendavad küsimused ja selgitused:

Kuidas need pakutavad teenused on avaldanud mõju paikkonnale ja kogukonnale?

Vajadus ja potentsiaalne mõju

Q27. **Milliste teenuste ja avalike koostöökoostööde järgi on teie paikkonnas vajadus?**

Näiteks järgmistes valdkondades:

1	Teenusepakkumised
2	Koostöökoostööde rajamine
3	Küla väljanägemine
4	Sotsiaalsed tugiasutused
5	Külamajad ja seltsimajad

Q28. **Kas näete, et piirkonna objektid saaksid kaasa aidata (nende) teenuste pakkumisel?**

Kui jah siis, mis seda takistab?

Avatud kommentaar

Q29. **Milliseks hindate kohalike mittetulundusühingute ja seltside võimekust täita avalike teenuste osutaja rolli?** Palun selgitage oma seisukohta.

Avatud kommentaar

1	Suur võimekus
2	Pigem suur võimekus
3	Pigem väike võimekus
4	Väike võimekus
5	Võimekus puudub

Nõuandeteenus

Kaardistus

Q30. **Kas olete kasutanud kogukonna arengu konsulentide abi piirkonna planeerimisel?**

1	Jah, oleme kasutanud	⇒ Jätka küs. Q 31
2	Ei, ei ole kasutanud	⇒ Jätka küs. Q 33
3	Ei oska öelda	

Q31. **Mis valdkonnas kasutasite kogukonna arengu konsulendi nõustamist?**

Küsida ainult nendelt, kes vastasid küsimusele Q30=1 ehk vastusevariant "Jah, oleme kasutanud"

Valida saab mitu vastusevarianti.

1	Küla arengukava koostamine
2	Projektdokumentatsiooni koostamine
3	Külamaja teenuste väljaarendamine
4	Rahaliste vahendite planeerimine
5	Kogukonna kaasamisel
6	Kogukonnaarengu analüüside teostamisel
7	Külavanema teemal
8	Küla ühistegevuse arendamine
9	Muu:

Avatud kommentaar võimalusel

Mõju

Q32. **Kuidas konsulendi poolt saadud abi ja nõu oli teile kasuks külaelu planeerimisel?**

Küsida juhul, kui küsimusele Q30=1 ehk vastati vastusevariant "Jah, oleme kasutanud"

Abistavad/täiendavad küsimused ja selgitused:

Kuidas hindate konsulendi poolt pakutud nõustamise asjakohasust, pädevust, kvaliteeti?

Vajadus

Q33. **Millistel kogukonnaarengu teemadel on Teile nõuandeteenus vajalik?**

Küsida juhul, kui küsimusele Q30 vastati Q30=2 valiti vastusevariant "Ei, ei ole kasutanud"

Abistavad/täiendavad küsimused ja selgitused:

Kas te näeksite vajadust taolise nõuandeteenuse järele enda piirkonnas?

Millistel kogukonna arengu teemadel on nõuandeteenus vajalik?

Avalike kooskäämiskohtade esindajate intervjuude küsimustik

1. Küsitleja nimi _____	2. Valimipunkti NR _____
3. Tunnistuse NR _____	4. Vald _____
5. Maakond _____	

Mis on selle objekti nimi? Kui Te olete seotud mitme objektiga, siis palun nimetage ainult üks ja täitke küsimustik lähtudes selle objekti olukorrast.	_____ _____ _____
Mis on selle objekti aadress? Aadress kirjutage kujul: Aasa tn 2, Saverna küla 63102, Kanepi vald, Põlvamaa	_____ _____ _____

Q1. Palun öelge oma organisatsiooni tüüp.

1	Kohalik omavalitsus	⇒ Jätka küs. Q3
2	Mittetulundusühingu katusorganisatsioon	⇒ Jätka küs.Q2
3	Mittetulundusühing	⇒ Jätka küs.Q3
4	Sihtasutus	⇒ Jätka küs.Q2
5	Ettevõtte	⇒ Jätka küs.Q3
6	Muu:	⇒ Jätka küs.Q2

Q2. Palun öelge oma sihtasutuse või mittetulundusühingu asutaja (d).

Valida saab mitu vastusevarianti.

Avatud kommentaar

Küsida ainult nendelt, kes küsimuses Q1 vastasid: Q1=2; Q1=4 või Q1=6.

1	Eraisik(ud)
2	Kohalik omavalitsus
3	Maavalitsus
4	Äriühing
5	Riigiasutus
6	Ei oska öelda
7	Muu:

Q3. Mis aastal rajati objekt?

Palun märkide numbriline aastaarv, näiteks "2005"

1	_____
2	Ei oska vastata

Q4. Milline on objekti füüsiline olukord?

Vastusevariantidele "Remonti vajav" ja Kapitaalremonti vajav" tuleb lisada remondiks vajaminev summa.

Avatud kommentaar

		EUR
1	Valmimisjärgus	-
2	Uus ehitis	-
3	Värskest renoveeritud (viimase 5 aasta jooksul)	-
4	Remonti vajav summas	(EUR):
5	Kapitaalremonti vajav summas	(EUR):
6	Muu:	-

Q5. Kas olete objekti investeringute finantseerimiseks taotlenud toetust?

1	Jah, oleme taotlenud ja saanud toetust	⇒ Jätka küs.Q5.1
---	--	------------------

2	Jah, oleme taotlenud, kuid toetust ei eraldatud	⇒ Jätka küs.Q5.1
3	Ei ole taotlenud toetust	⇒ Jätka küs.Q7

Q5.1. Mis programmist/meetmest taotlesite toetust?

Küsida ainult juhul, kui küsimuses Q5 vastati Q5=1 või Q5=2 .

Avatud kommentaar

Valida saab mitu vastusevarianti.

1	SAPARD programm 2000–2003 meede 6 „Külade taastamise ja arendamise investeeringutoetus”
2	Eesti riiklik arengukava (RAK) 2004–2006 meede 3.5 „Külade arendamine ja taastamine”
3	Eesti riiklik arengukava (RAK) 2004–2006 meede 4.6.2 "Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine"
4	Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 meetme 3.2 „Külade uuendamine ja arendamine”
5	Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 LEADER meede
6	Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 meede "Kohalike avalike teenuste arendamine" (KATA)
7	Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 meede "Piirkonna konkurentsivõime tugevdamine" (PKT)
8	Kohaliku omaalgatuse programm
9	Muu:

Q6. Kas ja millal olete teinud peale toetuse saamist investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks?

Küsida juhul, kui küsimuses Q5 vastati Q5=1 või Q5=2. Avatud kommentaar

1	Jah, oleme teinud objekti täiendavaid investeeringuid aastal _____ a. ⇒ Jätka küs.Q6.1
2	Ei, ei ole teinud objekti täiendavaid investeeringuid

Q6.1. Millistest vahenditest on tehtud investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks?

Küsida juhul, kui küsimuse 6 puhul valiti vastusevariant Q6=1

Valida saab mitu vastusevarianti.

Avatud kommentaar

1	Kohaliku omavalitsuse eelarve
2	Organisatsiooni omavahendid
3	Objekti ei ole tehtud investeeringuid
4	Ei oska öelda
5	Muu

Q7. Mis aastal tehti viimati investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks?

Küsida ainult nendelt, kes vastasid küsimuse Q5 puhul Q5=2 või Q5=3

Avatud kommentaar

1	Oleme teinud objekti investeeringuid aastal (tekstiväli)	_____ a ⇒ Jätka küs.Q7.1
2	Ei ole teinud objekti investeeringuid	⇒ Jätka küs. Q9

Oluline parandamine seisneb objekti rekonstrueerimiseks ja renoveerimiseks, st me ei pea siin all silmas väiksemaid remonditöid (akende vahetamine, seinte värvimine vms).

Q7.1 Millistest vahenditest on tehtud investeeringuid objekti seisukorra oluliseks parandamiseks?

Küsida nendelt, kes vastasid küsimuses Q 7 puhul Q7=1

Valida saab mitu vastusevarianti.

Avatud kommentaar

1	Kohaliku omavalitsuse eelarve
---	-------------------------------

2	Organisatsiooni omavahendid
3	Objekti ei ole tehtud investeeringuid
4	Ei oska öelda
5	Muu

Avalikuks kasutuseks olevate objektide olukorra kaardistus (küla-, seltsi- ja kultuurimajad)

Q8. Kelle omandis on objekt?

1	Kohalik omavalitsus	
2	Ettevõtte	⇒ Jätka küs.Q8.1
3	FIE	⇒ Jätka küs.Q8.1
4	Mittetulundusühing	⇒ Jätka küs.Q8.1
5	Sihtasutus	⇒ Jätka küs.Q8.1
6	Eraisik	
7	Muu:	⇒ Jätka küs.Q8.1

Q8.1 Milline on objekti omaniku põhikirjast lähtuv põhitegevus?

Küsimust ei küsita, kui küsimuses Q8 vastati "KOV" või "Eraisik".

Avatud kommentaar

1	
2	Ei oska vastata

Q8.2 Kas pärast toetuse saamist on objekti omanik vahetunud?

Avatud kommentaar

Palun lisage selgitus muutuse põhjuse kohta. Küsida nendelt, kes vastasid küsimuse Q 5 puhul Q5=1

1	Ei, objekti omanik ei ole muutunud
2	Jah, omanik oli varem kohalik omavalitsus
3	Jah, omanik oli varem ettevõtte
4	Jah, omanik oli varem mittetulundusühing
5	Jah, omanik oli varem sihtasutus
6	Jah, omanik oli varem eraisik
7	Jah, muu:

Q9. Kes haldab objekti?

Avatud kommentaar

Mõiste "haldamine" definitsioon: Haldamine on (nt objekti omanikuga sõlmitud lepingu alusel) objekti pidevalt avalikus kasutuses hoidmine ja ülalpidamiseks vahendite leidmine.

1	Omanik	⇒ Jätka küs.Q11
2	Kohalik omavalitsus	⇒ Jätka küs. Q9.1;
3	Erasektori asutus (FIE, OÜ, AS)	⇒ Jätka küs. Q9.1;
4	Mittetulundusühing	⇒ Jätka küs. Q9.1;
5	Sihtasutus	⇒ Jätka küs. Q9.1;
6	Eraisik	⇒ Jätka küs. Q9.1;
7	Muu:	⇒ Jätka küs. Q9.1;

Q9.1 Milline on objekti haldaja põhikirjast lähtuv põhitegevus?

Avatud kommentaar

Küsida nendelt, kes ei valinud Q 9 puhul vastusevarianti "omanik" ehk kes vastasid Q9=2–7

1	Kommentaar	⇒ Jätka küs. Q9.2
2	Ei oska vastata	

Q9.2 Mis tüüpi lepingu alusel haldaja tegutseb?

Küsida nendelt, kes ei valinud Q 9 puhul vastusevarianti "omanik" ehk kes vastasid Q9=2–7

1	Vara tasuta kasutamise leping	⇒ Jätka küs. Q9.3;
2	Rendileping	⇒ Jätka küs. Q9.3;
3	Hoonestusõiguse leping	⇒ Jätka küs. Q9.3;
4	Eraõiguslik leping	⇒ Jätka küs. Q9.3;
5	Ei ole lepingut sõlmitud	
6	Muu:	⇒ Jätka küs. Q9.3;

7	Ei oska vastata	⇒ Jätka küs. Q9.3;
---	-----------------	--------------------

Q9.3 Mitmeks aastaks on leping sõlmitud?

Avatud kommentaar

Küsida nendelt, kes **ei valinud** Q 9 puhul vastusevarianti "omanik" ehk kes vastasid Q9=2–7 ning kui küsimuse Q 9.2 puhul **ei vastatud** "Ei ole lepingut sõlmitud"

1	_____ arv
2	Ei oska vastata

Q9.4 Kellele valdusesse läheb objekt peale lepingu lõppemist?

Avatud kommentaar

Küsida nendelt, kes **EI** valinud Q 9 puhul vastusevarianti "omanik" ehk kes vastasid Q9=2–7 ning kui küsimuse Q 9.2 puhul **EI** vastatud "Ei ole lepingut sõlmitud"

Valida võib kuni kaks vastusevarianti

1	Jääb omaniku valdusesse
2	Läheb haldaja valdusesse
3	Kohaliku omavalitsuse
4	Mittetulundusühingu
5	Sihtasutuse
6	Erasektori asutuse (FIE, OÜ, AS)
7	Eraisikuga
8	Muu:
9	Ei oska vastata

Q9.5 Kas haldajal on õigus teenuste eest tasu võtta?

Avatud kommentaar

Küsida nendelt, kes **EI** valinud Q 9 puhul vastusevarianti "omanik" ehk kes vastasid Q9=2–7

1	Jah, tasu võtmise õigus on lepingus omanikuga defineeritud	⇒ Jätka küs. Q10
2	Jah, teenuste eest võetakse tasu, kuid see ei ole defineeritud lepingus omanikuga	⇒ Jätka küs. Q10
3	Ei, tasu võtmine pole lepingus defineeritud ja tasu ei võeta ka	
4	Ei, lepingus on defineeritud tasu võtmise õigus, kuid tasu ei võeta	

Q10. Milliste teenuste eest võetakse tasu?

Avatud kommentaar

Küsida juhul, kui Q9.5 vastati Q9.5 = 1 ja Q9.5 = 2

Valida saab mitu vastusevarianti.

1	Ürituste korraldamine objekti ruumides	⇒ Jätka küs. Q10.1
2	Koolituste ja seminaride korraldamine objekti ruumides	⇒ Jätka küs. Q10.1
3	Huviringide korraldamine objekti ruumides	⇒ Jätka küs. Q10.1
4	Turismiteenuste pakkumine	⇒ Jätka küs. Q10.1
5	Objekti seadmete kasutamine (nt pesumaja, avaliku köögi kasutus vms)	⇒ Jätka küs. Q10.1
6	Muu:	⇒ Jätka küs. Q10.1

Q10.1 Palun hinnake, et milline on tasu teenuste eest, võrreldes turuhindadega?

Avatud kommentaar

Küsida juhul, kui küsimuses 9.5 vastati Q9.5=1 ja Q9.5=2

1	Kõrgem turuhinnast	⇒ Jätka küs. Q12
2	Võrdväärne turuhinnaga	⇒ Jätka küs. Q12
3	Madalam turuhinnast	⇒ Jätka küs. Q12
4	Ei oska vastata	

Q11. Milliste teenuste eest võetakse tasu?

Avatud kommentaar

Küsida nendelt, kes vastasid küsimuses Q 9 =1. „OMANIK“

Valida saab mitu vastusevarianti.

1	Ürituste korraldamine objekti ruumides	⇒ Jätka küs. Q11.1
2	Koolituste ja seminaride korraldamine objekti ruumides	⇒ Jätka küs. Q11.1
3	Huviringide korraldamine objekti ruumides	⇒ Jätka küs. Q11.1
4	Turismiteenuste pakkumine	⇒ Jätka küs. Q11.1
5	Objekti seadmete kasutamine (nt pesumaja, avaliku köögi kasutus vms)	⇒ Jätka küs. Q11.1
6	Muu:	⇒ Jätka küs. Q11.1
7	Teenuste eest ei võeta tasu	

Q11.1 **Palun hinnake, et milline on tasu teenuste eest, võrreldes turuhindadega?** Avatud kommentaar

Küsida nendelt, kes **ei valinud** küsimuse Q 11 puhul vastusevarianti Q11=7

1	Kõrgem turuhinnast
2	Võrdväärne turuhinnaga
3	Madalam turuhinnast
4	Ei oska vastata

Q12. **Kas lepinguga seoses on esinenud probleeme, arusaamatusi või valestimõistmisi?**

SELETUS: Nt probleeme avaliku ligipääsuga objektile, lepingust mitte kinnipidamine, teenuste eest tasu küsimine, jms?

Avatud kommentaar

Q13. **Milline on objekti kasutamissagedus alljärgnevatel valdkondades?**

Avatud kommentaar

Valdkonnad/kasutamiskiivsus	Iga päev	Mitu korda nädalas	Korra nädalas	Mõned korrad kuus	Korra kuus	Mõned korras aastas	Ei kasuta üldse
Avalikud teenused (nt raamatukogu, post, kauplus)							
Teenused (nt pesumaja, ruumide rent jms)							
Üritused (nt külapeod, teatrietendused, kontserdid jms)							
Huviringid (nt käsitööring, laulukoor, pärimustantsuring jms)							
Sport (nt võimlemisringid, jõusaal, ujula jms)							
Ruumide rent							
Muu:							

Q14. **Milline on objekti kasutamissagedus alljärgnevatel kasutajagruppide lõikes?**

Avatud kommentaar

Kasutajad/kasutamiskiivsus	Iga päev	Mitu korda nädalas	Korra nädalas	Mõned korrad kuus	Korra kuus	Mõned korrad aastas	Ei kasuta üldse
Oma küla elanikud							
Naaberkülade elanikud							
Valla kõigi külade elanikud							
Maakonna elanikud							
Turistid (külalised, teiste maakondade elanikud, välismaalased)							

Q15. **Kas objekti kasutamiskiivsus on suurenenud pärast toetuse abil tehtud investeeringute elluviimist?**

Küsida nendelt, kes küsimuses Q 5 vastasid Q5=1

Avatud kommentaar

1	Oluliselt suurenenud
2	Mõnevõrra suurenenud
3	Samaks jäänud
4	Vähenenud: (suuline selgitus põhjuste ja vähenemise avaldumise kohta)

Q16. **Palun tooge näiteid, kuidas on toetuse abil tehtud investeeringute tulemusel objekti kasutamiskiivsus suurenenud/vähenenud?** Avatud kommentaar.

Q17. **Millist kasutust on investeeringuobjekt veel leidnud lisaks toetuse taotlemisel kirjeldatud eesmärkidele?**

Küsida nendelt, kes küsimuses Q 5 vastasid Q5=1

1	Avatud kommentaar
2	Ei oska vastata

Q18. Kuidas toimub objekti majandamine?

Avatud kommentaar

Küsida valdkondade osatähtsus protsentides, saades summaks 100%.

		%
1	Liikmemaks	
2	Teenuste pakkumine (nt ürituste korraldamine, ruumide rent jms)	
3	Vabatahtlik töö	
4	Annetused	
5	Otsetoetus kohaliku omavalitsuse eelarvest	
6	Projektitoetus kohalikust omavalitsusest	
7	Projektitoetus kohaliku omaalgatuse programmist	
8	Projektitoetus Leader programmist	
9	Riigieelarveline eraldis	
10	Erinevad toetused läbi projektide (Hasartmängumaksu Nõukogu, Vabaühenduste Fond, Avatud Eesti Fond vms)	
11	Muu:	
Kokku		

Q19. Kui suureks hindate objekti majandamiseks kasutatava vabatahtliku töö panust protsentuaalselt kogu tööjõust?

Küsida juhul, kui vastas **Q18=3** vabatahtliku töö rolli objekti majandamisel. **Avatud kommentaar**

Q20. Kuidas on muutunud KOV-i rahade osatähtsus objekti ülalpidamiseks kasutatavas eelarves aastatel 2007–2011?

Abistavad/täiendavad küsimused:

Kas KOV-i rahade osatähtsus objekti ülalpidamises on suurenenud või vähenenud? Kas suurenemine/vähenedmine on tingitud KOV-i eraldatud raha suurenemisest/vähenedmisest või muude rahastusallikate osatähtsuse suurenemisest/vähenedmisest?

Avatud kommentaar

Q21. Kui on vähenenud, siis mis muudatusi see tõi teile kaasa oma objekti majandamisel?

Abistavad/täiendavad küsimused:

Kas vähenemist tekkinud vahe katmiseks võeti kasutusele mingid muud vahendid / rahalised allikad objekti jätkusuutlikuks majandamiseks? Või kas selle tagajärjel vähendati teenuste pakkumist või viidi sisse muid kitsendusi?

Avatud kommentaar

Q22. Kuidas hindate investeeringute tulemuslikkust, võrreldes objekti väärtusega kogukonna jaoks?

Abistavad/täiendavad küsimused/selgitused:

Võrdlus peaks toimuma tehtud kulutuste ja kasutamisiintensiivsuse või objekti poolt kogukonnale loodava väärtuse vahel.

Kas sama efekti/tulemuse oleks saavutanud teiste vahenditega, teist viisi kasutades kui objekti investeerimisega? Kui jah, siis kuidas?

Avatud kommentaar

Q23. Kuidas hindate külameetmest toetust saanud objekti jätkusuutlikkust?

Abistavad/täiendavad küsimused:

Mida on vaja teha, et seda tagada?

Kas peale tehtud investeeringu leitakse ka edasised vajalikud vahendid ülalpidamiskulude katmiseks?

Kas objektil on lähemas tulevikus piisavalt kasutajaid?"

Avatud kommentaar

Q23_1. Kas organisatsioonil on tegevuste elluviimiseks olemas tasustatud töötaja(d)?

Avatud kommentaar

Töötaja arv kirjutada numbriga. Valida saab mitu vastusevarianti.

1	Jah, täiskohaga töötajaid on	Number
2	Jah, osalise koormusega töötajaid on	Number
3	Ei, tasustatud töötajaid ei ole	

Q24. Kuidas on investeeringud avalikku objekti kaasa aidanud tööhõive säilitamisele või suurendamisele paikkonnas?

1	Avatud kommentaar
2	Ei oska vastata

Q25. Milliseks hindate oma seltsi rolli paikkonna tööhõives?

Avatud kommentaar

Külameetmete sotsiaalne mõju kogukonnale

Q26. Mil määral on toetuse abil tehtud investeering esile kutsunud muutusi piirkonna elukeskkonnas ja piirkonna sotsiaalses kapitalis alljärgnevate valdkondade lõikes?

Küsida nendelt, kes küsimuses Q 5 vastasid Q5=1

Valdkonnad/Mõju	Olulisel määral	Vähesel määral	Üldse mitte	Ei oska vastata
Paranes vaba aja veetmise võimaluste kvaliteet				
Suurenes kohalike elanike omaalgatusvõime				
Paranes tööhõive				
Toimus traditsioonide taaselustamine				
Elavnes kultuuritegevus				
Valdkonnad/Mõju	Olulisel määral	Vähesel määral	Üldse mitte	Ei oska vastata
Tugevnes kultuuriliste väärtuste alalhoidmine				
Suurenes usaldus kogukonnas				
Suurenes teenuste pakkumine				
Paranes interneti püsiühenduse kvaliteet				
Paranes interneti püsiühenduse kättesaadavus				
Muu:				
Muu:				

Q26.1 Palun tooge konkreetseid näiteid.

Küsida nendelt, kes küsimuses Q 5 vastasid Q5=1 ehk "Jah, oleme taotlenud ja saanud toetust".

Avatud kommentaar

Q26.2 Milliseks hindate külameetme sotsiaalset mõju kogukonnale?

Küsida nendelt, kes küsimuses Q 5 vastasid Q5=1 ehk "Jah, oleme taotlenud ja saanud toetust". Avatud kommentaar

Nõuandeteenus

Q27. Kellelt olete saanud nõu investeeringuprojektide taotlemisel ja/või elluviimisel?

Valida saab mitu vastusevarianti.

Avatud kommentaar

1	Maakondlikud arenduskeskused	⇒ Jätka küs. Q28
2	Liikumine Kodukant / maakondlikud Kodukandid	⇒ Jätka küs. Q28
3	Taluliidud	⇒ Jätka küs. Q28
4	Erasektori konsultandid	⇒ Jätka küs. Q28
5	Leader tegevusrühm	⇒ Jätka küs. Q28
6	Muu:	⇒ Jätka küs. Q28
7	Ei ole nõuandeteenust kasutanud	

Q28. Kas olete kasutanud kogukonna arengu konsulentide abi külaelu planeerimisel?

Küsida juhul, kui küsimuse Q27 puhul EI valitud vastusevarianti "Ei ole nõuandeteenust kasutanud". Avatud kommentaar

1	Jah, oleme kasutanud	⇒ Jätka küs. Q29
2	Ei, ei ole kasutanud	⇒ Jätka küs. Q32
3	Ei oska öelda	⇒ Jätka küs. Q34

Q29. Mis valdkonnas kasutasite kogukonna arengu konsulendi nõustamist?

Avatud kommentaar

"Küsida juhul, kui Q 28 küsimuse vastusena valiti Q28=1 "Jah, /.../".

Valida saab mitu vastusevarianti.

1	Küla arengukava koostamine
2	Projektdokumentatsiooni koostamine
3	Külamaja teenuste väljaarendamine
4	Rahaliste vahendite planeerimine
5	Kogukonna kaasamisel
6	Kogukonnaarengu analüüside teostamisel
7	Külavanema teemadel
8	Küla ühistegevuse arendamine
9	Muu:

Q30. Kas kogukonna arengu konsulendi poolt saadud abi ja nõu oli teile kasuks?

Küsida juhul, kui küsimuses Q 28 vastusena valiti Q28=1 "Jah, /.../".

Avatud kommentaar

1	Jah
2	Pigem jah
3	Pigem ei
4	Ei

Q31. Kuidas konsulendi poolt saadud abi ja nõu oli teile kasuks külaelu planeerimisel?

Küsida ainult nendelt, kes küsimusele Q28 vastas Q28=1 "Jah, oleme kasutanud".

Abistavad/täiendavad küsimused:

Kuidas hindate konsulendi poolt pakutud nõustamise asjakohasust, pädevust, kvaliteeti?

Avatud kommentaar

Q32. Miks pole kasutatud kogukonna arengu konsulentide abi külaelu planeerimisel?

Küsida nendelt, kes küsimuses Q28 vastasid Q 28=2

1	Pole vajadust olnud
2	Pole teadlik antud teenusest
3	Teenuse ei ole olnud kättesaadav
4	Puudusid vajalikud rahalised vahendid
5	Muu:

Avatud kommentaar

Q33. Kas olete kogukonna arengu konsulentide nõustamisteenusest külaelu arendamiseks huvitatud?

Küsida ainult nendelt, kes küsimuses Q28 vastasid Q 28=2

1	Jah, kindlasti
2	Jah, ainult kui nõustamisteenuse kasutamiseks vajalikud rahalised vahendid on abikõlblikud toetuste raames
3	Ei, ei ole vajadust selle järele
4	Muu

Avatud kommentaar

Q34. Millistel kogukonnaarengu teemadel on teile nõuandeteenus vajalik?

Avatud kommentaar

Kogukonnateenus

Q35. Mida mõistate kogukonnateenuse all?

1	<u>Avatud kommentaar</u>
2	Ei oska vastata

Q36. Milliseid kogukonnale suunatud teenuseid Teie pakute, milliseks hindate nende mõju kogukonnale ja kuidas need mõjutavad kogukonda?

Kogukonnateenused/Mõju	Kõrge	Pigem kõrge	Pigem madal	Madal	Ei paku antud teenust
Avalik internetipunkt					
Avalik köök					
Avalik saun					
Estraaditeenus					
Heakorrateenus					
Huviringid					
Infoteenus					
Kalmuhooldus					
Koolitusteenus					
Käsitöö müük					
Lastehoid					
Kogukonnateenused/Mõju	Kõrge	Pigem kõrge	Pigem madal	Madal	Ei paku antud teenust
Matkarada					
Pesumaja					
Prügivedu					
Päevakeskus					
Ruumide rent					
Sporditeenus					
Taaskasutusteenus					
Teater					
Traktoriteenus					
Muu:					

Q36.1 Kas see objekt on nende kogukonnateenuste pakkumisel oluline?

Avatud kommentaar

Q37. Kas olete kokku puutunud mingite piirangute või probleemidega kogukonnale suunatud teenuste pakkumisel?

Abistavad/täiendavad küsimused:

Näiteks tulenevalt kehtivast seadusandlusest, võimalikest toetustest, koostööst KOV-iga.

Avatud kommentaar

Q38. Millistest kogukonnale suunatud teenustest tunnete kõige rohkem puudust oma kogukonnas?

1	<u>Avatud kommentaar</u>
2	Ei oska vastata

Q39. Kas näete, et teiega seotud objekt saaks kaasa aidata nende teenuste pakkumisel? Kui jah siis, mis seda takistab? Avatud kommentaar

Q40. Kui objekti ei ole kasutatud kogukonnateenuse pakkumiseks, siis kas ja kuidas planeeritakse seda tulevikus teha? Avatud kommentaar

Maapiirkondade sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri kaardistamine laiemalt

Q41. Milliste sotsiaalsete ja tehniliste infrastruktuuride järgi on Teie maapiirkonnas vajadus (v.a suured investeeringud nagu nt teedevõrk, haridusasutused, terviseasutused, veevõrk jms)? Palun määrake vajaduse määr ja tooge juurde selgitus koos võimalike näidetega. Avatud kommentaar

Valdkonnad/vajaduse määr	Olulisel määral	Vähesel määral	Üldse mitte
Teenusepakkumised			
Kooskäämiskohtade rajamine			
Küla välisilme			

Sotsiaalsed tugiasutused (nt päevakeskus, lastehoid jms)			
Liitumine internetiga			
Väiksemad infrastruktuurid (nt aleviku valgustus, väiksemahulised veevarustus- ja kanalisatsioonitööd)			
Muu:			

Lisa 4. Fookusgrupi intervjuudel osalejate nimekiri

1. Fookusgrupi intervjuu (23.08.2012): Nõuandeteenus ja kogukonnateenus

Nr.	Osavõtja nimi	Organisatsioon
1	Krista Habakukk	Pärnumaa Kodukant, kogukonna arengu konsulent
2	Eha Paas	Liikumine Kodukant, kogukonna arengu konsulent
3	Küllli Volmer	Liikumine Kodukant, külakultuuri valdkonna juht
4	Kaie Toobal	Liikumise Kodukant tegevjuht
5	Lea Lai	Läänemaa Kodukant, kogukonna arengu konsulent
6	Larissa Mandel	Läänemaa Kodukant , kogukonna arengu konsulent
7	Ene Sarapuu	Läänemaa Kodukant, kogukonna arengu konsulent
8	Mare Sikkut	MTÜ Virumaa Lootus, kogukonna arengu konsulent
9	Liia Lust	Jõgevamaa Kodukant, kogukonna arengu konsulent
10	Heleriin Jõesalu	Liikumine Kodukant, Koostöökeskuse juhataja

2. Fookusgrupi intervjuu (24.09.2012): Uuringu esmaste tulemuste valideerimine ja ettepanekute välja töötamine

Nr.	Osavõtja nimi	Organisatsioon
1	Kaie Toobal	Liikumise Kodukant tegevjuht
2	Aadi Remmik	AgriConsult OÜ
3	Sille Rähn	Põllumajandusministeerium
4	Anneli Kimmel	Põllumajandusministeerium
5	Kersti Aro	Eesti Maaülikool
6	Krista Habakukk	Pärnumaa Kodukant, kogukonna arengu konsulent

Lisa 5. Intervjueeritud avaliku sektori, riiklike asutuste ja seotud katuseorganisatsioonide esindajad

Nr	Toimumisaeg	Nimi	Organisatsioon
1	29.03.2012	Krista Habakukk	Pärnumaa Kodukant, kogukonna arengu konsulent
2	24.04.2012	Kaie Toobal	MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant
3	04.05.2012	Kogukonna arengu konsulentide grupiintervjuu	<i>Pole kohalduv</i>
4	05.09.2012	Alari Rammo	Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit
5	14.09.2012	Eedi Sepp ja Madis Kaldmäe	Siseministeerium
6	19.09.2012	Kersti Aro	Eesti Maaülikool
7	20.09.2012	Ott Kasuri	Eesti Maaomavalitsuste Liit
8	20.09.2012	Eha Paas	MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant
9	20.09.2012	Lauri Kolberg	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
10	20.09.2012	Bella Štenova	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
11	20.09.2012	Katrin Ruumet	Eesti Maaturism
12	20.09.2012	Lea Lai	Läänemaa Kodukant, kogukonna arengu konsulent
13	21.09.2012	Taimi Saarma	Maaomavalitsuste Liit
14	01.10.2012	Krista Kõiv	Maamajanduse Infokeksus
15	02.10.2012	Agu Laius	Kodanikuühiskonna Sihtkapital